د گەل

پێغەمبەرێ خۆشتڤی

سلاڤ لێ بن

ـ كتێب : د گەل پێغەمبەرێ خۆشتڤی سلاڤ لێ بن

ـ نڤیسەر : تەحسین دۆسکی

ـ چاپا ئێکێ ٢٠٠٦

ـ چاپخانەیا زانا دهۆك

ـ ژمارا سپارتنێ ل پەرتۆکخانەیا گشتی ل هەولێرێ : ٤٢١ ل سالا ٢٠٠٦

ـ ژ وەشانێن پەرتۆکخانا جزیری ل دهۆکێ

د گەل
پێغەمبەرێ خۆشتڤی
سلاڤ لێ بن

تەحسین ئیبراهیم دۆسکی

دەسپێك

إنَّ الحمد لله ، نحمده ونستعينه ونستغفره ، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ، وسيئات أعمالنا ، من يهد الله فلا مضل لـه ، ومـن يضلـل فلا هادي له ، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ، وأشهد أنَّ محمداً عبده ورسوله .

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ ﴿١٠٢﴾ ﴾ .

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم مِّن نَّفۡسٍ وَٰحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا وَبَثَّ مِنۡهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَآءً ۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِى تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلۡأَرۡحَامَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيۡكُمۡ رَقِيبًا ﴿١﴾ ﴾ .

﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوۡلاً سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصۡلِحۡ لَكُمۡ أَعۡمَـٰلَكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡ ذُنُوبَكُمۡ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدۡ فَازَ فَوۡزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾ ﴾ .

أما بعد : فإنَّ أصدق الحديث كتاب الله ، وأحسن الهدي هدي محمد رسول الله ـ صلى الله عليه وسلم ـ ، وشر الأمور محدثاتها ، وكل محدثة بدعة ، وكل بدعة ضلالة ، وكل ضلالة في النار .

خواندەڤانێن خۆشتڤی : دیرۆکا مرۆڤینییێ یا درێژ ئەگەر ئەم بخوینین دێ بینین ئەو مرۆڤێن هاتینە د ڤێ دنیایێ دا ودای بێی کو بستینن ، وقەدر و بهایێ مرۆڤی وەك مرۆڤ زانی ، و ب چاڤەکێ بلند بەرێ خۆ دایە سەروەرییا عەقلی .. گەلەك دکێمن ! ولیستەیا ڤان ناڤێن کێم ئەگەر ئەم سەح بکەین بێ گومان ناڤێ موحەممەدێ پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ دێ ل سەرێ لیستێ بینین .

وگەلەك جاران دەمێ ئەم بەحسێ موحەممەدی دکەین ـ سلاڤ لێ بن ـ ئەم بەحسێ وی دکەین وەك پێغەمبەر ، پێغەمبەرەکێ (موئەییەد) ژ لایێ خودێ ڤە ، یێ خودان دین وشریعەت ، خودان موعجزە وکەرامەت ، یێ گرێدای ب عەسمانی ڤە .. بەلێ موحەممەد وەك مرۆڤ ، مرۆڤەکێ طەبیعەت مرۆڤ ، یێ خودان کەسینیەکا وەسا ئەو د سەر هەمی مرۆڤان را کرییە سەروەر ل وی دەمێ ئەو دژیا ئێك د ناڤ وان دا ، ئەڤێ کێم جاران ئەم خۆ لێ دکەینە خودان !

ڕاستە موحەممەدێ پێغەمبەر و موحەممەدێ مـرۆڤ ژێـك نائێنـە جوداكرن بەلـێ نێزیكە مـرۆڤ بێـژت ـ ئەگـەر ئـەڤ گۆتنـە یـا دورست بت ـ : ئەگەر موحەممـەد سلاڤ لـێ بن پێغەمبەر نـەبا ژی ئـەو دا مرۆڤـەكێ ل مسـتەوایێ پێغەمبـەران بـت ، چونكـــی مەزنی‌یا (موحەممەدێ مرۆڤ) بوو گەلـەك جـاران ل سـەر دەمـێ وی هندەك ژ (دوژمنێن وی !) هند ب لایێ وی ڤە دكێشان كـو ببنە مەزنـترین هەڤال و پشتەڤانێن وی .

لەو ب هزرا من یا فەرە ئەم موسلمان سالۆخەتێن پێغەمبـەرێ خۆ وەك مرۆڤ باش بزانین وچاڤ لـێ بكەین ، و ب كریار نیشـا خەلكی بدەین ئەگەر مە بڤێت خزمەتێ پێشكێشی وی دینی بكەین یێ ئەڤ پێغەمبەرێ خۆشتڤی ـ سلاڤ لـێ بن ـ پێ هاتی .

وئـەز باوەر دكـەم پسیارا نوكە د سـەرێ گەلـەك ژ هـەوە دا هەی دێ ئەڤە بت : ئەرێ مەخسەدا مە ب (موحەممەدێ مرۆڤ) چیە ؟ وبـۆچـی گەلـەك جاران (مـوحـەمـمـەدێ مرۆڤ) بەری (موحەممەدێ پێغەمبەر) خەلك ب لایێ دینێ وی ڤە دكێشا ؟

وبۆ بەرسڤ دێ بێژم : مەخسەدا مـە ب موحەممـەدێ مـرۆڤ ئەو تبیعەتێ بەشەری‌یە ئەوێ ل نك پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بـن ـ هەی یێ كو گەلـەك كەسێن دی ژ مرۆڤـان پشـكداری‌یا وی تێـدا دكـەن ، بەلـــێ وی د ڤـی تبیعـەتێ خـۆ دا بـەری خـــەلكێ دی

هەمی‌یێ ڕاکری .. وئەڤ تبیعەتەیە مرۆڤی حێبەتی دکەت وئێکا هند ژێ چێ دکەت ب چاڤەکێ بلند بەرێ خۆ بدەتە خودانی .. نە وەکی پێغەمبەرینی‌یێ ئەوا بۆ مرۆڤ دئێتە دان بێی وی دەستەك تێدا هەبت !

ومرۆڤ دەمێ ب تبیعەتێ ڤی پێغەمبەرێ مەزن ئاگەهدار دبت ولایێ مرۆڤینی‌یێ ل نك وی دخوینت پتر وێ دویراتی‌یێ دزانت یا کەفتی‌یە د ناڤبەرا ڤی پێغەمبەری ودویکەفتی‌یێن وی یێن نوکە دا .

ڤێجا وەك بەرگەڕیانەك ژ مە بۆ هندێ کو ئەم پتر پێغەمبەرێ خۆ یێ خۆشتڤی بنیاسین مە ل بەرە د ڤان بەرپەڕێن کێم دا چەندەکێ د گەل وی بژین وهندەك بابەتێن جودا جودا یێن پەیوەندی ب وی ڤە هەین ل بەر دەست بداین ..

وهەژی گۆتنێ یە بێژین کو ئەڤ هەمی بابەتە ئەو بووینە یێن ل ڤان سالێن دویماهی‌یێ مە د بەرنامەیێن خۆ یێن تەلەفزیوونێ دا پێشکێش کرین ، وکارێ مە د هندەك ژ وان دا ب تنێ وەرگێڕانە ، وهندەك ژی مە بەرهەڤکرینە وسەر ژ نوی داڕێژتینە ، هیڤی‌یا مە ژ خودایێ مەزن ئەوە مفایێ خواندەڤانان د ڤان نڤیسینێن مە دا هەبت .

پێغەمبەر
ڤەکرنا رێکێ بۆ پەیڤێ

((في البدء كانت الكلمة)) ب ڤێ گۆتنێ ئنجیلا یوحەننای دەست پێ دکەت ، وئەو ب ڤێ گۆتنێ بیرا مە ل گرنگیا پەیڤێ ودەورێ وێ د ژینا مرۆڤی دا دئینتەڤە .

و ل سەر ڤێ رێکێ ب سەدان پێغەمبەر وموصلح وفەیلەسووف وخەمخۆر هاتن ، و د بەر ڤێ رێکێ دا چوون وخۆ گۆری کر ، رێکا رێ فرەهکرنێ ل بەر پەیڤێ دا ئەو دەورێ خۆ ببینت وپەیاما خۆ بگەهینت ، پەیاما ئاڤاکرنا جڤاکێ ل سەر بناخەیێ تێگەهشتنێ ..

(ئەبوو داوود) ژ (ئەبوو هورەیرەی) ڤەدگوهێزت ، دبێژت : رۆژەکێ ئەم ل نك پێغەمبەری - سلاڤ لێ بن - درووینشتی بووین وئەو بۆ مە دئاخفت ، پاشی رابوو دا بچتە مالا خۆ ، وبەری بچت ئەعرابیەکی خۆ ڤێرا گەهاند وکراسی وی وەسا کێشا شوینا پستوییێ وی د گەردەنێ دا چێبوو ، وگۆتێ : ڤان هەردو حێشترێن من بۆ من ژ وی مالی بار بکە یێ ل نك تە ، مانێ ئەو نە مالێ تەیە ونە مالێ بابێ تەیە ، وگۆت : گاڤا مە

ب ڤی رەنگی ئەو دیتی ئەم عێجز بووین ، وهندەك ژ مە چوونێ ، گـۆت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ گۆتە وان : بزڤرنــە جـهێ خۆ !! پاشی گازی زەلامەکی کر وگۆتێ : هەرە حێشتـــرەکا وی جەهی بۆ لـێ بکە ویا دی قەسپان .

وجارەکا دی زەلامـەکی هـنـدەك قەسپ ل پێغەمبەری بـوون ـ سلاڤ لـێ بـن ـ گاڤا رۆژا دەینێ وی هاتی ، ئـەو هاتـە دەینـێ خــۆ ، ئینا پـێـغـەمـبـەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ گۆتێ : نـوکە چـو د دەستێ مە دا نینە ئەگەر تو بشێی دەمەکێ دی بێی دێ دەینێ تە دەینە تە ، وی زەلامی گۆت : خۆش هێجەتە !! عومەر یـێ حـازر بوو ، گاڤا عومەری گوهـ ل ئاخفتنا وی بووی تێك چـوو ، ودیـارە ڤیا دربەکی بدانتـێ ، پێغەمبـەر ـ سـلاڤ لـــێ بـن ـ لـــێ زڤـرِی وگۆتێ : ﴿ دعه یا عمر فإن لصاحب الحـق مقـالاً ـ ئـەی عومـەر بهێلە خودانێ حەقی حەقێ ئاخفتنێ هەیە ﴾ پاشـــی گۆتـە هنـدەك مرۆڤان هەرنە مالا فلان کەسێ ئەنصاری هنـدەك قەسـپان بـۆ مـە بینن ، وگاڤا ئەو چووین وزڤرِیـن ، وان گـۆت : هنـدەك قەسـپێن باشتـر ژ وان یێن تە ژ ڤی زەلامی دەین کرین مە ئینـان ، گـۆت : بـدەنـێ پێش قەسپێن وی ڤە ، پاشی گۆتێ : مــە دەینـێ تـە ل تـە زڤــرانــد ؟ گـــۆت : بەلـێ تە زڤراند وباشتـر ژی ، پێغەمبــەری

ـ سلاف لـێ بن ـ گۆتێ : باشترین عـەبدێن خـودێ ئـەون یێـن حەقێ خەلکی باشتـر دزڤڕینن .

و ل جهەکێ دی (ترمذی وئبن ماجـه) ژ (ئـەبوو سـەعیدێ خودری) ڤەدگوهێزت ، دبێژت : ڕۆژەکێ پێغەمبەر ـ سلاف لـێ بن ـ د ناڤ مە دا ڕابووڤە وخوتبەك بۆ مە خواند وگـۆت : ﴿ ألا لا يمنعن رجلا هيبة الناس أن يقول بحق إذا علمه ـ ترسـا ژ مرۆڤـان بلا مەنعا زەلامەکی نەکەت کو ئەو حەقیێ بێژت گاڤا زانی ﴾ .

ب ڤی ڕەنگی پێغەمبەرێ ئیسلامێ ژی ـ سلاف لـێ بن ـ ڕێ بۆ پەیڤێ ڤەدگر ، و ب ڕویەکێ گەش ودلەکێ فرەھ گوهێ خۆ ددا خودانێن پەیڤێ ، وهەڤالێن خۆ فێری هۆنەرێ گۆتنا حـەقییێ دکرن ، وئەو تێ دگەهاندن کو پیـرۆزترین واجب ل سەر ملێن مە ئەم خۆ ژ وێ گۆتنێ نەدەینە پاش یا ئـەم بـاوەر دکـەین کـو ئـەو حەقیە ، وئەم مەجالی بدەینە خەلکێ دی ژی کو ئەو وێ پـەیڤێ بێژن یا وان حەق هەی بێژن .

و ل سەر ڤی بناخەیی دڤێت ئەم بزانـین گرتنا ڕێ ل بەرانبـەر پەیڤا کەسێ بەرانبەر ، وگەفکرنا ل خودانێ پەیڤێ ب گرتنـێ یـان کوشتنێ ئەگەر ئەو پـەیڤا خـۆ بێـژت ، ڕێبـازا پێغەمبـەران نینـە ، بـەلکی عــەدەتــێ وان لاوازانە یێن ب گۆتنا خۆ د مــەغروور ،

و ژ گۆتنا یێ موقابل ب ترس ، ئەگەر نە مەعنا وێ چیە تو بخوازی دەڤێن خەلکی ب زنجیرا هزرا خۆ قفل کەی ؟

ودینێ حەق کانێ چاوا پەیڤان شەریف ژ دوژمنان دپارێزت ، وەسا ئەو وێ ژ هەڤالان ژی دپارێزت ، وبەلکی هوین بێژن : پاراستنا پەیڤێ ژ هەڤالان یا چاوایە ؟!

ودێ بێژین : هندەك پشتەڤان وهەڤالێن پەیڤا شەریف ژ بەر پیرۆزی‌یا وێ هند پێ موعجب دبن حەتا دەرەجەیەکێ (ئفتتان) بۆ وان پێ چێ دبت ، وئەڤ (ئفتتانە) وان کۆرە دکەت لەوا ژ وێ پێڤەتر ئەو تشتەکێ دی نابینن ، وئەڤ تاکە دیتنە دویر نینە بەرێ وان بدەتە (موبالەغێ) یان (غولوویێ) ئەوا سەری دکێشتە (تەطەرروفێ) وپێ نەڤێت بێژین : تەطەرروف ئەو دەرگەهێ مەزنە یێ (ئیرهاب) تێرا دئێت ، وژیانێ ل یار ونەیاران دگەهتە ژەهر ..

گرنگی‌یا
دویکەفتنا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ
وخۆ دویرکرنا ژ بیدعێ

دویکەفتنا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ د سوننەتا وی دا ، ئەوا ب عەرەبی دبێژنێ (اتباع) ، ئێك ژ گرنگترین بابەتانە یێن کو دڤێت مرۆڤێ موسلمان یێ پێ زانا بت ، چونکی ب دویکەفتنا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ بیر وباوەر ودینداری‌یا مرۆڤێ موسلمان پێك دئێت ودورست دبت .. وپێ نەڤێت بێژین : دویکەفتنا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ ب هندێیە مرۆڤ ل سەر وێ رێکێ بچت یا ئەو ل سەر چووی وبەرێ خەلکی دایێ ، وپێگیری‌یێ ب وی شریعەتی بکەت یێ ئەو پێ هاتی وەکی صەحابی‌یێن وی ـ خودێ ژێ رازی بت ـ تێ گەهشتین و ب کارئینای وبۆ مە ڤەگوهاستی ، وخۆ ژ وان رێ ورێبازان بدەتە پاش یێن ژ دەرڤەی چارچووڤەیێ شریعەتێ پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ هاتینە دانان ..

ل سەری دڤێت ژ بیر نەکەین کو دینێ ئیسلامێ ل سەر دو بناخەیێن سەرەکی یێ هاتی‌یە ئاڤاکرن :

بناخەیێ ئێکێ : پەرستنا خودێیە ، وەکی قورئان د گەلەك ئایەتان دا بەحس ژێ دکەت ، ژ وان ئایەتان : ﴿ ولقد بعثنا في كلِ أمةٍ رسولاً أن اعبدوا الله واجتنبوا الطاغوت ـ ب ڕاستی د ناڤ هەر مللەتەکی دا مە پێغەمبەرەك هنارتییە کو پەرستنا خودێ بکەن وخۆ ژ طاغووتی بدەنە پاش ﴾ (النحل : ٣٦) ، مەعنا : گازییا ئێکێ یا هەمی پێغەمبەران بۆ مللەتێن وان ئەو بوویە وان بەرێ مللەتێن خۆ یێ دایە پەرستنا خودێ ب تنێ وخۆدویرکرنا ژ پەرستنا هەر تشتەکێ ژبلی خودێ پەرستن بۆ دئێتە کرن .

بناخەیێ دووێ : پەرستنا مە بۆ خودێ دڤێت ب وی ڕەنگی بت وەکی خودێ ـ د کیتابا خۆ دا ـ ، وپێغەمبەرێ وی ـ د سوننەتا خۆ دا ـ بۆ مە دەسنیشانکری ، نە وەکی مە دڤێت یان دلێ مە دخوازت .. وئایەت وحەدیس ل سەر ڤی بناخەیێ دووێ ژی دمشەنە ، ژ وان ئایەتان : ﴿ قُلْ إنْ كنتم تُحِبُّونَ الله فاتبعوني يُحْبِبْكُمُ اللهُ ويَغْفِرْ لكم ذُنُوبَكُمْ ـ ئەی پێغەمبەر تو بێژە خەلکی : ئەگەر هەوە خودێ دڤێت دویکەفتنا من بکەن خودێ دێ حەز ژ هەوە کەت ودێ گونەهێن هەوە بۆ هەوە ژێ بەت ﴾ (آل عمران : ٣١) .

و د ئايەتەكا دى دا خـودىَ ئـەمر دكـەت : ﴿ فـلا وربـك لا يؤمنـون حتـى يُحَكِّمـوكَ فيمـا شـجر بينـهم ثـم لا يـجـدوا فـي أنـفـسـهم حرجاً مما قضيتَ ويُسَلِّموا تسليماً ـ سـويند ب خودايـىَ تە ئەى موحەممەد ئەو ب دورسـتـى بـاوەرىيـىَ نائينن حەتا ئەو د وى تـشـتـى دا يىَ ئەو ل سەر ب هـەڤـركـى چووين تە نەكەنە حەكـەم ، وپاشـى ب وى حـوكمىَ تـە كـرى ڕازى بـبن ودلتەنگىيەك بـۆ وان ژىَ چـىَ نـەبـت ، و ب دورسـتـى خـۆ ب دەست ڤـە بـەردەن ﴾ (النسـاء : ٦٥) ، ئـەڤ ئايەتـە بـاش ئاشكەرا دكەت كو هـەچىيىَ ب شـريعەتىَ پيَغەمبـەرى ـ سـلاڤ لـىَ بن ـ ڕازى نەبت ، وكـارى پـىَ نەكـەت ئـەو نابتـە خـودان باوەرەكىَ دورست .

پيَغەمبەر ژى ـ سلاڤ لـىَ بن ـ د گەلـەك گـۆتنيَن خـۆ ييَـن پيـرۆز دا ئاشكەرا دكەت كو باوەرىيا خودانى يا دورست نـابت حەتا ب دورستى دويكەفتنا كيتابا خودىَ وسوننەتا پيَغەمبەرىَ وى نەكەت ، وەكى وىَ گـۆتنىَ يـا (ئـەبـو داوود وترمـذى وئبـن ماجە) ژ (العرباض بـن ساريـة) ى ڤـەدگـوهيَزن ، دبيَـژت : ڕۆژەكىَ پيَغەمبەرى ـ سلاڤ لـىَ بن ـ نڤيَژا سپيَدىَ ل بەراهىيا مە كـر ، پاشى وەعزەكىَ دژوار ل مە كـر ، ڕۆنـدك ژ بـەر ژ چاڤـان هاتن ، ودل ژ ترسان دا هژيان ، ئينا ئيَكى گۆت : ئەى پيَغەمبەرىَ

خودێ هـەر وەکـی ئەڤ وەعزە یێ خاترخواستنێیە ، ڤێجا هندەك شیـرەتان ل مە بکە ، گـۆت : ئینا پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بـن ـ گـۆت : ﴿ أوصيكم بتقوى الله والسمع والطاعـة وإن كـان عبـداً حبشياً ، فإنه من يعش منكم بعدي فسيرى اختلافاً كثيراً ، فعليكـم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المـهديين ، عضـوا عليـها بـالنواجذ ، وإياكم ومحدثات الأمور فإن كلَ محدثةٍ بدعةٌ ـ وفي ريواية : وإيـاكم ومحدثات الأمور فإن كل بدعـة ضلالـة ـ ئـەز شیـرەتێ ب تـەقوا خودێ ل هەوە دکەم ، وکو هوین گوهدارییا مـەزنێ خـۆ بکـەن ئەگەر خۆ بەنییەکێ حەبەشی بت ، وهەچییێ ژ هەوە پشتی مـن بمینت دێ ژێکجودابوونەکا مشە بینت ، ڤێجا هەوە ئێمانەت رێـك ورێبازا من ویا خەلیفێن من یێن سەرراست ، هوین ب پدیێـن خـۆ وێ بگرن ، وهشیاری وان رێکێن وی بن یێن دەردکەڤن ، چونکی هەر بیدعەیەکا نوی دەربکەڤت سەرداچوونە ﴾ .

و د حەدیسەکا دی دا ئەوا (بوخاری وموسلم) ژ عائیشـایێ ڤەدگوهێزن ، پێغەمبەر ـ سلاڤ لـێ بـن ـ بیدعـێ ب مـە ددەتـە ناسیـن ودبێژت : ﴿ من أحدث في أمرنا هذا ما ليس منه فهو رد ـ هەچییێ تشتەکێ نوی د دینێ مە دا دەربێخت ئەو دێ ل وی ئێنە زڤراندن ﴾ ، مەعنا بیدعە ـ ئەوا شریعەت قەبویل نـەکەت ـ ئـەو تشتە یێ ب ناڤێ دیـنـی بێتەکرن ، و ژ دینی بێتە هژمارتن ، وئـەو

ب خۆ نە ژ دینی بت ، ئەڤەیە یا کو دڤێت مرۆڤێ موسـلمان خـۆ ژێ بدەتە پاش وێ لـێ هشیار بت .

و د حـەدیـسـەکا دی دا (موسلم) ژ (عـەبدللاهێ کـورێ مەسعوودی) ڤەدگوهێزت ، دبێژت پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ گـۆت : ﴿ ما من نـبـي بعثه الله عز وجل في أمة قبلي إلا كـان لـه حواريون وأصحاب يأخذون بسنته ويقتـدون بـأمره ـ وفي روايـة : يُهتدون بأمره ويُستنون بسنته ـ ثم إنها تخلُـفُ مـن بعدهـم خُلُـوفٌ يقولون ما لايفعلون ، ويَفعلون ما لا يؤمرون ، فمن جـاهدهم بيـده فهو مؤمن ، ومن جاهدهم بلسانه فهو مؤمن ، ومن جاهدهم بقلبـه فـهو مؤمـن ، وليـس وراء ذلـك مـن الإيمـان حبـةُ خـردل ـ هـەر پێغەمبەرەکێ خودێ ئـەو بـەری مـن هنـارت بـت هنـدەك هـەڤال وهۆگر هەبووینە ل دویڤ رێبازا وی بچن وکاری ب فـەرمانا وی بکەن ـ یان داخواز ژ وان دئێتەکرن کو ئەو ل دویـڤ رێبـازا وی بچن و د فەرمانا وی دا بن ـ پاشی هندەك ب دویڤ وان دا دئێـن وێ دبـێـژن یـا نـەکـەن ، ووێ دکـــەن یـا فـەرمان پـێ ل وان نەهاتییە کرن ، ڤێجا یێ ب دەستێ خـۆ جیـهادا وان بکـەن ئـەو خودان باوەرە ، ویـێ ب ئـەزمانێ خـۆ جیـهادا وان بکـەت ئـەو خودان باوەرە ، ویێ ب دلـێ خۆ جیهادا وان بکەت ئەو خـودان باوەرە ، وپشتی وێ دندکەکا باوەرییێ نابت ﴾ .

مەعنا : پشتی هەر پێغەمبەرەکی هندەك كـەس د نـاڤ ئوممـەتا وی دا دەردکەڤن ژ نـك خـۆ تـشـتـێـن نـوی ل دینـێ وی زێـدە دکەن ، وبەرێ خەلکی ددەنێ ، و ب ناڤێ دینی نیشا وان ددەن ، ب فەرمانا پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ جیهادا د گەل ڤان ڕەنگە کەسان پشکەکە ژ باوەرێ ، چ جـیـهـادا ب دەسـتـی بت چ یـا ب ئەزمانی ودلـی بت .

ئەڤـە هنـدەك ژ وان ئایـەت وحەدیسـان بـوون یێـن ئاشـکەرا ڕادگـەهـیـنـن کـو دویکەفتنا کیتابێ وسوننەتێ ، وخۆ دویرکرنـا ژ ڕێبازێن بیدعەچی‌یان ، شـەرتەکە ژ شـەرتێن پێکـهاتنا باوەری‌یـا مرۆڤـی .. پشـتی ڤـێ چـەندێ دا بـەرێ خـۆ بدەینــە بۆچوونـا صەحابی‌یێن پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ د ڤێ مەسەلـێ دا کانێ یا ب چ ڕەنگە :

(ئەبو داوود) ژ (موعاذێ کوڕێ جەبەلـی) ڤـەدگوهێزت ، دبێژت : « زەمانەك دێ ئێت فتنە تێدا زۆر دبن ومال مشە دبـت ، وقورئان تێدا بەلاڤ دبـت وهـەمی کـەس وێ دخوینـن ، خـودان باوەر ومنافق ، ژن ومێر ، بچویك ومەزن ، یێ عـەبد ویـێ ئـازا ، ڤێجا ئێك ژ وان دێ بێژت : بۆچـی دەمـێ ئـەز قورئـانێ دخوینـم کەس ب دویف من ناکەڤت ؟ دڤێت ئـەز ب ڕێکـەکا دی بچمـە وان .. موعاذ دبێژت : ڤێجا هشیاری وی ووێ ڕێکێ بـن یـا ئـەو

دەردئێخـت ، چـونـكــی هـەر بیدعەیـــەكا نــوی دەردكـــەفت سەرداچوونە ، وهشیاری مرۆڤێن زانا بن دەمیّ سەردادچن ..)) .

و (دارەمـی) د ریوایەتــەكیّ دا ڤــەدگوهێزت ، دبێــژت : ڕۆژەكیّ (ئەبو مووسایی ئەشعەری) گـۆتە (عەبدللاهیّ كــوڕیّ مەسعوودی) : نوكە من تشتەك ل مزگەفتیّ دیت هەر چـەندە یـیّ باش ژی بوو بەلـیّ مـن پیّ نەخۆش بـوو ! عـەبدللاهی گــۆتیّ : خێرە تە چ دیتییە ؟ گـۆت : من دیت ل مزگەفتیّ هندەك مــرۆڤ كـۆم كـۆمە ل هیڤییا نڤێژیّ دڕوینشتی بــوون ، هـەر كــۆمەكیّ ئێك د ناڤ دا بوو هندەك بەرك د دەستی دا بـوون ، وی دگــۆتە كـۆمیّ : سەد جاران بێژن : (الله أكبر) ، وان سـەد جـاران ئـەو دگـۆت .

ـ سەد جاران بێژن (لا إلــه إلا الله) ، وان سـەد جـاران ئـەو دگـۆت .

ـ سەد جاران بێژن (سبحان الله) ، وان ئەو دگـۆت ..

عـەبدللاهی گــۆتیّ : وتـە چ گــۆتە وان ؟ ئـەبوو مووســای گـۆت : من خۆ گرت كانیّ تو دیّ چ بێژی . عەبدللاهی گۆتیّ : بۆچی تە نە دگـۆتیّ بلا ئەو گونەهێن خۆ بهژمێرن ، وئــەز كـەفیل خێرێن وان بەرزە نەبن ؟!

پاشی ئەو هـــەر دو پێکڤـە چوونـە مزگـەفتێ حـەتا ل هنداڤـی کـۆمەکێ ژ وان کـۆمان ڕاوەسـتاین ، عـەبدللاهی گــۆتە وان : ئەڤە چیە هوین دکەن ؟ وان گـۆت : بـابێ عـەبدررەحمانی ! ئەڤـە هندەك بەرکن ئەم پێ زکرێ خودێ پێ دکـەیـن ، ئینا صەحابیێ پێـغەمـبـەری عـەبـدلـلاهـێ کوڕێ مـەسـعـوودی ـ ب عێجـزی ڤە ـ گۆتـە وان : وەی بـۆ ئومـمـەتا موحەممـەدی چ زوی خـۆ بـرە هیلاکێ ! ئەڤە هێشتا صەحابیێن پێغەمبەری یـێـن د نـاڤ هـــەوە دا ، وهێشتا جلکێن وی نە ڕزینە وئامانێن وی نە شکەستینە ، ئەز ب وی کەمە یێ نەفسا من د دەستان دا یان ئەو ڕێکا هوین ل سەر ژ وێ باشتـــرە یـا موحەممـەد ل ســەر چـووی ، یـــان ژی هویـــن دەرگەهەکی بۆ سەرداچوونێ دێ ڤەکەن ..

مەعنا ب دینا صەحابیان هەر کەسەکێ ڕێکەکا نوی د دینـــی دا دەربێخت دێ ئێك ژ دووان بت : یان ئەو دێ هرز کەت ئەڤ ڕێکا وی یا نوی ژ وێ چێتـرە یا پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بـن ـ ل سەر چووی ، وئەڤە کوفرە ، یان ژی دێ هزر کەت ئـەڤ ڕێکـە ژی یا باشە ، وئەڤە سەرداچوونە !

(ئەبو داوود) ژ (حوذەیفەیێ کوڕێ یەمانی) ڤـەدگوهێزت ، دبێژت : ((هەر عیبادەتەکێ صەحابیێن پێغەمبەری ـ سلاڤ لــێ

بن ـ نەكربت هوین ژی نەكەن ، چونكی یێن بەراهی‌یێ چو بۆ یێن دویماهی‌یێ نەهێلایە)) .

و (ئەبو نەعیم) ڤەدگوهێزت ، دبێـژت : مرۆڤەكی گـۆتــە (عــەبدللاهێ كـورێ عەبباسـی) شیــرەتەكێ ل مـن بكــە ، وی گـۆت : ((باشە تەقوا خودێ بكە ، و ل سەر رێكا راست هـەرە ، ودویكەفتنا پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ بكــە ، وخـۆ ژ بیدعـان بدە پاش)) .

وهندی كرنا بـیـدعـێیە ب دیتنا زانایێن سەرراســت تشــتەكێ خرابە ئێك ژ زانـایـێـن پـێـشـی‌یێ كـو (موحەمـمــەدێ كـورێ موسلمی) یە دبـێـژت : ((هــەچی‌یێ قـــەدرێ بــیدعەچی‌یەكی بگرت ئەو وی پشكداری د هەرفاندنا ئیسلامێ دا كر)) .

دبت ل ڤێرێ كەسەك پسیارێ بكەت ودبێژت : ئەرێ بۆچی ؟

دێ بـێــژین : چونكـی هــەر بیدعەیـەكا دەركـەڤت ل جـــهێ سوننەتەكێ دمرینت ، ومرۆڤ دەمێ بهایی ددەتــە بیدعەچی‌یـەكی ئەو مرۆڤــی هاریكاری‌یـا وی كـر ل ســەر مراندنـا ســوننەتەكێ ، ومراندنا سوننەتێ هەرفاندنا ئیسلامێیە ، وهەر ژ بەر ڤـێ چــەندێ ئیسلام قەدرەكێ مەزن ددەتە وی كەسی یـێ ســوننەتەكێ د نـاڤ خەلكی دا ساخكەتەڤە دەمــێ خـەلك ژ بیـر دكەت ودهێلــت ، (ئبن ماجە) ژ (عەمرێ كورێ عەوفی) ڤەدگوهێزت ، دبێژت :

پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ گۆت : ﴿ هەچیێ سـونـنـەتەکێ ژ سوننەتێن من ـ پشتی من ـ سـاخکەتەڤە ، خـێرا وی دێ هنـدی خـێـرا هـەر ئێکی بت یێ وێ سوننەتێ بکەت بێی کو تشـتەك ژ خـێرێن وان کێم ببـت ، وهـەر کەسـەکێ بیدعـەکا خـودێ وپێغەمبەرێ وی نەگـۆت بت دەربێخـت گونـەها وی دێ هنـدی گـونـەهـا هـەر ئێکی بت یێ وێ بیدعێ بکەت بـێـی تـشـتـەك ژ گونەهێن وان کێم ببت ﴾ .

و (ئەبو ذەر) دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ فـەرمان ل مە دکر کو ئەم سێ تشتان ژ دەست خـۆ نەکـەین : کـو بـەرێ خەلکی بدەینە باشییێ ، ووان ژ خرابییێ بدەینە پاش ، وسوننەتێ نیشا خەلکی بدەین .

و ژ (عـەبدللاهێ کوڕێ عەبباسی) دئێتە ڤـەگـوهاسـتـن ، د تەفسـیـرا ڤـێ ئایەتێ دا : ﴿ یوم تبیض وجوه وتسود وجـوه ﴾ (آل عمران : ١٠٦) ، دبـێـژت : ((خودانێـن سـوننەتێ ڕوی سپی دبن ، وخودانێن بیدعێ ڕوی ڕەش دبن)) .

و ل دویماهییێ مە دڤێت هندەك ژ وان ڕێکان ئاشکەرا بکـەین یێن کو بەرێ مرۆڤی ددەنە کرنا بیدعێ :

یا ئێکێ : نەزانینا سـونـنـەتـێ ئێکا هنـد ژ خودانـێ خـۆ چـێ دکەت کو ب ساناهی بکەفتە داڤێن بیدعەچییان ، چونکی مرۆڤێ

نەزان ـ و ب تایبەتی ئەگەر عاطفا وی یا دینی یا زێدە بت ـ هەر ئاخفتنەکا (عاطفی) یا بۆ بێتە گۆتن دیٚ باوەر کەت ویا ژ وی ڤە دورستە ، نە وەکی مرۆڤیٚ زانا ئەویٚ گۆتنیٚ ب تەرازییا شریعەتی دکێشت دا بزانت کانیٚ چ ڕاستی بۆ هەیە .. وهەر ژ ڤیٚ چەندیٚیە دەستەکێن بیدعەچی وسەرداچووی خۆ ژ مرۆڤێن زانا ب سوننەتیٚ ددەنە پاش وبیٚ فام ونەزانان ل دۆر خۆ کۆم دکەن ، چونکی ئەو پاریەکیٚ ب ساناهینە !

ڕێکا دوویٚ : (غُلو) وزێدە شداندن وتوندکارییا د دینی دا ، یەعنی مرۆڤ تشتیٚ ب ساناهی ژ دینی ل بەر خەلکی ب زەحمەت بێخت وتشتیٚ زیدەی شیانێن وان ژ وان بخوازت ، ئەڤە ژی ئێك ژ ڕێكێن بیدعەچییانە ، بەلکی ئێکەمین دەستەکا بیدعەچی یا کو د ئیسلامیٚ دا دەرکەفتی ـ کو دەستەکا خەوارجان بوو ـ ب ڤیٚ ڕێکیٚ د سەردا چووبوون ، ئەوا خەلکیٚ نە د گەل وان هەمی کافرکرن وکوشتنا وان حەلال کر ، لەو ئیمام عەلی ـ خودیٚ ژیٚ ڕازی بت ـ جیهادا وان کر .. وئەڤ هزرا هە (کافرکرنا خەلکیٚ نە د گەل مە وحەلالکرنا کوشتنا وان) ـ مخابن ـ ئێك ژ وان هزرانە یێن کو جهیٚ خۆ د سەریٚ هژمارەکا نە یا کێم ژ کۆم ودەستەکێن بیدعەچی دا ئەوێن ب کراسەکیٚ ئیسلامی خۆ نیشا خەلکی ددەن کرییە ، و ب ڤیٚ

رێکێ گەلەك ژ وان د سەردا چووینە ، لەو هەر ژ بەرێ وەرە زانایێن ئیسلامێ یێن سەرراست دگۆتن : ((اقتصاد في سنة خير من اجتهاد في بدعة ـ ئابۆرییا دکرنا سوننەتەکێ دا چێترە ژ خۆ وەستاندنا د کرنا بیدعەکێ دا)) .

رێکا سییێ : خۆ هێلانا ب هیڤییا باوەرییا ب دلێ ڤە ، یەعنی مرۆڤ دلێ خۆ خۆش بکەت وبێژت : هەما شەرت دلێ صافییە .. ئەڤە ژی ئێك ژ وان رێکانە یێن بەرێ خودانێ خۆ ددەنە بیدعێ ، وتشتەکێ ئاشکەرایە کو دەستەکا (مەرجئییان) یا بیدعەچی ب ڤێ رێکێ د سەردا چوون ، گۆتن : شەرت دلە ، ڤێجا دویماهییێ وە لێ هات بەرێ وان نەما ل کارێ باش ، وئەو وەسا تێ گەهشتن کو ئەگەر ئنیەتا مرۆڤی یا باش بت بلا کارێ وی یێ خراب ژی بت دێ یێ خودان خێر بت .

رێکا چارێ : کو مرۆڤ د بیروباوەر وسەروبەرێ خۆ دا چاڤ ل بێ دین وکافران بکەت ، ودویکەفتنا رێکێن وان بکەت ، ئەڤە ژی رێکەکە بەرێ مرۆڤی ددەتە بیدعێ ، د ئایەتەکا پیرۆز دا خودایێ مەزن دبێژت : ﴿ وأن هذا صراطي مستقيماً فاتبعوه ولا تتبعوا السبل فتفرق بكم عن سبيله ـ ئەڤ ئیسلامە رێکا من یا راستە هوین دویکەفتنا وێ بکەن ، ودویکەفتنا چو رێکێن دی نەکەن ، ئەو دێ بەرێ هەوە ژ رێکا ئیسلامێ دەنە پاش ﴾ .

رەحم .. رِیٚبازا وی بوو

﴿ یا أیها الناس إنما أنا رحمة مهداة ﴾

د قورئانیٚ و حەدیسیٚ دا دو (نەص) ییٚن هەین تبیعەتیٚ ویٚ پیٚغەمبەرینیییٚ یا موحەممەد ـ سلاڤ لیٚ بن ـ پیٚ هاتییە هنارتن بۆ مە د چەند پەیڤەکیٚن کورت دا کۆم دکەن ، نەصا قورئانیٚ ئایەتا (١٠٧) یە ژ سوورەتا (الأنبیاء) ئەوا تیٚدا هاتی : ﴿ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إلا رَحْمَةً لِلْعَالَمِينَ ﴾ .

ونەصا حەدیسیٚ ئەو حەدیسە یا (حاکم) ژ (ئەبوو هورەیرەی) ڤەگوهاستی وتیٚدا هاتی : ﴿ یا أیها الناس إنما أنا رحمة مهداة ﴾ .

وهەر کەسەکیٚ زانا ب زمانیٚ عەرەبان دیٚ زانت کو ڤان هەردو نەصان (حەصر) یا تیٚدا هەی وەکی زمانزان دبیٚژن ، جارەکیٚ ب (ما) و (إلا) ییٚ ، وجارا دی ب (إنما) ییٚ ، خودیٚ دبیٚژتە پیٚغەمبەری ـ سلاڤ لیٚ بن ـ : ئەی موحەممەد مە تو نەهنارتی پیٚغەمبەر ژ بەر تشتەکی ب تنیٚ ژ بەر هندیٚ نەبت دا تو ببیە رەحم ودلۆڤانی بۆ عالەمیٚ هەمیییٚ ، وخودیٚ تیٚ نەبت هەر تشتەکیٚ دی ییٚ هەبت عالەمە .

وپێغەمبەر ـ سلاڤ لـێ بن ـ دبێژت : گەلی مرۆڤان ! هەما ئەز رەحمەکم هاتمە هنارتن .

مەعنا : هەر وەکی خودێ وپێغەمبەرێ وی دڤێت بێژنە مرۆڤان هەمی‌یان موسلمان ونە موسلمانان : شـــریعەتێ ئیســلامێ ورێبـازا موحەممەدی ـ سلاڤ لـێ بن ـ ژ رەحمێ پێڤەتر تشتەکێ دی نینە !

وپشتی ڤی عنوانێ مـــەزن یـێ خـودێ وپێغەمبـەری بـۆ رێبـازا موحەممـەدی ـ سـلاڤ لـــێ بـن ـ دانـای دا بـەرێ خـۆ بەدینـــە سەرهاتی‌یا ڤی پێغەمبەری د گەل رەحمێ ودلۆڤانی‌یێ دا بزانین کانێ ئەو گۆتن و شعارەکێ ب دەڤی بوو یان ژی تبیعەتەکێ چاندی بوو د شەخصییەتا وی دا ..

ژ سیرەتا پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ مە هەمی‌یان زانی‌یە کو هێشتا ئـەو نەهاتی‌یە دنیـــایێ خـودێ ئێتیمـی بـۆ وی کربـوو بـار وپشك ، وهێشتا ب دورستی ئەو د دنیایێ نەگەهشـتی دەیکـا وی ژی ئەو هێلا و ب رێکـا بـابێ وی دا چـوو ، بـوو سـێوی ژی .. دەمێ عەمرێ وی بوویە هەشت سال باپیرێ وی ئەوێ لـێ دگەریا جهێ دەیکا وی وبـــابێ وی بگـرت ئـەو ژی مـر .. ل وی دەمـێ هـەڤالێن وی د کۆشـا دەیبابـان دا و ل بـەر سـنگێ وان کـــەیف وتەناهی ددیت بەرێ وی دما ل عەسمانی .

و ب سەربۆر یا هاتی‌یە زانــین کـو د ڤـێ دنیـاییێ دا چ تشـت وەکی ئێتیمی‌یێ دلــی نەرم ناکەت وکانیکا رەحمێ د گیانێ مرۆڤــی دا ناپەقینت ، چ تشت وەکی ئێتیمی‌یێ وە ل مرۆڤی ناکەت مرۆڤ ئحساسێ ب گرنگی‌یا رەحم پێبرنێ بکەت ، وحەتا تو برسی نــەبی تو ب دورستی نزانی برس چەندا نەخۆشە ..

تشتێ ژ هەمی‌یان خۆشتــر ل نك پێغەمبەری ـ سلاڤ لــێ بن ـ د دنیاییێ دا نڤێژ بوو ، ودەمێ ئەو دچوو د نڤێژێ دا تــو دا بێـژی ئەو یێ ژ ڤێ دنیاییێ دەرکەفتی ، وهەما بەسە بێژین : ئەو ب خـــۆ د گۆتـنـەکـا خۆ دا دبێژت : ﴿ وجعلت قرة عـيـنـي في الصلاة ـ خودێ چاڤ روهنی‌یا من یا کری‌یە د نڤێژێ دا ﴾ ..

هندەك جاران پێغەمبەری دەست ب ڤێ نڤێژێ دکر ل مزگەفتێ ل بەرا صەحابی‌یێن خۆ ، دەنگێ گری‌یا زارۆکەکێ ساڤا دا ئێتێ .. ئەو دا لـەزێ ل ڤێ نـڤـێـژا هندە ل بەر وی شرین کەت بۆ هنــدێ دا زوی خلاص ببــت ، ودگـۆت : ﴿ إنـي لأدخـل الصـلاة أريـد إطالتها فأسمع بكاء الصبي فأخفف من شـــدة وجـد أمـه بـه ـ ئـەز دچــمــە د نـڤــێـژێ دا ومن دڤێت ئەز درێژ بکەم ، بەلــێ دێ من گــوهـ ل دەنـگـــێ گـری‌یا زارۆکەکی بت ، ڤێجا ئەز دێ لــەزێ ل نڤێژێ کەم ئەز دبێژم نوکە دلــێ دەیکا وی د دویڤ ڕایە ﴾ .

هندە وی پێ نەخۆش بوو زارۆکەك بکەتە گری .. وی پێ خۆش نەبوو مەزنترین عیبادەت کو نڤێژە ببتە ڕێگر د ناڤبەرا دەیکێ وزارۆکێ وێ دا کو ئەو وی تەنا کەت !

ئەڤە ڕێبازا پێغەمبەرێ ئیسلامێیە ، نە کارێ وان (نەزانان) ژ (دوعاتێن ضەلالەتێ) ئەوێن دچنە د ناڤ کۆمێن زارۆکان دا وخۆ دپەڤینن و ژ بێ بەختی ڤی پیسە کارێ خۆ ب ئیسلامێ ڕاددەن و ب جهادا پیرۆز ب ناڤ دکەن .

پێغەمبەرێ دلۆڤان ئەوێ دزانی گرییا زارۆکی چەند یا گرانە ل سەر دلێ دەیکێ پێ خۆش نەبوو نڤێژ ـ کو مەزنترین روکنێ ئیسلامێیە ـ ببتە مانع د ڕێکا نەخشاندنا گرنژینێ ل سەر لێڤێن زارۆکەکی ، چونکی وی ژ (تەجروبا خۆ یا شەخصی) دزانی چەند تشتەکێ نەخۆشە دەمێ گرییا زارۆکی دئێت سنگێ دەیکا وی ب دەست نەکەڤت سەرێ خۆ بدانتە .. وبەروڤاژی ڤێ چەندێ وی دزانی چەند یا گرانە دەستێ دەیبابان ژ عەیالی بێتە قەتاندن ، لەو وی قەبویل نەدکر خۆ (جیهاد) ژی کو پیرۆزترین کارە د ئیسلامێ دا ببتە ئەگەرا ڤێ ڤەقەتاندنێ ..

د حەدیسەکا دورست دا یا هاتی : جارەکێ زەلامەك هاتە نك پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆتێ : دەستویرییێ بدە من دا ئەز د گەل تە بێمە جهادێ ، پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆتێ :

﴿ دەیبابێن تە د ساخن ؟ ﴾ وی گۆت : بـــەلـــێ ، پـــێـغـەمبەری ـ سلاڤ لــێ بن ـ گۆتیێ : ﴿ د دەر حەقا وان دا جیهادێ بکــە ﴾ یـــەعـــنـــی : بـــزڤـــرە مال خزمەتا وان بکە ، ئەوە جهادا تە ! و د ریوایەتەکا دی دا هاتییە : وی زەلامی گۆت : بەلــێ ، هــەردو د ســاخن ، ودەمــێ ئـەز هـاتیم هـەر دووان دکـرە گـری ، ئینـــا پێغەمبەری ـ سلاڤ لــێ بن ـ گۆتیێ : بزڤرەڤە وکانێ چاوا تە ئــەو گراندن وەسا وان بکەنینە .. و ژ ڤێ ژی ئاشکەراتر ریوایەتا دییە ئــەوا تــێدا هاتی : پێغەمبەری گۆتی : ﴿ نڤستنا تە ل نك دەیبابێن تە ، کو کەیفا وان ب تە بێن ویارییان بۆ تە بکەن بۆ تە ژ هنــدێ چــێـتـرە د گەل من بێیە جهادێ ﴾ .

ب دیتنا موحەمـــمـــەدێ دلۆڤـان چاندنـا گرنژینـەکێ ل ســەر لــێـڤــێــن دەیبابان ب دنیایێ هــەمــییێ نائێتــە کریــن ، ئەگــەر خــۆ بهایێ وێ ئەو جهاد ژی بت یا گازییا ئیسلامێ بــەلاڤ دکــەت ، رەحما مەزن وجیهادا مەزن ل نك موحەممــەدی ئــەوە دەمــێ دلـــێ دەیبابێن خــۆ خــۆش دکــەت ، وهــەوە دیـت چـاوا وی رێ نــەدا صەحابییەکێ خــۆ کــو مەزنتـــرین عیبــادەتی بکــەت دەمــێ ئــەو عیبادەت بوویە ئەگەرا هێلانا دلــێ دەیبابان .

ئەڤە رێبازا مەحەممەدییە ـ سلاڤ لــێ بن ـ رەحم پاشی رەحم پاشی رەحم !

ورەحما موحەمەدی ـ سلاڤ لێ بن ـ ، یان رێبازا وی د رەحمێ دا ، ژ ڤی چارچووڤەیێ رەحم برنا ب مرۆڤان ژی دەباس بووبوو ، (بوخاری) حەدیسەکێ ژ (سەعیدێ کورێ جوبەیری) ڤەدگوهێزت دبێژت : جارەکێ ئەز د گەل (عەبدللاهێ کورێ عومەری) بووم ئەم د بەر هندەك جحێلان رِا بۆرین وان مریشکەك بۆ خۆ کربوو ئارمانج ، گاڤا وان عەبدللاه دیتی هەمی ڤەرەڤین ، عەبدللاهی گۆت : کێ ئەڤە کرییە ؟ پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ لەعنەت ل وی کەسی یێن کرین یێ ئەڤی کاری بکەت . و د ریوایەتا (موسلمی) دا هاتییە : عەبدلاهی گۆت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ لەعنەت ل وی کەسی کرینە یێ خودان رحەکی بۆ خۆ بکەتە ئارمانج . یەعنی : ئەو مرۆڤ یێ لەعنەتییە ئەوێ ستێرکا خۆ ل تشتەکێ خودان رح بگرت ووی بۆ خۆ بکەتە ئارمانج و ژ قەستا بکوژت ، ئەو تشت ئەگەر خۆ حەیوانەکێ بێ خێر ژی بت .

ئەڤە رێبازا پێغەمبەرێ ئیسلامێیە ، و (موجاهدێن دویماهییا زەمانی) ژ (دوعاتێن ضەلالەتێ) ئەوێن روییێ ئیسلامێ یێ زەلال ب گەمارا خۆ قرێژی وبەقەم دکەن مرۆڤێن خودان باوەر و بێ گونەه ژ سەر کارێ وان درەڤینن و د سەرداڤێن کینا خۆ یا

تاری دا سەرژێ دکەن ، وياری‌يان ب لەشێن وان دکەن ، پاشی پارچە پارچە دکەن .. و د گەل گلێشی دهاڤێژن !

- بۆچی ؟

دبێژن : مەدڤێت هەڤالێن مە دل قایم بن !

درەش بن ئەو رویێن بەرێ خو ژ مەنهەجێ موحەممەدی وەردگێڕن ، و ب رێبازێن جاهلیەتێ رازی دبن .

وحەتا هێشتا بۆ هەوە ئاشکەرا ببت کانێ جهێ رەحمێ د دلێ ڤی پێغەمبەرێ مەزن دا چەند بوو گۆتنێن وی ل دۆر رەحم برنا ب خودان رحان بۆ هەوە ڤەگێڕین :

ل سەری دێ بێژین : کەسەکێ خودان باوەر نینە حەز نەکەت رۆژا قیامەتێ دەمێ تەنگاڤی دژوار دبت ، وبەحەشت وجەهنەم ئامادە دبن رەحم پێ بێتە برن ، و د گەل بەحەشتی‌يان بێتە کۆم کرن و ژ جەهنەمێ بێتە ئازا کرن .. وئەگەر هەوە بڤێت بزانن کانێ چیە ڤێ مرادێ بۆ مرۆڤی ب جە دئینت گوهداری‌یا ڤان هەر سێ حەدیسان - بۆ نموونە - بکەن :

١ - موسلم ژ عەبدللاهێ کوڕێ مەسعوودی ڤەدگوهێزت ، دبێژت : پێغەمبەری - سلاف لێ بن - گۆت : ﴿ حوسب رجل ممن کان قبلکم ، فلم یوجد له من الخیر شيء ، إلا أنه کان یخالط الناس ، وکان موسراً ، فکان یأمر غلمانة أن یتجاوزوا عن المعسر ،

قال : قال الله عز وجل نحن أحق بذلك منه تجاوزوا عنه ﴾ يـەعنى : حسێب د گەل مرۆڤەكى ژ ئومـمـەتێن بەرى هەوە هاتەكرن ، وى چو خێر نەبوون ، ب تنێ خێرەك نـەبـت بارێ وى يـێ ژێ تـژى بوو ، ئەو ژى ئەڤە بوو : ئەو مرۆڤەكێ دەولەمـەند بـوو ، كڕيـن وفـرۆتـن دكر وتێكەلى خەلكى دبوو ، وگەلـەك جـاران تشـت ب دەين ددانە خەلكى ودگۆتە وان جحێلان ئەوێن ل بەر دەسـتێ وى كار دكـر : ئەگـەر هـەوە ديـت مرۆڤـەكى حالـێ وى يـێ بەرتەنگە لـێ ببۆرن ، خۆ لـێ بگـرن يـان دەينـى پـێ بـهێلن .. كارێ خێرێ يێ وى كرى بەس ئەڤە بوو ، رەحم ب مرۆڤێ فـەقير دبر وبينا وى تـەنگ نـەدكر ، دا دەينـێ وى بزڤڕينـت ، خـودێ گۆت : مادەم ئەڤ عەبدێ من هندە يێ ب رەحم بوو و ل خەلكى دبۆرى ، هوين ژى لـێ ببۆرن ، چونكـى عـەفو ولێبۆريـن پـتـر بابەتى مەيە .

٢ ـ بوخـارى ژ ئـەبوو هورەيـرەى ڤـەدگوهێزت ، دبێـژت : پێغەمبەرى ـ سلاڤ لـێ بن ـ گۆت : ﴿ بينما كلب يطيف بركيـة قد كاد يقتله العطش ، إذ رأته بغي من بغايا بني إسرائيل ، فـنزعت موقها فاستقت له به ، فسقته إياه ، فغفر لها به ﴾ يەعنى : دەمـەكى صەيـەكێ نـێزيك بـوو تـهێناتى وى بكـوژت ل دۆر بيرەكـا ئـاڤێ دزڤڕى ، ژنەكا ئسرائيلى يا دەهمەن پيس ئەو ديت ، ئينـا خوفكـا

خۆ ژ پیٚ خۆ وچوو د بیـریٚ دا بۆ تژی ئاف کر وئینا دایێ ، ژ بەر هندیٚ گونەهێن ویٚ بۆ هاتنە ژێبـرن .

٣ ـ طەبەرانی ژ ئـەبوو ذەرری ڤـەدگوهێزت ، دبێـژت : مـن گـۆتـە پـێـغـەمـبـەری ـ سلاف لـیٚ بن ـ : چ کار هەیە عەبدی ژ ئاگـری رزگار بکەت ؟ گۆت : وی گـۆتـە مـن : باوەرییـا ب خودیٚ ، من گـۆت : کـارەکیٚ د گـەل بـاوەرییێ ؟ گـۆت : ئەگەر ئەو ژ زی رزقی بدەت ییٚ خودیٚ دایێ ، من گۆت : ئەگەر ییٚ فەقیر بت ونەشێت چو بـدەت ؟ گـۆت : بـلا بـەریٚ خـەلکی بدەتە کاریٚ باش و وان ژ کاریٚ خراب بدەتە پاش ، مـن گـۆت : ئەگەر ییٚ نەزان بت ونەشێت ب ڤی کاری رابت ؟ گـۆت : بـلا هاریکارییا مرۆڤیٚ پێتڤی بکەت ، من گۆت : پا ئەگەر ئەو ب خۆ ییٚ پێتڤی بوو ونەشیا هاریکارییـا کەسیٚ بکـەت ؟ گـۆت : بـلا پشتەڤانییا وی کەسە بکەت ییٚ زۆرداری لـیٚ هاتییە کرن ، مـن گۆت : ئەگەر ییٚ بیٚ هێز بت ونەشـێت هاریکارییـا وی کەسـی بکـەت یـیٚ زۆرداری لـیٚ هاتییە کرن ؟ گۆت : پـێـغـەمبەری ـ سلاف لـیٚ بن ـ گـۆتە من : تە دڤێت خێرەکیٚ د هەڤالـیٚ خـۆ نەهێلی ؟! نەهێلە خرابییا تە بەهتە خەلکی . مـن گـۆت : ئـەی پـێـغـەمبەریٚ خودیٚ ! ئەگەر ئەو ڤیٚ چەندیٚ ژی بکەت دیٚ چتـە بەحەشـتیٚ ؟ گـۆت : نینـە موسـلمانەك خەسـلەتەکی ژ ڤـان

خەسلەتان بکەت ئەگەر ئەو دەستێ وی نەگرت حەتا وی دبەتە بەحەشتێ .

وباش هزرا خۆ د دویماهی‌یا ڤێ گۆتنا پێغەمبەری دا بکەن : (سەخلەتەکی ژ ڤان سەخلەتان) یەعنی : ئەگەر ساخلەتەکا ب تنێ ژی ژ ڤان هەمی ساخلەتان د گەل ئیمانێ ل نك تە هەبت ، تێرا هندێ هەیە ئەو تە ببەتە بەحەشتێ .

وجارەکا دی دێ بێژین : هزرا خۆ د ڤان هەر سێ حەدیسان دا بکەن دا بزانن رەحمێ چەند بهایێ خۆ ل نك پێغەمبەرێ ئیسلامێ هەبوو :

ـ مرۆڤەکێ چو خێر نەکرین چو بەحەشتێ چونکی دەمێ کڕین وفرۆتن دکر ودەین ددانە خەلکی (تەساموح) ل نك هەبوو ویێ ب رەحم بوو .

ـ ژنەکەکا کارێ وی خرابی چوو بەحەشتێ چونکی صەیەك ژ مرنێ خلاس کر وئاڤ دایێ .

ـ مرۆڤەك دێ چتە بەحەشتێ ئەگەر دلێ وی ب خەلکی ڤە بت ، بشێت باشی‌یێ بگەهینتە وان بلا بگەهینتێ ، وئەگەر نەشیا چو باش ژێ چێ ببن ، بلا نەهێلت چو خرابی ژ وی بگەهنە کەسی .

هەوە دیت ڤیانا موحەممەدی ـ سلاف لێ بن ـ بۆ رەحمێ وخێرخوازىيێ چەندە ؟

وهەوە زانى جەریما وان کەسان چەندە ئەوێن دلرەقى ودوژمنى وکوشتن وبێ رەحمىيێ ب ناڤێ دینێ خودێ ل سەر عەردێ خودێ بەلاڤ دکەن ؟!

عەدالەت .. شریعەتیٚ وی بوو

﴿ إذا لم أعدل فمن يعدل ؟ ﴾

وسەرهاتییا موحەممەدی ـ سلاڤ لـیٚ بن ـ د گـەل عەدالـەتیٚ سەرهاتییەکا عنتیکە بوویە ، وڤیانا وی بۆ ب جهئینانا دادییٚ یـا کێمتـر نەبوویە ژ ڤیانا وی بۆ ب کارئینانا رەحـمیٚ ..

ئـبن حببـان ژ جـابریٚ ئـەنصاری ڤـەدگوهێزت کـو رۆژەکـیٚ پێغەمبەری ـ سلاڤ لـیٚ بن ـ مالـەك د ناڤبەرا صەحابییێن خـۆ دا لێکڤە دکر ، ئینا ئەعرابییەکیٚ زڤر خۆ نێزیکی وی کر وگۆتـیٚ : ئەی موحەممەد عەدالـەتیٚ بکـە ! پێغەمبـەری ـ سـلاڤ لـیٚ بـن ـ گۆتیٚ : ﴿ ويلك إذا لم أعدل فمن يعدل لقد خبت وخسـرت إن لم أعدل تێچوون بارا تە بت ! ئەگەر ئەز عەدالـەتیٚ نەکـەم کـی دیٚ عەدالـەتیٚ کەت ؟ ییٚ تێچـوون و خوسـارەت ئـەزم ، ئەگـەر ئـەز عەدالـەتیٚ نەکەم ﴾ .

وژبـلـی وان ڕامانێن ژ ڤـیٚ سەرهاتییٚ دئێنە وەرگرتـن هـەما ب تنیٚ ڕابوونا مرۆڤەکیٚ عادی کو ئەعرابییەکیٚ ڤالا بـوو ژ هـەر مەنصبەکیٚ هەی بەرانبەر کەسـیٚ ئێکـیٚ د دەولـەتیٚ دا بـیٚ تـرس وسـەهم ، ئـەو ب خـۆ هنـدیٚ دگـەهینت کـو عەدالـەتا

موحەممەدی ـ سلاڤ لێ بن ـ خەلك بستە كربوون وێ بێژن یا د دلێ وان دا هەی ، د حەق بن یان نە وبێی بەرێ خۆ بدەنە هندێ كانێ كاربدەستێن دەولەتێ ب ڤێ گۆتنا وان خۆشە یان نە ! وئەگەر موحەممەد ـ سلاڤ لێ بن ـ ژ وان مەزنان با یێن سیاجەكی ژ خۆمەزنكرن وترسێ د ناڤبەرا خۆ وخەلكی دا ئاڤا دكەن ، مرۆڤەكێ عادی ژ كورێن ملل‌ەتی هزرا هندێ نەدكر ئاخفتنەكا ب ڤی رەنگی روی ب روی بێژنێ ..

وهەر دەلیڤەیەكا هلكەفتبا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ ئستغلال دكر دا صەحابیێن خۆ ل سەر (راكرنا جوداهی وتەمایوزا د ناڤبەرا مرۆڤان) پەروەردە بكەت ، ووان فێری هندێ بكەت كو وان سنگەكێ هندێ بەرفرەه هەبت ئەو بشێن گوهێ خۆ بدەنە رەئیا كەسێ بەرانبەر ، چونكی پێگاڤا ئێكێ یا مەزن بەر ب زۆرداری‌یێ دهاڤێن ژ هندێ دەست پێ دكەت دەمێ ئەو رێكێ ل خەلكی دگرن كو رەئیا خۆ ب سەربەستی بێژن وداخوازا مافێ خۆ بكەن ، یان ئەو تشتێ ئەو هزر دكەن مافێ وانە !

(بوخاری وموسلم) د حەدیسەكێ دا ریوایەت دكەن كو جارەكێ زەلامەكی حەقەك ل سەر پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ هەبوو ، ودیارە پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ چەندەكێ یێ گیرۆ بووی دزڤراندنا ڤی حەقێ وی دا ، حەتا وی كەسی هزركری هەر

وەكی پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ نەڤێت حەقێ وی بزڤرینت ، لەو ئەو زەلام هاتە نك پێغەمبەری دەمەكێ ئەو د ناڤ هەڤالێن خۆ دا یێ روینشتی ویپچەك زڤر ئاخفت [1] ، صەحابی تێك چوون ، وهندەك ژ وان خۆ ئامادە كر دا بچنێ ووی ئەدەب دەن ، ئینا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ ئەو ژ وێ چەندێ دانە پاش وگۆت : ﴿ إن لصاحب الحق مقالاً ـ ئەوێ حەقەك هەبت مافێ ئاخفتنێ هەیە ﴾ .

ئەڤە رێبازا موحەممەدی بوو ـ سلاڤ لێ بن ـ : ئەوێ حەقەك هەی ، چ حەقێ وی یێ تایبەت بت یان حەقەكێ گشتی بت ، دڤێت رێ بۆ بێتە دان باخڤت ودەنگێ خۆ بگەهینتە وان كەسێن كار د دەستی دا ، وئەو كەسێن دەڤێ خەلكی ددورین ، وگورزێ گەفێ ل هنداف سەری رادكەن دا ئەو لێڤا سەری ل یا بنی نەدەن وداخوازا حەقێ خۆ نەكەن .. وان وڤی پێغەمبەری چو د گەل ئێك نینە !

وئەڤیندارییا موحەممەدێ مرۆڤ بەری كو ببتە موحەممەدێ پێغەمبەری بۆ ب جهئینانا حەقییێ یا مەزن بوو ، دەمێ ژییێ وی

---

(1) د هندەك ریوایەتان دا یێن نە ل نك بوخاری وموسلمی هاتییە كو وی گۆتە پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ : ئەرێ ئەڤ مالە مالێ خودێ یە ، یان یێ بابێ تەیە !!

بیست سال وی گوه لــی بـــوو هــنــدەك زەلامین مەكەهی ل مالا (عەبدللاهی كوری جەدعانی) یین كۆم بووین وئارمانجا وان ئەوە پەیمانەكی د ناڤبەرا خۆ دا گریدەن بۆ هندی دا هاریكاری‌یا مرۆڤین بی خودان وستەم لیكری بكەن ، هەر زوی ئەو چوو قەستا جــهی كۆمبوونی كر ودەستی خۆ دكــرە د نــاڤ دەسـتین كۆمبوویـان دا ووی ژی پـەیمان دا هنـدی ژی بیـت هاریكاری‌یـا كەسـین پیتڤـی بكەت حـــەتـا مـافـی وان بۆ دزڤرینت ، وئەڤ پەیمانە ئەو بوو یـا د دیرۆكی ب ناڤی (حلف الفضول) هاتی‌یە نیاسین .. وخۆ پشتی پـیـغەمبەرینی‌یی ژی هندەك جاران پیغەمبەری ـ سلاڤ لــی بـــن ـ ب باشی وشانازی بەحسی ڤی پەیمانی دكر .

مەعنا : ڤیانا وی بۆ عەدالـەتی تشتەكی فطری بوو ل نك وی نە كو د گەل پیغەمبەرینی‌یی ل نك پەیدا بووبوو .

وئەگەر ئەم هویر بەری خۆ بدەینە پەیوەندی‌یا موحـــەمـــەدی ـ سلاڤ لــی بن ـ د گەل دادی‌یی دی بینین (مەظاهرین عەدالــەتا وی) د چەند خالـەكین سەرەكی دا كۆم دبن :

یا ئیكێ : وئـەڤـە بـەری نوكە ژی مــە ئـیـشــارەت دایـی ئەوە وی نەدهیلا (تەمایوز) د ناڤبەرا خەلكی دا هەبت ، چونكی لیكڤەكرنا خەلكی د ســەر نـاڤ ونیشـانین ژیـك جـودا ، ودانـا چیتـری ونەچیتـری‌یی بۆ وان ل سەر بناخەیی ڤان نـاڤ ونیشـانان

ئەو دەرگەهی مەزنە یـی زۆرداری تـیرا دئیـت وجـهی عەدالـەتی دگرت .

(حاکم) ژ عەبدللاهی کوری جەریری ڤەدگوهیزت دبیژت : ل رۆژا مەکەهـ هاتی‌یە ڤەکرن زەلام ئینا نـك پیغەمبـەری ـ سـلاڤ لـی بن ـ ئەو ژ ترسان دا ڤەدلـەرزی ..

وباش هزرا خۆ د کاودانین سـەرهاتی‌یی دا بکـەن ، رۆژ رۆژا ڤەکرنا مەکەهی بوو ، ئەو رۆژ بوو یا مەزنتـرین سـەرکەفتن تیـدا ب دەست پیغەمبەری وموسلمانان کەفتی ، دوژمنین وان ژ مەزنین مەکەهی رەزیل بوون ، وپیغەمبەر سەرلـەشکەری سەرکەفتی هاتـە د مەکەهی دا ، ل وی دەمی .. دەمی کـەیفا سـەرکەفتنی گەلـەك کەس (فۆلکرین !!) زەلامەك ژ وی کۆما ب بن کەفتی ئینا نـك پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ ژ شەرم وترسان دا ئەو ڤەدلـەرزی ، هوین دزانن پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ چ گۆتی ؟

گۆتی : ﴿ هون عليك فإنما أنا بن امرأة من قريش كانت تـأكل القديد في هذه البطحـاء ـ هیـدی هیـدی ! ئـەز کـوری ژنەکیمـە گۆشتی هشككری ل ڤی مەکەهی دخوار ﴾ .

ل مەکەهی دەمـــی خـەلــك دهاتـە حـەجی ـ هیشـتا بـەری ئیسلامی ـ وقوربان ددان ، مرۆڤین فەقیر دچوون ئەو گۆشـت بـۆ خۆ هشك دکر ورادکر ، دا پشتی هنگی بـخـۆن .. بـەس مـالین

فەقیر ئەڤ چەندە دکر ، ومالا پـیـغـەمـبـەری ئیـك ژ وان بـوو ، دەیکا وی ئەڤ گۆشتی هشــککری دخـوار ، ل وی دەمـی ئـەڤ بـاژیرە ب مـەزن وبچویـك ڤـە کەفتیـیـە دەسـتی ڤـی مرۆڤــی ، ولـەشکەری وی سـی چـاریکین وەلاتـی عـەرەبان ئیخسـتییە بـن دەستی خۆ ، یا بەرهزر ئەو بوو ئەڤ سەرۆکی ســەرکەفتی کەڤنـە بەرپەری فەقیرییا بنەمالا خۆ بپیچت و ل بەر خەلکی ڤەشیرت دا چو ژ مەزنییا وی وتاما سەرکەفـتـنـی کیم نـەبـت ، ئـاخری یـا ئەم دبـیـنـیـن ژ خەلکی دنیایی گاڤا ئیکی بەر پییین خـۆ دبینـت وچار دەرهەم دچنە د بەریکی دا دفن بلندییا وی ئیکـا هنـد ژی چی دکەت ئاخا ب سەر بۆرییی خۆ رادەت ودبیــژت : هنـدی من بیرە بنەمالا مە دخۆدیتی بوون !

پیغەمبەری عەدالـەتی ژ ڤـی تـوخـمـی مرۆڤـان نـەبوو ، ل وی دەمـی خەلکی ب چاڤەکی مەزن بــەری خـۆ ددا ســەرکەفتنا وی وجهی وی یی بلند وی بیرا خەلکی ل بۆرییی خـۆ وبنـەمالا خـۆ ئیناڤە ، گۆت : خۆ نەترسینە ، وهزرەکا مەزن نەکە ، ئـەز وەکـی هەر ئیك ژ هەوە مرۆڤەکی فەقیرم ، دەیکا من قەدید دخوار !

و ژ بەر کو پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ نەدڤیا خۆ ژ خەلکی دی جودا کەت ، ئەوی نە ب جلکی خۆ ونە ب جهی خۆ ، خـۆ ژ خەلکی جودا نەدکر ، وگەلـەك جاران مرۆڤــەکی بیـانی دەمـی

دهات دا پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بـن ـ ببینـت ، ئـەو ژ هـەڤالین وی جـودا نـەدکـر ، لـەو دا پسیار کـەت : کـی ژ هـەوە موحەممەدە ؟!

یا دووی : ژ مەظاهرین عەدالـەتا پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ ئەڤە بوو وی نە دهیلا زولم بیتەکرن ، ووی خەلك وە تی دگەهاند کو مەنعەکرنا زولمی بەری هەر تشتەکی هاریکاری‌یەکە مرۆڤ بـۆ زالـم ب خۆ پیشکیش دکەت ، د ناڤ عەرەبان دا گۆتنەك هەبوو ژ گۆتنین مەزنان دهاتە هژمارتن ، دگۆتن : (انصر أخاك ظالـمـا أو مظلوما) یەعنی : پشتەڤانی‌یا برایی خۆ بکە ووی ب سـەربیخە چ ئەو زالم بت چ مەزلووم ! ومەخسـەدا وان ئـەو (عونصرییـەتا عەشائری) بوو یا وان شانازی پی دبـر ، کـو مـرۆڤ پشـتەڤانی‌یا مرۆڤی خۆ د حەقی ونەحەقی‌یی دا بکەت ، بیی بەری خـۆ بدەتـی کانی ئەو یی زالمە یان نە .

رۆژەکـی پـیـغـەمـبـەری ـ سلاڤ لـی بن ـ ئەڤ ئاخفتنـا (جـاهلی !) د نـاڤ صـەحابی‌یین خـۆ دا گـۆت ، صـەحابی عەجیبگرتی بوون ، چاوا پیغەمبەر ڤی ئاخفتنی دبیژت ؟ ئیك ژ وان گۆت : ئەی پیغەمبەری خودی ! ئەم دزانین چاوا دی پشـتەڤانی‌یا وی کەین ئەگەر ئەو یی مەزلووم بت ، بەلـی ئەگەر یی زالم بـت چاوا دی پشتەڤانی‌یا وی کەین ؟

پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ گـۆت : ﴿ مـەنعا وی ژ زولـمـی بکە ، ئەو تە پشتەڤانی‌یا وی کر ﴾ رەنگەکی غەریبی پشـتەڤانی‌یی یە ل بەر خەلکی ، بەلـی نە ل نك پیغەمبەری عەدالـەتی ..

وحـەژیکرنا پیغەمبـەری ـ سـلاڤ لـــی بـن ـ بـۆ عەدالـــەتی وکەرب ڤەبوونا وی ژ زولمی ل ڤی توخوییی راناوەستت ، بـەلکی ژی دەرباس دبت ودگەهتە هندی ئەو فەرمان ل مە دکەت کو نـە بەس ئەم هاریکاری‌یا وی کەسە نەکەین یی زولـمـی دکـەت وحـەز ژی نەکەین ، بەلکی دڤیت خۆ ب سەر وی کەسی ژی ڤە نـەچین یی زولمی دکەت ، دا ئەو هەست ب هندی بکەت کو یی ب تنـی یە بەلکی ل ڤی کاری خۆ لیڤە ببت ، یان ژی ئەگەر ئەم ب سـەر ڤە چووین دڤیت وی وە تی بگەهینین کـو ئـەم هـەڤالین وی ییـن زۆرداری‌یی نینین .

(بەیهەقی) ژ (کـەعبی کـوری عـەجورەی) ڤـەدگوهیزت ، دبیژت : ئەم نەهـ مرۆڤ د مزگەفتی ڤە بووین پیغەمبەری ـ سـلاڤ لـی بـن ـ هاتە نك مە وسی جـاران گـۆت : هـــەوە گـوهـ ل مـن هەیە ؟ پاشی گـۆت : ﴿ إنها سـتكون عليكـم أئمـة ، فمـن دخـل عليهم فصدقهم بكذبهم ، وأعانهم على ظلمهم ، فلست منه وليس مني ولا يـرد علي الحـوض يـوم القيامـة ، ومـن دخـل عليـهم ولم يصدقهم بكذبهم ولم يعنهم على ظلمهم ، فهو مني وأنا منه ، وسيرد

علي الحوض يوم القيامة ـ پـــشـــتـــی من هندەك مەزن دی حكمـی ل هـــەوە كـــەن ، هـەچـیـیـی ب سەر وان ڤە بچت وبـاوەریـیی ب درەوا وان بینت ، وهاریكارییـا وان ل سـەر زۆرداریـیـا وان بكەت ئەز نە ژ ویمە وئەو نە ژ منە ، وئەو ب سەر مــن ڤـە نائیتـە سەر حەوضـــی رۆژا قیامەتی ، وهەچییی ب سەر وان ڤـــە چـوو وباوەری ب درەوا وان نەئینا وهاریكارییا وان ل سەر زۆرداریـیـا وان نەكر ، ئەو ژ منە وئەز ژ ویمە ، وئەو دی ب سەر من ڤە ئیتــە سەر حەوضـــی رۆژا قیامەتی ﴾ .

وئەو زلــمـا موحەمـمەدی دوژمناتییا وی دكر نــە بـەس ئـەو زولـــمـــە یا هندەك مەزن ل مللـەتین خۆ دكەن ، هەر چەندە ئـەو ژ هەمییان خرابـتـرە ژ بەر كو كارتیكرنـــا وی بەرفـرەهـتـــرە .. بەلكی ئەو زولـــم گـەلـەك رەنـگـان ڤەدگرت ، ژ وانان :

ـ پیغەمبەر د گۆتنەكا خۆ دا مە ئاگەهدار دكەت كو ئەو جهی زولم لـــی دئیتەكرن وپی ل عەدالـەتی دئیتە دانان دڤیت ئەم خۆ ژی بدەینە پاش ، ئەگەر خۆ ئەم ب خۆ زولمی نەكەین ومە پی نـەخۆش ژی بت ، چونكی لـەعنەت ل وی جهی دبارن و ژ هەر كەســـەكی دگرت یی حازر ئەو تی نەبت یی بەرەڤانییی ژ وی كەسی بكــەت یی زولم لـــی دئیتە كرن .

ـ زەلامەك جارەكی هاتە نك پیغەمبەری دا وی ل سەر هندی بكەتە شاهد كو وی تشتەك ژ مالی خۆ یی دایە كورەكی خۆ ، پیغەمبەری ـ سلاڤ لی بن ـ گۆتی : هەمی عەیالین خۆ تە ئەو دایی ؟ گۆت : نە ، پیغەمبەری گۆتی : تشتی عەدالەت تیدا نەبت ئەز ل سەر نابمە شاهد .

ـ جارەكی زەلامەك ل نك پیغەمبەری ـ سلاڤ لی بن ـ یی روینشتی بوو كورەكی وی یی بچویك هات ، وی ئەو ماچی كر ودانا سەر پی خۆ ، پاشی كچەكا وی یا بچویك هات وی ئەو دانا ب رەخ خۆڤە ، پیغەمبەری نەرازیبوونا خۆ ل سەر كاری وی دیاركر وگۆتی : بۆچی تە عەدالەت د ناڤبەرا وان دا نەكر ؟

ـ جارەكی وی كورە جحیلەك ب كارەكی هنارت ، ئەو چوو حەتا نیڤرۆ نەهات ، پیغەمبەر ـ سلاڤ لی بن ـ عیجز بوو ، ئەو مرۆڤین حازر هزر كر گاڤا ئەو جحیل هات پیغەمبەر دی وی ئیشینت ، گاڤا هاتی ، پیغەمبەری گۆتی : ئەگەر ژ ترسین خودی نەبا ئەز دا تە ب ڤی سیواكی قوتم .. ب سیواكی !!

ـ و د گۆتنەكا خۆ یا دی دا دبیژت : ئەو زەلامی دو ژن هەبن وعەدالەتی د ناڤبەرا وان دا نەكەت ، رۆژا قیامەتی دی ئیت یی خار ، دا خەلك هەمی بزانن ئەڤە ئەو بوو یی زولم كری !

مـەعـنـا : زولـم چ ل سـەر مستوایـیّ حاكمی بت چ ل سـەر موستەوایـیّ مەحكوومی ، د شریعەتیّ موحەممەدی دا تشتەكە نائێتە قەبویلكرن .

یا سیییّ : ودبت ئەڤە ژ هەمییێ عەجیّبتـر بت ، د شـریعەتیّ موحەممەدی دا عەدالـەت دڤێت د (گۆتن وكریـاران) ب تنـیّ دا نەبت ، بەلكی عەدالـەتا مەزنتـر ئەو عەدالـەتە یـا د (شـعووریّ) دا بت ، یەعنی : ئەگەر دلـیّ مرۆڤی وشـعـوورا وی د دەر حـەقا خەلكی دا یا دورست وصافی وعادل نەبت ئەو نابتە ژ وان مرۆڤان ییّن موحەمـمـەد حەز ژیّ دكەت ئەگەر خۆ گۆتن وكریـاریّن وی د عادل ژی بن .. ما نە تشتەكیّ غەریبە ؟!

موجەررەد تە هندەك مەشـاعریّن دوژمنـاتییێ د دل دا هـەبن ، یان كەرب ونەڤیانا خەلكی دلـیّ تـە داگـیر كربـت ، ئەڤـە تـیّرا هندیّ هەیە تو پیّ ببییە ژ زۆرداران ..

سیّ ڕۆژان ل سەر ئێك پێغەمبەری ـ سلاڤ لـیّ بن ـ مزگینـی ب بەحەشتیّ دا زەلامەكی ، نە چونكی وی گەلـەك عیبادەت دكر یان گـەلــەك خیّر ددان ، بەلكی ژ بەر هندیّ چونكی دلـــیّ وی د دەر حەقا خـەلكی یـیّ صـافـی بوو ، ووی دوژمناتییا كەسـیّ د سنگیّ خۆ دا نە هل دگرت .

و ل سەر ڤی بناخەیی هەر تشتەکێ هەبت یێ بێنا بێ باوەری ودلرەشی‌یێ ژێ بێتە سەحکرن د شریعەتێ موحەممەدی دا یێ حەرامە ، چونکی عەدالەت پێ دئێتە تێکدان ، وەکی : حەسویدی‌یێ ، هزرا خەلەت ، جاسووسانی ، بەحسکرن ودویچوونا عەیبێن خەلکی ..

وکورتترین وکۆمکەرترین پەیڤ پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ د دەر حەقا ڤێ مەسەلێ دا گۆتی ئەوە یا (موسلم) ژ ئەبوو هورەیرەی ڤەدگوهێزت ، دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ المسلم أخو المسلم ، لا يظلمه ، ولا يخذله ، ولا يحقره ، التقوى ها هنا ـ ويشير إلى صدره ثلاث مرات ـ بحسب امرئ من الشر أن يحقر أخاه المسلم ، كل المسلم على المسلم حرام دمه وماله وعرضه ـ موسلمان برایێ موسلمانی‌یە زۆرداری‌یێ لێ ناکەت ووی شەرمزار ناکەت ، تەقوا د ڤێرێ دایە ـ وسێ جاران ئیشارەت دا سنگێ خۆ ـ وتێرا مرۆڤی هەیە یێ خراب بت کو وی کەرب ژ برایێ خۆ یێ موسلمان ڤەبن ، موسلمان هەمی ل سەر موسلمانی حەرامە : خوینا وی ومالێ وناموسا وی ﴾ .

ومرۆڤەکی ئەگەر چو خرابی نەبن ، ب تنێ خرابی‌یا وی ئەو بت کەربێن وی ژ خەلکی ڤەبن ئەو تێرا وی هەیە وی ل نك خودێ وپێغەمبەری بکەتە ژ مرۆڤێن خراب .. جارەکێ ل نك

پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ مەدحێن ژنکەکێ هاتنە کرن گۆتن : ئەو ژنکەکە گەلەك نڤێژان دکەت ورۆژییان دگرت ، وگەلەك یا خێرکەرەکە ، بەلێ قوسویرییا وێ ئەوە ئەو ب ئەزمانێ خۆ نەخۆشییێ دگەهینتە جیرانێن خۆ .. پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ ئەو دێ چتە ئاگری ! ﴾ .

یەعنی : ئەو هەمی رۆژی ونڤێژ وخێر چو فایدەی ناگەهیننێ ، مادەم وێ ئەزمانەکێ رەش هەیە نەخۆشییێ پێ دگەهینتە خەلکی .

ڤیان .. تبیعەتێ وی بوو

﴿ لا تدخلون الجنة حتى تؤمنوا ، ولا تؤمنوا حتى تحابوا ﴾

ڕۆژەکێ مرۆڤەکێ شانازىیێ ب ڕێبازا بـاب و باپـیران دبـەت ئـەگـەر خۆ ڕێبازەکا جاهلی ژی بت ، گوه لـێ بوو کو زەلامەك د ناڤ قورەیشىیان دا یێ دەرکەفتی دبێــژت : ئـەز پێغەمبــەرم .. وئەو دینێ باب وباپیرێن هەوە ل سەر یێ خەلـەتە ! وەکی عــەورێ زڤستانێ ڕەش وشین دبت ئەو مرۆڤ تێك چــوو وبـوو گورِگـورِا وی .. چاوا ئـەڤـە دێ چــێ بــت ؟! مـرۆڤــەك د نـاڤ مـە دا درکەڤت و ب ئاشکەرایی گۆتنێن سـەقەت د دەر حـەقا وی دینـا بێژت یێ باب وباپیرێن مە ل سەر چووین .. ئەڤە قەت وقەت چــێ نابت ! وەکی هرِەبایەکێ دژوار قەستا وی جهی کر یــێ پێغەمبــەر لــێ وسـویـنـدا وی یا مەزن ئەو بوو ئەو نەزڤرِت حەتا حسێبا خۆ د گەل موحەممەدی صافی نەکەت .

ب گرِنژینەکا تژی ئەڤین ڤە پێغەمبــەری پێشـوازىیا وی کـر ، وداخواز ژێ کر چەندەکێ ل نك ڕوینتە خوارێ وگوهێ خۆ بدەتە

ئاخفتنا وى .. بيست خەبەر پێڤە نەچوون تو دا بێژى ئەڤ مرۆڤـە ژ ڤــى دەســتــى كره د دەستێ دى دا ، ئەو عەورێن ڕەش وتــارى ل هندى دلــێ وى ڤەڕەڤين ، بوو ساهى ، ئەو كەربا ناڤچـاڤێن وى تێك بـريـن بـريـا و ل شوينا وێ گەشاتىيا ئەڤينێ ل سەر دێــمــى روهنكر .. وبەرى ژ نك پێغەمبــەرى ـ سلاڤ لــێ بـن ـ ڕابـت دلــێ وى وەسا نــەرم بـوو حـەتا چـاڤێن وى ڕۆنـدك بـاراندين ، وبەرى بزڤڕت گۆت : ئەى موحەممەد ! ئەز ب خودێ كەمە دەمێ ئـەز هاتـيـمە نك تە كەسەك ل سەر ڕوىێ عەردى نەبوو هندى تە ل بەر مـن يـێ ڕەش بت ، ونوكە ئەز دێ ژ نك تە چم وكەســەك ل سەر ڕوىێ عەدى نينە هندى تە ل بەر من يێ شرين بت .

وعومەر .. جەبارێ جاهلييەتێ ، دەمێ خودێ ڤياى ڕۆناهىـيـا ئيسلامێ بكەتە د دلى دا بەرێ وى دا پێغەمبەرێ ڕەحمێ ودادىـيــێ وئەڤينێ ، ڕۆژەكێ عومەرى شيرێ ڕويس دا دەستێ خۆ وســۆز دا ئەو شيرى نەزڤڕينتە د كاڤلانى دا حەتا موحەممەدى پێ نەكوژت .. گۆت : چاوا ئەو بستە دكەت بهاڤێتە خوداوەندێن قوريشىيان يێن پـيرۆز !! ودەركـەفت .. ڤيـت كـره مـالا ئەرقـەمى پشـتى زانـى پـێـغـەمـبـەر وهندەك هەڤالێن خۆ يێن ل وێرێ ، وپشــتى عومـەر دەمەكێ كورت ل ديوانا نك پێغەمبەرى ڕوينشتى وئێكسەر گوهێ خۆ دايە گۆتنا وى وەكى تو چپكەكا ئـاڤێ بەردەيـە سـەر كـەللا

شەکەرێ ڤیانا پێغەمبەری ـ سلاف لـێ بن ـ وەسا کەربا عومـەری میّت ، عومەر ب هەمی جەبباری‌یا خۆ ڤە بەرانبـەر دێمـێ گەشـێ پێغەمبەری حەلیا وبوو ئێکێ دی .. بوو عومەرەکێ دلنەرم وچاڤ تەڕ !

بەرانبەر ڤێ ڕویدانا مەزن قورەیشی حێبەتی بوون .. نەشیان ڤێ سـەرهاتی‌یێ شـرۆڤە بکـەن ، چـو د دەسـتان دا نـــەما گۆتـــن : مـوحـەمـەد ساحرە !! ئەگەر نە ئەو چ هێزە وی هـەی بشـێت ب ڤی ڕەنگی دلان بگوهۆڕت ؟

د نەزان بــوو ب زمـانێ دلان لــەو هنـدە خەلـەت چـوون .. موحەمـمــەدی کەسـێ بـەرانـبــەر ژ دل دڤیـــا ، وخـێرا وی دخواست ، لەو دفن بلندی‌یا یێ بەرانبەر ب چەکێ ڤێ ڤیانا مەزن دهاتە وەرگێڕان ، وچونکی ڤیان د دلـێ موحەممەدی دا ـ سـلاڤ لـێ بن ـ تشتەکێ فطری بوو ، وتـبـیـعـەتـەکـێ خوڕستی بـوو ، ونـە (تەصەنوعەکا) ژ قەستا بوو ، تیشکا ئەڤینێ ژ دلـێ وی یێ مەزن ڤەدپەشی وهەر زوی خـۆ ل دلـــێ کەسـێ بەرانبـەر ددا .. موحەممەدی خودێ دڤیا .. ومرۆڤ دڤیـان .. ودەم وجـە دڤیـا .. لەو دلـێ وی هندی کەونێ خودێ دای یێ بەرفرەه بوو ، وئـەڤ ڤیانە ب ڕاستی عاطفەکا عەجێبە هەر جارەکـا ب دورسـتی جـهێ

خـۆ د دلـەكی دا كر وی دلی ب خودان ڤە وەسا دگوهــۆرت تـو دێ بێژی ئەڤ مرۆڤە نە ئەو كەسێ بەرێ یە !!

گـەلـەك جاران دئـێـتـە گـۆتـن : ئەگەر تە بڤێـت مرۆڤـەكی ب دورستی بنیاسی عێجز كە .. رۆژەكێ پێغەمبەر ، خودانــێ ڤـی دلــێ هــنـــدە مەزن ، مللـەتێ وی یێ نەزان ئەو زێدە عێجز كر ، (بوخاری) ژ دەیكا موسلمانان عائیشایێ ڤەدگوهێزت ، دبێژت : من گۆتە پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ : ئەرێ رۆژەك ب سەر تە دا هاتییــە نەخـۆشـتـــر ژ رۆژا ئوحـــودێ ؟ د بەرســـڤا وێ دا پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بـن ـ ئاشـكەراكر كـو بەلـــێ ئـەو رۆژا خەلكێ طائفێ ئەو ب كرێتی دەرێخســتی وزارۆك ومرۆڤێـن دیـن وبێ عەقل ڤێرا بەردایـن ، ئەو رۆژ ل بەر وی نەخۆشــتـر بوو ، لـەو ژ قەهران دا ئەو ل دویڤ سەرێ خۆ چوو حەتا وی هند خۆ دیتــی ئەو یێ ل (قرن الثعالب) قویناغا رۆژەكێ دویر ژ مەكەهێ !

عێجزی هندە !! ل وی دەمی خودێ وەحـی بـۆ وی هنـارت : ئەی موحەمــمــەد ، ئەگەر تە بڤێــت دێ چیایـان ب سـەر وان دا ئینم .. بەرسڤا پـێـغـەمـبـەرێ دلۆڤان چ بوو ؟

گۆت : نە یا رەببی ! هیڤی‌یـا مـن ئـەوە هنـدەك ژ پشـتا ڤـان دەركەڤن ، عەبدینی‌یا خودێ بكەن .

ئەڤە رێبازا پێغەمبەریٚ ئیسلامیٚ بوو .. پێغەمبەریٚ رەحمیٚ وڤیانیٚ ، ل بەر نەهات غەزەب ل دوژمنێن وی یێن کافر بباریت ، سەر خاترا وان عەیالێن بەلکی ژ وان ببن وعەبدینییا خودیٚ بکەن ، ورێبازا داخوازکەرێن ضەلالەتیٚ ژ موجاهدێن جیهاد ژیٚ بەری ب سەدان عیبادەتکەران دکوژن دبێژن : بەلکی کافرەك د ناڤ دا بت !

موحەممەدی بەری هەر تشتەکی وپتر ژ هەر تشتەکی خودایێ خۆ دڤیا ، چونکی خودیٚ ل نك وی مەزنترین راستی بوو ، وحەژێکرنا وی یا مەزن بۆ خودیٚ دلیٚ وی هند فرەه کربوو کو ڤیانا مەخلووقێن خودیٚ ژی د ناڤ خۆ دا بحەوینت ئەگەر خۆ ئەڤ مەخلووقە ئەو بن یێن نەخۆشی ژی گەهاندییٚ ، ویٚ رۆژا کافرێن طائفیٚ ئەو ب وی رەنگی دەرێخستی ییٚ مە بەحس ژیٚ کری ، ئەوی خۆ ب ناڤ بیستانەکی را گەهاند ـ وەکی د ریوایەتەکیٚ دا هاتی ـ و ل وێریٚ بەریٚ وی ما ل عەسمانی ، ما ل خۆشتڤییٚ وی ییٚ مەزن وگۆت : ﴿ إن لم يكن بك غضب عليّ فلا أبالي ﴾ یارەبی دوژمناتییا دوژمنان ونەیارەتییا نەیاران ل نك من چو نینە هندی تو ییٚ ژ من رازی بی .. وخۆ دەمیٚ خەمێن دنیاییٚ چەنگیٚ خۆ ب سەر دلیٚ وی ییٚ مەزن دا دئینت ژی ڤیانا خۆشتڤییٚ وی یا ل بەر چاڤان ، رۆژەکیٚ کوریٚ وی ییٚ

ئێكانە ، هیڤیيا ژیيێ وی ، مر .. مر ، بەلێ هیڤی د دلی دا نەمر ، خەیالا كوڕێ خۆ ئاخافت وگۆتێ : ﴿ چاڤ ڕۆندكان دبارینت ، ودل ب خەم دكەڤت ، وئەم تشتەكی نابێژین خودێ پێ نەخۆش بت ، وئەم ل سەر وەغەركرنا تە ب كۆڤانین ئەی ئیبراهیم ! ﴾ .

مرنا كوڕی تشتەكێ مەزنە .. بەلێ گۆتنا ئاخفتنەكا خودێ پێ نەخۆش بت ل نك موحەممەدی ـ سلاڤ لێ بن ـ مەزنترە ، ئەڤە قانوونا ڤیانێ یە ل نك پێغەمبەرێ ڤیانێ .

وحەتا هوین بهایێ حەژێكرنێ وڤیانێ د شریعەتێ موحەممەدی دا بزانن گوهدارييا ڤێ حەدیسێ بكەن :

موسلم ژ ئەبوو هورەیرەی ڤەدگوهێزت ، دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ لا تدخلون الجنة حتى تؤمنوا ، ولا تؤمنوا حتى تحابوا ، أولا أدلكم على شيء إذا فعلتموه تحاببتم ؟ أفشوا السلام بينكم ـ هوین ناچنە بەحەشتێ حەتا هوین باوەرییێ نەئینن ، وهوین باوەرییێ نائینن حەتا هوین حەز ژ ئێك ودو نەكەن ، وما ئەز بۆ هەوە تشتەكی نەبێژم ئەگەر هوین بكەن هوین دێ حەز ژ ئێك ودو كەن ؟ سلاڤێ د ناڤبەرا خۆ دا بەلاڤ كەن ﴾ .

هەر دەلیڤەیەکا هەبا موحەممەدی ـ سلاڤ لیٚ بن ـ ئستغلال دکر دا بەریٚ هەڤالیٚن خۆ بدەتە ڤیانیٚ ، وهەر ریٚکەکا وی زانیبا ڤیان پیٚ زیٚدە دبت وی نیشا وان ددا .. رۆژەکیٚ پیٚغەمبەر ـ سلاڤ لیٚ بن ـ د گەل هەڤالەکیٚ خۆ بوو ، زەلامەك د بەر وان را بۆری ، ئەویٚ ل نك پیٚغەمبەری روینشتی گۆت : ئەی پیٚغەمبەریٚ خودیٚ ! ئەز حەز ژ ڤی زەلامی دکەم .. پیٚغەمبەری گۆتیٚ : تە ئەو پیٚ حەساندییە کو تو حەز ژ وی دکەی ؟ گۆت : نە .. پیٚغەمبەری ـ سلاڤ لیٚ بن ـ گۆتیٚ : وی پیٚ بحەسینە . وبۆ ڤیٚ چەندیٚ وی قاعدەیەکیٚ گشتی دانا وگۆت : ﴿ إذا أحب أحدكم أخاه ، فليخبره أنه يحبه ـ ئەگەر ئیٚك ژ هەوە برایەکیٚ خۆ ڤیا بلا بیٚژتیٚ کو وی ئەو دڤیٚت ﴾ .

بۆچی ؟

چونکی ئەڤ چەندە دیٚ بتە ئەگەرا زیٚدەبوونا ڤیانیٚ د ناڤبەرا وان دا .

وڤیان ل نك موحەممەدی ب خۆ ب خۆ قەنجییە ، ومرۆڤیٚ ئەڤیندار ب ئەڤینا خۆ ویٚ خیٚریٚ ب دەست خۆ ڤە دئینت یا ب کاریٚ خۆ ب دەست خۆ ڤە نەئینت ، رۆژەکیٚ ئەبوو ذەرری پسیارەك ژیٚ کر وگۆت : ئەی پیٚغەمبەریٚ خودیٚ ! مرۆڤەکیٚ هەی حەز ژ هندەك باشان دکەت ونەشیٚت وی کاری بکەت یێ

ئەو دکەن .. ئەرێ رۆژا قیامەتێ حالێ وی دێ چ بت ؟ پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ أنت مع من أحببت ﴾ هۆسا ب پەیڤەکا کورت ، تو دێ د گەل وی بی یێ تو حەز ژێ بکەی . ئەبوو ذەر ! ئەگەر کارێ تە یێ باش هند یێ گەلەك نەبت تە ژی کو بگەهینتە دەرەجا وان باشان ، ڤیانا تە بۆ وان دێ تە گەهینتە رێزا وان .. هەر وەکی ڤیان د شریعەتی موحەممەدی دا ـ سلاڤ لێ بن ـ ئەو نەسەبا ب هێزە یا دەورێ خۆ دبینت دەمێ هەمی نەسەب دئێنە لادان ، ئەی ئەبوو ذەر ! ڤیان دێ هەوە گەهینتە ئێك دەمێ کار هەوە ژێك جودا دکەت ، چەند بهایەکێ مەزنە ڤیانێ ل نك ڤی پێغەمبەری هەی ؟! وچەند گونەهەکا مەزنە ئەوێ کەرب ونەڤیانێ ب ناڤێ حەژێکرنا ڤی پێغەمبەری د ناڤ عەبدێن خودێ دا بەلاڤ دکەت !

وحەتا باش بۆ هەوە ئاشکەرا بت کو ڤیانە ئەو نەسەبا دمینت دەمێ نەسەبا داییابی دئێتە لادان گوهداری‌یا ڤێ گۆتنا پێغەمبەرێ ئەڤینێ بکەن :

(ئەبوو داوود) ژ ئەبوو هورەیرەی ڤەدگوهێزت ، دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ إن من عباد الله لأناساً ما هم بأنبياء ولا شهداء يغبطهم الأنبياء والشهداء يوم القيامة بمكانهم من الله تعالى ـ د ناڤ بەنیێن خودێ دا هندەك مرۆڤ

هەنە نە پێغەمبەرن ونە شەهیدن ، پێغەمبەر وشـەهید رۆژا قیامـەتێ حەز دکەن وەکی وان بن ژ بەر جهێ وان ل نک خودێ ﴾ گۆتن : ئەی پێغەمبەرێ خودێ بۆ مە بێژە کانێ ئەو کینە ؟ گۆت : ﴿ هـم قوم تحابوا بروح الله على غـير أرحـام بينـهم ولا أمـوال يتعاطونـها فوالله إن وجوههم لنور وإنهم على نور لا يخافون إذا خـاف النـاس ولا يحزنون إذا حـزن الـنـاس ـ ئەو هندەك مرۆڤن بۆ خودێ حـەز ژ ئێك ودو کرییە نە چونکی مرۆڤاینییەك د ناڤبەرا وان دا هەیـە یان مالـەکی ددەنە ئێك ودو ، دێمێن وان ڕۆناهینە ، وئەو ل سـەر ڕۆناهییێنە ، ناترسن دەمێ مـرۆڤ دترسـن ، و ب خـەم ناکـەڤن دەمێ مرۆڤ ب خەم دکەڤن ﴾ پاشی پێغەمبەری ـ سلاف لـێ بـن ـ ئەڤ ئایەتە خواند : ﴿ أَلا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلا هُـمْ يَحْزَنُونَ ـ هندی وەلـیـیێـن خـودێنە نە چو ترس وان هەنـە ونـە ب خەم دکەڤن ﴾ (یونس : ٦٢) .

وڤیان ل نك موحەممەدی ـ سلاف لـێ بن ـ قاعدەیەکێ موکمە بۆ ژینێ ، لـەو خۆ دەمێ کاودان وی مەجبوور دکەن کو وی ئێك نەڤێت ژی ئەو قاعدەیێ ڤیانێ دویر ناکەڤت ، بەلکی هوین بێژن : چاوا ؟

د بەرسڤێ دا دێ بێژم : موحەممەدی بۆ نموونە حەز ژ حـەقییێ دکر ، وڤیانا وی بۆ حەقییێ ئێکـا هنـد ژێ چـێ دکـر گاڤـا وی

کەسەك دیتبا دوژمناتی‌یا حـەقی‌یێ بکـەت ڤیانـا وی بـۆ حـەقی‌یێ نەڤیانا ڤی کەســی ل نـك وی پـەیدا دکـر ، ودەلیـل ل سـەر ڤـێ چەندێ ئەو بوو هەر جارەکا ڤی کەسێ دوژمناتی‌یا حەقی‌یێ بـەس کربا نەڤیانا وی نەدما د دلـێ موحەممەدی دا نـەدما ، ئەگـەر خـۆ ئەو کەس نەهاتبا سەر دینێ وی ژی .. ڕۆژا پێغەمبـەر سـەرکەفتی هاتی‌یـە د مەکـەهێ دا کەنکـەنێن قورەیشـی‌یان هـەمی سەرشـۆڕ بەرانبەر وی ڕاوەستیان ، وچاڤەڕێی‌یی هندێ مان کانێ ئەڤ قائدێ سەرکەفتی چ بڕیارێ د دەر حـەقا وان دا دێ دەت ، مـا نـە ئـەو بوون ئەو ژ مالا وی دەرێخستی ، وپشتی دەرێخستی ژی خـانی‌یێ وی وجهێ بیرهاتنێن وی ب عەردی ڤە ڕاست کری دا چو تشـت ل مەکەهێ نەمینن موحەممەدی ل بیرا وان بینتەڤە ؟! ما نە ئەو بوون پـتـر ژ جارەکێ جاسووس هنارتینــە مـەدینێ دا ب دزی ڤـە وی بکوژن ؟! ما نە ئەو بوون ئویجـاخێن عـەرەبان هـەمی کـۆم کریـن وپێکڤە هێرش کری‌یە مەدینێ وچەند ڕۆژان دۆر ل بـاژێڕی گرتـی ب ئنیەتا براندنا گازی‌یا وی ؟!

ئـەڤـە ئــەو هـەمی ئـەڤرۆ سـتۆ خـوار ل بــەر شـیرێ وی دڕاوەستاینە .. نەهاتینە سەر دینێ وی ، بەلـێ کاودان وگوهۆڕین ئێدی ڕێکێ نادەنە وان ئەو بشێن دوژمناتی‌یا دینێ وی بکەن ، لـەو بڕیارا موحەممەدی ـ سلاڤ لـێ بن ـ یا روهن وئاشکەرا بوو :

- ﴿ اذهبوا فأنتم الطلقاء - هەڕن هوين دبەردداينە ﴾ .

بەلێ .. دلێ موحەممەدى كەرب وكينێ نانياست ، وئەو نە ژ وان كەسانە يێن حاقد ل سەر (بەشەرييەتێ) وهزرا تۆلستاندن وسەربڕينێ مەژىيێ وى داگيركرى ..

- ﴿ اذهبوا فأنتم الطلقاء - هەڕن هوين دبەردداينە ﴾ .

ئەى ديرۆك شاهد بە كو خودانێ ڤێ گۆتنا مەزن يێ بەريئە ژ هەر كەسەكێ عشقا خوين ڕێتن ومرۆڤ كوشتنێ مەژىيێ وى گەنى كر ودلێ وى ڕزاندى !!

﴿ لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ - گەلى خودان باوەران ب ڕاستى پێغەمبەرەك ژ هەوە ب خۆ بۆ هەوە هات ، ئەو نەخۆشى وتەنگاڤىيا دگەهتە هەوە وى پێ نەخۆشە ، وئەو يێ ڕژدە ل سەر هندێ كو هوين باوەرىيێ بينن وحالێ هەوە چاك ببت ، وئەو ب خودان باوەران گەلەكێ مهرەبان ودلۆڤانكارە ﴾ (التوبة : ١٢٨) .

ودا بۆ مە ديار ببت كانێ بەرێ ڤى پێغەمبەرێ دلۆڤان ومهرەبان چەند لێ بوو وان ئەگەران د ناڤ مە دا نەهێلت يێن كارەكێ سلبى ل ڤيانا مە بكەن چ ل سەر مستەوايێ فەردى

یان یێ جەماعی بەرێ خۆ بدەنە ڤان ئەحکامێن جڤاکی یێن وی بـۆ مە دانایین :

ـ پێغەمبەر دبـێـژت : ئەگــەر هویـن سـێ کـەس ل دیوانـەکێ بوون ، دو ب تنێ هێدی د گەل ئێك ودو نەئاخڤن .

بۆچی ؟

چونکی دبت کەسـێ سـێیێ عێجـز بـت ، وئـەڤ عێجزیـە تەئثیرێ ل یانا وی بکەت بۆ هەر دو هەڤالێن وی .

ـ پێغەمبەر دبێژت : ئەگەر ئێك ژ هــەوە چـوو دیوانـەکێ بـلا کەسێ ژ جهێ وی ڕانەکەت وئەو بچت ل جهێ وی ڕوینت .

بۆچی ؟

چونکی دبت ئەڤ کارێ وی ببتە ئەگەرا هنـدێ کـەربێن یـێ دی ژ وی ڤەبن .

ـ پێغەمبەر دبێژت : چێ نابت بـۆ مرۆڤـی بچـت د ناڤبـەرا دو کەسان دا ڕوینت بێی دەستویرییا وان .

بۆچی ؟

دا کەربێن وان ژ وی ڤەنەبن .

ـ پێغەمبـەر نیشـا مـە ددەت کـو ئەگـەر مـە ڤیـا بچینـە نـك کەسـەکی دڤێـت دەرگـەهی بقوینـت ونەچینـە ژۆر حــەتا ئــەو

دەستویری‌یێ بدەت ، خو ئەگەر ئەو کەس هەڤالەکێ مرۆڤی یێ نێزیك ژی بت یان مرۆڤەکێ مرۆڤی بت .

بۆچی ؟

چونکی دبت ئەڤ چوونا مرۆڤی بارگرانی‌یەك بوو بۆ وی ڤێجا ببتە جهێ نەخۆشی‌یێ بۆ وی ، ودلێ وی د دەر حەقا مرۆڤی دا بێتە گوهارتن .

ـ پێغەمبەر فەرمانێ ل مە دکەت کو ئەگەر مە گازی کەسەکی کر ب خۆشترین ناڤێ وی ل نك وی ئەم گازی بکەینێ .

بۆچی ؟

دا کەیفا وی بێت ، وڤیان د ناڤبەرا مرۆڤی ووی دا زێدە ببت .

ـ پێغەمبەر بەرێ مە ددەتە وەفاداری‌یێ ، ووی ب خۆ ژی ب کریار ئەڤ وفایە ب جە دئینا ، چونکی وەفاداری ڤیانێ بەلاڤ دکەت ..

جارەکێ پیرەژنەك هاتە مالا پێغەمبەری ـ سلاف لێ بن ـ پێغەمبەر ب بەر ڤە چوو وگەلەك کەیفا خۆ پێ ئینا وعەبایێ خۆ ژ سەر ملێن خۆ دانا دا ئەو پیرەژن ل سەر ڕوینت .. عائیشا ژ ڤی کارێ وی حێبەتی بوو ، لەو گاڤا پیرەژن زڤڕی وێ پسیار ژ پێغەمبەری کر کانێ ئەو کی بوو ؟ پێغەمبەری گۆتێ : ئەڤە

هـەڤـالا خەدیجایێ بوو ، وەختێ خەدیجا یا ساخ دهـات سـەرا مـە ددا ..

ویا عەجێب ئەوە وەفاداری‌یا پێغەمبەری وڤیانا وی خۆ د گـەل (جەماداتان) ژی هەبوو .. بەلـێ خۆ د گەل تشتێن هشـك وبـێ رح ژی ، ل مزگەفتا وی قورمەکێ دارێ هەبوو دەمێ وی خوتبـە دخواند دچوو سەر وی قورمی ، پشتی منبەرەك بۆ هاتی‌یە چێکرن وی ئەو قورم هێلا ، دەمەکی وی بەرێ خۆ دایێ هەر وەکـی ئـەو قورم یێ خوار دبت ، ئەو چوو ئەو قورم دا بەر سنگێ خۆ وبرِیـار دا قورم ل نك وی ل سەر منبەرێ بێتە دانان !!

ورِۆژەکێ بەرێ وی ب چـیـایـێ ئـوحـودێ کەفت .. ئینـا ل هەڤالێن خۆ زڤـرِی وگـۆت : ﴿ ئوحـود چیایەکـە حـەز ژ مـە دکەت ، وئەم حەز ژێ دکەین ﴾ !!

ئەی موحەمـمەد !! کی وەکـی تـە ئـەڤینداری ووەفـاداری‌یێ دکەت ؟ خۆ د گەل دار وبەران ژی !

ـ وپێغەمبەر حەرام کر ل سەر مە کـو ئێـك ژ مـە سـێ رِۆژان پـتـر ژ برایەکێ خۆ سل ببت ، وپشت بدەتێ .

بۆچی ؟

دا ئەڤ کارە ڤیانێ د ناڤبەرا وان دا نەبرینت .

و ل دویماهی‌یی دی بیژین : د ریوایه‌ته‌کی دا هاتی‌یـــه جـاره‌کی پـیـغـه‌مـبـه‌ری ـ سلاف لـی بن ـ گۆته صه‌حابی‌یه‌کی خۆ : ئـه‌ز کاره‌کی بۆ ته بیژم خودی وپـیـغـه‌مبه‌ری وی حـه‌ز ژی دکـه‌ن ؟ گۆت : به‌لـی ئه‌ی پیغه‌مبه‌ری خودی ، گۆت : مرۆڤـان بگه‌هینـه ئیك ده‌می ژیك عیجز دبن ، ووان نیزیکی ئیــك بکـه ده‌مـی ئـه‌و ژیك دویر دکه‌ڤن .

بلندی وخیرخوازی .. کاری وی بوو

﴿ تنام عيني ولا ينام قلبي ﴾

د ناڤ گیلەشۆکا ژینی دا ، و د گەل وان هەمی هەڤدژیێن ژینا دنیایی د ناڤ خۆ دا هەل دگرت ، پیغەمبەری ئیسلامی ـ سلاڤ لی بن ـ کار دکر پیخەمەت (تۆمارکرنا رەقەمەکی قیاسی یی دویردەست) د لایی بلندی وخیرخوازییی دا ..

وهەر ل سەری وی بریار دا بۆ خەلکی بژیت پتر ژ کو بۆ خۆ بژیت ، وئەگەر ئەم دیرۆکی بخوینین دی بینین گەلەك کەس ب ڤی رەنگی هەبووینە ، یەعنی : بۆ خەلکی ژیابن پتر ژ کو بۆ خۆ ژیابن .. بەلی تشتی موحەممەدی پیغەمبەر ـ سلاڤ لی بن ـ ژ ڤان کەسین هە جوداکری ئەو بوو ئەڤ بلندییا موحەممەد ـ سلاڤ لی بن ـ گەهشتییی ل نك وی ب تنی رانەوەستیا بوو ، ومیراتەکی وی یی شەخصی نەبوو وی بۆ عەیالی خۆ یان بنەمالا خۆ هیلا بت ، بەلکی ئەو بۆ ریبازەکا گشتی بۆ گەلەك جیلین پشتی وی هاتین ژی ژ ئوممەتا وی یین دویراتییەکا مەزن ژ لایی جهی ودەمی ڤە د ناڤبەرا وی ووان دا هەی .

دەمێ مرۆڤ گوهێ خۆ ددەتە موحەممەدی ـ سلاف لێ بن ـ وەکی دئاخڤت مرۆڤ بلندیێ و (ئەناقەتێ) دبینت .. ودەمێ مرۆڤ بەرێ خۆ ددەتە موحەممەدی ـ سلاڤ لێ بن ـ دیسا مرۆڤ بلندی و (ئەناقەتێ) دبینت . نە بەس هندە ، بەلکی خۆ دەمێ دوژمنێن وی ئەو مەجبوور دکر کو ئەو چەکی ژی هلگرت ، مرۆڤ بلندیێ و (ئەناقەتێ) د شەڕێ وی دا دبینت !

و وەرن دا ژ ڤێرێ دەست پێ بکەین .. چونکی ئەناقەت د گۆتن وکریاران دا بەلکی ل نك گەلەك ژ مە تشتەکێ غەریب نەبت ، بەلێ ئەناقەتا د کرنا شەڕێ دوژمنان دا دبت ئەڤە ل بەر گەلەك ژ مە تشتەکێ عەجێب بت .

(ابن أبي شيبة) ژ (ئەنەسێ کوڕێ مالکی) ڤەدگوهێزت کو هەر جارەکا ئەو دەرکەفتبانە شەڕەکی ، لەشکەر دا خۆ ل لایێ باژێڕی گرت بەری بدەتە رێ حەتا پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ چووبا نك وهندەك شیرەت لێ کربان ، جارەك ژ ڤان جاران پێغەمبەری گۆتە وان : ﴿ ب ناڤێ خودێ دەرکەڤن ، و د رێکا خودێ دا ، شەڕێ دوژمنێن خودێ بکەن ، پیرەمێرێن ئەختیار نەکوژن ، وچو بچویك و ژنکان نەکوژن .. ﴾ .

وئـەڤ ئەناقـەتا هـە خـەلیفێ وێ (ئـەبوو بـەکری) ژی ژێ وەرگرت بوو ، جارەکێ ئەبوو بەکر د گەل لەشکەرێ موسلمانان دەرکـەفتــە دەرڤـەی بازێڕێ دا بۆ خاترخواستن ، سەرلـەشــکەر (یەزیدێ کوڕێ ئەبوو ســوفیانی) بــوو ، ئـەبوو بـەکری هنـدەك شیرەت ل وی کرن وگۆتێ : چو بچویکان نەکوژە ، وچو ژنکــان ژی ، وچو پیرەمێران ژی ، چو دارێن فێقی نەبڕە ، وچو ئاڤاهییان خراب نەکە ، وچو حەیوانەتان سەرژێ نەکـە ، وچـو دار وبـاری نەسوژە ، وخیانەتێ نەکە ، وییێ ترسنۆك نەبە ..

هەوە دیت (ئەناقەت) وبلندییا د کرنا شەڕێ دوژمنی دا یـا چاوایە ل نك موحەممەدی وئـەوێن ب دورسـتی ل سـەر ڕێکـا وی دچن ؟ وهەوە زانــی تاوانـا وان کەسـان چـەندە ئـەوێن ب نـاڤێ شریعەتێ موحەممەدی زارۆك وژن وپــیر وبــێ گونـەهان دکـوژن ، ومال وملکەت فەقیر وژار دسوژن ووێران دکەن ؟!

وخۆ دەمێ مرۆڤی دڤێت کەسەکی موستەحەق ئـەدەب بـدەت وپیچـەکێ بتــرسینی ژی د شـریعەتێ موحەمـەدی دا چـێ نـابت قوتانەکا دژوار لــێ بکەی ، یان ل ڕوییــێ وی بـدەی ، یـان ژی هندەك ئاخفتنێن کرێــت وسـەقەت بێژییـێ .. ئـەدەبدانا مـە ژی دڤێت بلندی وئەناقەت تێدا هەبت .

وئەو پەیڤێن موحەممەدی ـ سلاڤ لیٚ بن ـ گازی‌یا خۆ پیٚ بەلاڤکری ڤیانا وی یا مەزن بۆ بلندی‌یێ وگرێدانا وی ب ئەناقەتیٚ ڤە بۆ مە ئاشکەرا دکەت ، جارەکیٚ هەڤالەکیٚ وی هات وئنیەتا وی ئەو بوو تشتەکی ژ باشی‌یێ وخرابی‌یێ نەهێلت ئەگەر پسیارا وی ژیٚ نەکەت ، پێغەمبەری ـ سلاڤ لیٚ بن ـ گۆتیٚ : ﴿ تو هاتی پسیارا قەنجی‌یێ بکەی ؟! ﴾ وی گۆت : بەلیٚ ، پێغەمبەری ـ سلاڤ لیٚ بن ـ هەر سیٚ تبلێن خۆ گەهاندنە ئێك و ل سنگیٚ وی دان وگۆتیٚ : ﴿ استفتِ قلبك ، البر : ما اطمأنت إليه النفس واطمأن إليه القلب ، والاثم : ما حاك في القلب وتردد في الصدر ، وإن أفتاك الناس وأفتوك ـ پسیارا دلیٚ خۆ بکە ، قەنجی ئەو تشتە یێ نەفس پیٚ پشت ڕاست دبت ودل پیٚ رحەت دبت ، وخرابی ئەو تشتە یێ بکەفتە سنگی ومرۆڤ یێ ژیٚ دودل بت ، ئەگەر خۆ خەلك فەتوایێ بۆ تە بدەن ژی ﴾ وەکی ئیمام ئەحمەد ژ وابصەیێ کوڕێ مەعبەدی ڤەدگوهێزت .

مەعنا : موحەممەدی ـ سلاڤ لیٚ بن ـ دڤێت هەر کەسەك دل ووژدانا خۆ وەکی (رادارەکیٚ) لیٚ بکەت ، دا هەر جارەکا رەفتاریٚ وی ب دیواریٚ خرابی‌یێ کەفت یان ب لاییٚ سەرداچوونەڤە چوو ئەو وی هشیار بکەت وبەریٚ وی وەرگێڕت ، وپێغەمبەری ـ سلاڤ لیٚ بن ـ ژ مە دخوازت ئەم

هند د سادە نەبین خۆ ل هیڤیيا خەلکی بگرین دا ئەو ب فـەتوايێن خۆ خرابیيێن مە بۆ مە دورست بکەن ..

وبلندیيا موحەممەدی ـ سلاڤ لـێ بن ـ ئـەوا وی بـۆ گـازی دکر ژ ڤێ چەندێ ژی (راقـیـتـر) بوو گوهـێ خـۆ بـدێ چـاوا بەحسێ خۆدویرکرنا ژ کارێ خراب دکەت ، ترمذی ژ حەسـەنێ کورێ عەلی ڤەدگوهێزت ، دبێژت : من ئەڤ گۆتنە ژ پێغەمبـەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ وەرگرتیيە دبێژت : ﴿ دع ما يريبك إلى مـا لا يـريـبـك ، فإن الـصـدق طمأنينة ، والكـذب ريبة ـ ئەو تشتێ تـو یێ ژێ ب گومان بی بهێلە وهەڕە وی تشتی یێ تو ژێ ب گومان نەبی ، چونکی هندی ڕاستیيە دل یـێ ژێ پشـت ڕاسـتە وهنـدی درەوە شك وگومانە ﴾ .

مەعنا : ئەگەر جارەکێ تە د مەسەلەکێ دا پسیارا دلـێ خـۆ کر ژی ودلـێ تە چو بەرسڤێن بنبڕ نەدانە تە تو وی تشـتی بهێلـە ونـەکـە ، چـونـکـی د تـشـتـێ خەلەت دا مرۆڤ یێ دودل و ب گـومانە ، ب تنێ دودلی د دورستیيا تشتەکی دا بـۆ تـە چـێ ببت ، خۆ ژێ بدە پاش .. ئەڤەیە خۆبلندکرنا د سەر شـەهەواتێن نەفسێ ڕا .

ودڤێت نەئێتە هـزرکـرن کـو ئەڤ داخوازیيا خۆبلندکرنێ ژ لایێ پێغەمبەری ڤە ڕەنگەکێ هشکاتی و (تەزەمموتێ) بوو ، یان

ئـەو تـەقوایا موحەممـەدی ـ سـلاڤ لـــێ بـن ـ ژ مـە دخـــوازت تەقوایەکا ناڤچاڤ گرێ وزڤر بوو .. نـــەخێر ! موحەممــەد ب خـۆ وەکی صەحابی‌یێن وی دبێژن : مرۆڤەکێ ناڤچاڤ ڤــەکری بـوو ، سوحبەت د گەل هەڤالێن خۆ دکرن ، ئەو کەسێ ل نك ڕوینشـــتبا شـعوور دکـر کـو چـو جوداهـی د ناڤبـەرا وی ووی دا نینـــن ، ڕۆژەکـــێ عائـیـشا ژ داوەتا کچکەکا نیاسا خۆ زڤڕی پێغەمبـەری ـ سـلاڤ لـــێ بـن ـ پسیار ژێ کـر کـانێ وان چ کـر ، پشـتی عائیشایێ سوحبەت بۆ ڤەگێڕای وپێغەمبەری ـ سـلاڤ لـــێ بـن ـ زانی کو وان چ سترـان بۆ بویکێ نەگۆتینە ، گۆتێ : بۆچی هـەوە سترـانا (أتیناکم) بۆ نەدگۆت ؟ وئەڤە سترـــانەك بـوو کچکێـن خەلکێ مەدینێ دەمێ بویك ڤەدگوهاست بۆ دگۆت .. وبۆ زانـین ئەڤە عەدەتێ وان بوو هێژ بەری ئیسـلامێ ، بەلـــێ چونکـی ئـەو تــشــتـەك بوو هەڤدژی (تەعالیمێن ئیسلامێ) نەبوو پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ ب ناڤێ تەقوایێ وخۆڕاگری‌یێ ئەو ژێ نەدانــە پاش ، بەلکی بەرێ وان دایێ .

جارەکێ پێغەمبەر ـ سلاڤ لـێ بـن ـ ل مزگـەفتێ بـوو پشـتی نڤێژێ مرۆڤەك هاتە نك یێ بزدیای بوو ژ کارەکێ خراب یـێ کـو وی کری .. هزر دکر خلاس هندە ئەو چو هیلاکـێ چونکـی وی

فلان گونەها مەزن یا کری ، کیڤە بچت ؟ هەوارێن خۆ بگەهینتــە کیٚ ؟ هاتە نك پیٚغەمبەری :

ـ ئەی پیٚغەمبەریٚ خودیٚ ! ئەز تیٚچووم ؟

ـ بۆچی ؟

گۆت : چونکی من فلان گونەها مەزن یا کری ..

پــیٚــغــەمــبــەری ـ سلاڤ لــیٚ بن ـ ب هەمی (بەساطەت) و ب نەرمی ڤە گۆتیٚ : ﴿ تە نوکــە نڤیــژ د گــەل مــە کــر ؟ ﴾ وی گۆت : بــەلــیٚ ، پیٚغەمبەری ـ سلاڤ لـــیٚ بــن ـ گۆتــیٚ : ﴿ نــە ترسە ! خیٚر گونەهان ژیٚ دبەن ﴾ .

ب ڤیٚ بەساطەتیٚ پیٚغەمبەریٚ رەحمیٚ ئــەڤ بــیٚ هیڤیبــوون وبــیٚ باوەرییا ڤی زەلامی ب خۆ هەی وەرگیٚڕا وکرە هیڤی وباوەری ..

وبلا کەس هزر نەکەت موحەممەد ـ سلاڤ لــیٚ بن ـ ییٚ نــەرم بوو د گەل کرنا گونەهیٚ .. نە ! وی گەلـەك وگەلـەك صەحابییێن خــۆ ژ خەلـەتیییٚ ددانە پاش ، بەلــیٚ ئەگەر جارەکیٚ نەفسا ئیٚــك ژ وان شیاباییٚ وبەریٚ وی دابا بیٚ ئەمرییا خودیٚ وی ئەو ژ رەحما خــودیٚ بــیٚ هیڤی نەدکر ، چونکی وی باش دزانی کــو هیڤییــا ب رەحــمــا خــودیٚ د گەل کرنا گونەهیٚ چیٚتــرە ژ بیٚ هیڤیبوونــا د گەل نەکرنا گونەهیٚ .

ئەو مرۆڤیٚ تویشی گونەهیٚ دبت کەسەکیٚ نساخە ، ومرۆڤیٚ نساخ ئەگەر نساخی‌یا وی چەند یا مەزن ژی بت دەمیٚ قەستا دختۆری دکەت ، دختۆر ئەگەر ییٚ شارەزا بت بەری عیلاجیٚ بۆ دەسنیشان کەت دڤێت هیڤی‌یەکا مەزن د دلی دا بچینت دا ئەو بشێت پیٚ بەرگری‌یا ئێشا خۆ بکەت ، ودەمیٚ دختۆر هیڤی‌ییٚ د دلیٚ نساخیٚ خۆ دا پەیدا دکەت دڤێت کەس تیٚ نەگەهت ئەو ییٚ سڤکی‌ییٚ ب ئێشا وی دکەت ، یان بەس ییٚ دلیٚ وی خۆش دکەت .. نە ! ئەڤا ئەو دکەت پشکەکا گرنگە ژ چارەسەری‌ییٚ .

ڕۆژەکیٚ مرۆڤەك هاتە نك پێغەمبەری ـ سلاڤ لیٚ بن ـ دا شاهدەییٚ ل سەر دزی‌یا ئێکی بدەت .. مەسەلە هێشتا دیار نەبوویە ، زەلامەکی مرۆڤەك دیت ب دزی ڤە تشتەك ژ جهەکی بر ، شعوورا وی ب مەسئوولیيەتا جڤاکی بەریٚ وی دا هندیٚ بچت ڤی خەبەری بگەهینتە مەزنیٚ باژێری کو پێغەمبەر بوو ، ودەمیٚ هاتی شاهدەییٚ بدەت ، گۆت : ئەی پێغەمبەریٚ خودیٚ ! من ددیت فلان کەسی فلان تشت ددزی ..

پێغەمبەری ـ سلاڤ لیٚ بن ـ گۆتیٚ : بۆچی تە نەدگۆت من دیت فلان تشت دبر ؟

موحەممەد نەبت کیە هندە قەدری ددەتە مرۆڤی ومەشاعرێن وی .. ویا ئاشکەرایە ژ سیرەتیٚ کو گەلەك جاران مرۆڤەك دا

خـەلـەتـىيـەكێ ل پێش چاڤێن خەلكى كەت ، ودەمێ پێغەمبـەرى ـ سلاڤ لـێ بن ـ ڤيابا صەحابىيێن خـۆ ژ وێ خەلـەتىيێ بدەتـە پاش وبەرى هەمىيان ئەوى كەسـێ خەلـەتى كـرى ، دا ب سـەر مينبەرێ كەڤت وبێژت : بۆچـى هنـدەك كـەس فـلان خەلـەتىيێ دكەن .

ئەڤـە مەنهـەجێ موحەممەدىيـە ـ سـلاڤ لـێ بـن ـ پاراسـتنا شعوورا هەمى كەسان خۆ ئەوێن خەلەتىيێ وگونەهێ ژى دكەن ، دا زڤڕينا وان ب ساناهيتـر لـێ بێت ، نە وەكى هندەك وەعظكـەر وخوتبەخوينێن ئەڤرۆ ئەوێن ژ نەزانين مينبـەرێن خـۆ دكەنـە جـهێ هەتكبرنا خەلكى وكەشـفكرنا نـهێنىيێن وان ب هێجـەتا (الأمـر بالمعروف والنهي عن المنكر) .

ژ لايەكێ دى ڤە موحەممەدى ـ سلاڤ لـێ بن ـ چارەسەركرنا گرفتارىيێن خەلكى بۆ خۆ ب عيبادەت بەلكى باشـترين عيبادەت حسێب دكر ، دگۆتنەكا خۆ دا دبێژت : ﴿ لأن أمشـي مـع أخ في حاجة أحب إليّ من أن أعتكف في مسجدي هذا شـهراً ـ ئـەگـەر ئـەز د گـەل برايەكى دەركەڤم دا شۆلـەكێ وى بۆ ب جـه بينـم ل نك من چـێتـرە ژ هندێ ئەز هەيڤەكێ ئعتكافێ د ڤـێ مزگـەفتا خۆ دا بكەم ﴾ .

ژ بەر ڤیٚ چەندیٚ بەری وی ل خەلکی کـانیٚ چ گرفتـاری وی هەنـە دا بـۆ چارەسـەر بکـەت بـەری خـەلك گرفتـارییێن خـۆ بگەهیننیٚ ..

ـ ڕۆژەکیٚ وی زانی کو ژنکەکا هاتییـە مـالا وی سـەروبەریٚ ویٚ وەکی ییٚ ڕەبەنایە ، ویا دەڤ ب گازندەیە .. پسیار کر ئەڤـە کـیـە وبـۆچـی یـا ب ڤـی ڕەنگییـە ؟ گۆتـن : ئـەی پیٚغەمبـەریٚ خودیٚ ! ئەڤە ژنکا (عوثمـانیٚ کـوڕیٚ مەظعوونییـە) ، وعوثمـانی ئاگەهـ ژیٚ نەمایە ، هەمی ڕۆژان یـیٚ ب ڕۆژییـە وهـەمی شـەڤان حەتا سپێدیٚ عیبادەتی دکەت !

پیٚغەمبەر ـ سلاڤ لـیٚ بن ـ ب گرفتارییٚ حەسـیا چـوو نـك عوثمانی ، گۆتیٚ : ما تو چاڤ ل من ناکەی ؟ گـۆت : چـاوا ئـەی پـیٚـغـەمـبـەریٚ خـودیٚ ؟ پیٚغەمبەری گۆت : تـو ب ڕۆژیٚ یـیٚ ب ڕۆژیی و ب شەڤیٚ عیبادەتی دکەی ؟ گۆت : بەلـیٚ ئـەز وە دکەم . پیٚغەمبەری گۆتیٚ : وە نەکە ، لـەشیٚ تە حەقیٚ ل سـەر تـە هەی ، وعەیالـیٚ تە ژی حەقیٚ ل سەر تە هەی .

ـ کچکەکیٚ بـابیٚ ویٚ دڤیـا ویٚ بدەتـە شـوی بیٚـی ڕەئیـا ویٚ وەربگرت ، کچك هات قەستا پیٚغەمبەری ـ سلاڤ لـیٚ بن ـ کـر وگۆتیٚ : حال ومەسەلێن بابیٚ من ئەڤەنە ! پیٚغەمبەری ـ سلاڤ لـیٚ بن ـ گۆتیٚ : چیٚ نابت بۆ بابیٚ تە ڤیٚ چەندیٚ بکەت ، ئینا کچکیٚ

گـۆت : ئـەی پێغەمبـەرێ خـودێ ! قـەیدی ناکـەت ئـەز دێ گوهداری‌یا بابێ خۆ کەم ، بەلـێ ئەز هاتمە نك تە دا زەلام بزانـن وان حەق نینە کچێن خۆ ب تەعدایی بدەنە شوی .

ـ پـیرەژنـەکـێ زەلامێ وێ ئاخفتنەك گۆتێ ، عەدەت بـوو د جاهلییەتێ دا هەچی‌یێ وێ ئاخفتنێ بێژتە ژنـا خـۆ ژنـا وی ژێ دچوو ، پیرەژن هاتە نك پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بـن ـ وگۆتـێ : ئـەی پێغەمبەرێ خودێ ! هندی ئەزا جحێل وی ئەڤ تەصەرروفـە د گەل من نەدکر پشتی ئەز پیر بوویـم وی دڤێـت مـن دەربێختـە کۆلانان ..

پاشی ، د سەر حەفت عەسمانان ڕا خودێ گـوهـ ل دەنگـێ وێ بوو وهندەك ئایـەت د دەر حـەقا وێ دا هنـارتن وگرفتاری‌یـا وێ چارەسەر کر .

مەعنا : بـەرێ وی لـێ بـوو هـەردەم گرفتـاری‌یێن خـەلکی چارەسەر بکەن ، لەو مە ل سەری گۆت : ئەو هند بۆ خۆ نـەدژیا هندی بۆ خەلکی دژیا .

و ل سەر ڤی بناخەیی وی گازی‌یەك ئاراستەی وان مرۆڤان کـر ئەوێن کاروبارێ خەلکی ددکەفتە د دەستان دا وئاشکەرا دکـەت کو هەر مەزنەکێ دەرگەهێ خۆ ل بـەر موحتـاج وخـودان کـاران بگرت ، خودێ ژی دەرگەهێ خۆ ڕۆژا قیامەتێ ل بەر موحتاجی‌یـا

وی دێ گرت .. ڤێجا هنگــی ئـەو دێ خوزییـان ڕاهێلــت کـو ڕۆژەکا ب تنێ ژی وی مەزنی نەکربا .

ئەڤە هندەکا کێم بوو ژ مەزنی وبلندی وئنسانییەتا موحەممەدی ـ سلاڤ لــێ بن ـ بۆ بیرئینان مە ڤیا بەحس ژێ بکـــەین ، هیڤی‌یـا مـە ژ خـــودێ ئـەوە ئـەو پێغەمبـەرێ خـۆ بـۆ مـە بکەتـە جـهێ چاڤلێکرنێ .

ڕاستی‌یا ڤیانا مە بۆ پێغەمبەری ـ سلاڤ لیٚ بن ـ

خودیٚ مرۆڤ ییٚ ئافراندی ودو جیهازێن سەرەکی د لەشیٚ وی دا یێن چاندین دا ئەو پیٚ ب ڕاستی‌ییٚ بکەڤت ، ئێك د سەریٚ وی دا کو عەقلە ، وییٚ دی د سنگیٚ وی دا کو دلە .. وئەگەر کاریٚ عەقلی ئەو بت تشتی ل سەر ڕاستی‌یا وی ببینت ، و ب ڕێکا دەلیلیٚ بەرچاڤ د حەقیقەتا تشتیٚ نە بەرچاڤ بگەهت کاریٚ دلی ئەوە ل بەر ڕۆناهی‌یا دیتنا عەقلی بچت وئەو تشت بڤێت ییٚ عەقلی بنەجهکری کو ئەو باشی‌یە وئەو تشت نەڤێت ییٚ عەقلی بنەجهکری کو ئەو خرابی‌یە ، وهەر جارەکا ئێك ژ ڤان هەردو جیهازان د لەشیٚ مرۆڤەکی دا ژ کارکەفت یان ژی ب دورستی ب کاریٚ خۆ ڕانەبوو دیٚ بینی ئەو مرۆڤ دیٚ بتە کەسەکیٚ نە ییٚ طەبیعی ، چونکی ل وی دەمیٚ دڤێت عەقلیٚ وی بڕیاریٚ بدەت حەزکرنێن دلیٚ وی دیٚ وی ب ڕێڤە بەن ، یان بەروڤاژی ڤیٚ چەندیٚ ل وی جهیٚ دل دڤێت بکەڤتە کاری عەقل دیٚ خۆ هاڤێتە مەیدانیٚ ، و د هەردو حالەتان دا حەقی دیٚ ئێتە بەرزەکرن .

ودل ب عاطفه وڤیانا خۆ ڤه ئەگەر نەبا خێرخوازی وقەنجی دا مینت خەونەکا شرین ل جیهانا خەیالێ ، وعەقل ب موکمی وبنەجهی‌یا خۆ ڤه ئەگەر نەبا دلچوون وهەوایێ نەفسێ دا بەرێ خودانی دەنە ڕێکا تێچوون وشەرمزاری وپەشێمانی‌یێ .

ژ بەر ئەڤا بۆری هەر دین وگازی‌یەکا حەق یا هەبت ـ و ل بەری هەمی‌یان دینێ ئیسلامێ ـ ڕۆژا مرۆڤ ئاخافتی گۆتنا خۆ یا ئاراستەی عەقلێ وی کری دا ئەو هزر بکەت وتێ بگەهت ، ویا ئاراستەی دلێ وی کری دا ئەو حەز بکەت وداخبار ببت .

و ژ تشتێن زێدە ئاشکەرایە کو عەقل ئەگەر گەهشتە وێ پێکێ کو د تشتی بگەهت دێ ل بەرانبەر ئێك ژ دووان ڕاوەستت ، یان دێ باوەری‌یێ ب هەبوونا وی تشتی ئینت ئەگەر عەقلەکێ ساخلەم بت ، یان دێ ئینکارا وی تشتی کەت ئەگەر عەقلەکێ ئێشەوی بت ، وتەصەوورا تشتی یان باوەری ئینانا ب وی هەر وەسا نە تەصەوورا وی یا نەباوەری ئینانا ب وی دویماهی قویناغە عەقل دگەهتێ ، وئەڤێ گەهشتنێ چو پرت پرتکرن بۆ نینە ، نە وەکی دلی ئەوێ عاطفەیەکا وەسا هەی گەلەك دەرەجان ب سەر دکەڤت یان ب بن دکەڤت ، وشەوقەکا وەسا هەی ئەزمان وقەلەم بەرانبەر وەصفا وێ خۆ حێبەتی وبێزار دبینن !

وتە ئەگەر باوەری ب هزرەکێ یان کەسەکی ئینا ، ئەگــەر تــە بڤێت ئەڤ باوەری ئینانا تە خۆ ل سەر بناخەیەکێ موکــم ڕاگــرت دڤێت تو ڤیانا دلی وهەوایێ نەفسێ ژی بدەیە د گەل ، ئەگەر نە .. ئەو باوەری ئینانا تە دێ مینت تشتەکێ گرتی د سەرێ تە دا وچــو کارتێکرنــا وێ د ژینــا تــە دا نــابت ، یــان حەســکەی دیمـــــەنی وەرگێڕە : ئەگەر تـــە هــزرەك یــان کەســەك ب دلی ڤیــا قەناعــەتا عەقلی ژی بدە د گەل وێ ڤیانا دلی ، دا ئەو ڤیــان وەکــی دارەکــا بێ ڕەهـ نەبت کێمتــرین هشیاری‌یا عەقلی وێ ژ بن ببەت .

و ب ڤێ دەسپێکێ من دڤێت ئەز هەوە د گــەل خــۆ بگەهینمــە وێ ڕاستی‌یا تەعل یا کو ب ژیانا مە موسلمانان ڤە ئەڤرۆ نیسیای ، وبوویە برینەکا کویر وکەفتیە لەشێ مە ، وبوویە ئەگەرا هندێ کو موسلمانەتی‌یا مە بوویە دارەکا خرش ، ژ دویر ڤە یا ب خەملـــە ، بەلــێ یا بێ بەرە .

ودبت نوکە پشتی ڤێ روهنکرنێ بۆ هەوە ئاشکەرا ببت کــانێ مەخسەدا من ب وێ ڕاستی‌یا تەعل یان برینا کویر چیە ؟

مەخسەدا من ئەوە بێژم : ئەم موسلمان ئەڤرۆ ، یان بلا بێژین : بارا پتــر ژ مە موسلمانان ئەڤرۆ موسلمانن ب عەقلی ب تنێ یــان ب دلی ب تنێ ، یەعنی : یان ب هزرێ ب تنێ ئەو موسلمانن یان ب عاطفــێ ب تنێ ووان چو جاران نەجەڕباندی‌یە موســلمانەتی‌یا

خۆ بکەنە باوەری وقەناعەتەکا عەقلی ویا پەسەندکری ژ لایێ دلی وعاطفـــێ ژی ڤە د ئێك دەم دا .. لەو ئەم ـ د گەل هـــێز وشـیان ودەولـەمەندی وهژمـارا خـۆ یـا زۆر ڤـە ـ نەشـیاینە بگەهینـە وێ سەعادەتا ئیسلامی یا پێشیێن ڤێ ئوممـــەتێ ـ د گـەل هـێز وشـیان ودەولـەمەندی وهژمارا خۆ یا کێم ڤە ـ گەهشتینێ !

وباشتـرین نموونە ل سەر ڤێ ڕاستیێ ئەم ئاخفتنێ ل دۆر دکەین هەلویستێ مەیە بەرانبەر پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ ئەوێ بوویە عەدەت سالـێ ڕۆژەکێ ئەم بـیـرا خۆ لـێ دئینینەڤـە ، وبەحسـێ مەزنی وبهایێ وی دکەین ، وڤیانا خۆ بۆ وی ب دەڤی یان ب سەر هژاندنێ بەرچاڤ دکەین ، و ل ڕۆژێن دی یێن سـالـێ ئەگەر ئـەم ب تەرازیا شریعەتێ ڤی پێغەمبەری خۆ بکێشین ، ئەگـەر بێـژم : دێ شەرمزار دەرکەڤین ، دبت ئەڤ پەیڤە یا کێم بت !!

حەژێکرنا مە بۆ پـێـغـەمـبــەری ـ سـلاڤ لـــێ بـن ـ وەکـی باوەری ئینانا مـە ب ئیسلامێ ـ مـخـــابن ـ یـا بوویـە عاطفەیـەکا زوها د دلی دا ، یان هزرەکا هشك د ســەری دا ، لــەو دێ بینـی هندەك جاران ئەم ب هزاران دێ کەڤینە کۆلان ونـەرازیبوونا خـۆ دیارکـەیـن ئـەگـەر ئـەزمان درێـژیەك ل لایێ دی یێ دنیـایێ دا د دەر حەقا پێغەمبەری دا ـ ســلاڤ لـــێ بـن ـ هاتـەکرن ، وئـەم مـویـەکـی ژ خـۆ شاش ناکەین دەمێ ب ڕەخ تەنشتا مە ڤە پـێ

ل شريعەتێ ڤی پێغەمبـــەری ـ سـلاڤ لـــێ بـن ـ دئێتـەدان ، يـان پیرۆزیـیــا وی دئێتـــە شـــكاندن ، ئـــەرێ ئەڤـــە چ تـــەرازیيا دەرنشيفكرىيە ؟

وئـەگەر ئەم ئەڤرۆ ڤيانا خۆ بۆ پێغەمبەرى ـ سلاڤ لـــێ بـن ـ ب ڕەنگەكێ دورست هلسەنگينين دێ بينين دوير ژ گۆتنـا دەڤـی يان عاطفا دلـی دێ بـــۆ مـە ئاشكەرا بت كو زەلالىيا ڤـــێ ڤيـانێ ب گـــەلـــەك خالێــن ڕەش يا هاتىيـە شـێليكرن ، وتمامیـيا وێ ب گەلـەك كێماسىيان يا هاتىيە كێمكرن ، وحەتا ئەم د ڤيانا خـۆ دا دڕاستگۆ بيـــن دڤێـت ئـەم كـاری بكـەين ڤـێ ڤيـانێ ژ ڤـان كێماسىيێن ژێگۆتی بپـارێــزيــن ، ودا ئـــەم وان كـێــماسىيان ب دورســـتـی بنياسين وبێ بزانين ل ڤێرێ ئەم دێ وان ب كورتـی ب ڕێزكەين :

١ ـ پشتدانا سوننەتا پێغەمبەرى ـ سلاڤ لێ بن ـ :

وئەڤە بەرچاڤــترين نيشانە ل سەر نەڕاستگۆيىيا مرۆڤى د ڤيانـا وی دا بۆ پێغەمبەرى ـ سلاڤ لـێ بن ـ ، كو ئەو بێژت : ئەز حەز ژ پێغەمبەرى ـ سلاڤ لـێ بن ـ دكەم ، و د گەل هنـدێ ژی ئـەو ب ڕەنگەكێ ئاشكەرا وڤەشارتی موخالـەڤا سوننەتا ڤی پێغەمبــەری بكەت .. ئەڤە تشتەكێ عەجێبە .

بوخاری وموسلم ژ پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ ڤـەدگوهیزن دبیژت : ﴿ فمن رغب عن سنتي فليس مني ـ هەچی‌یی دلـــی خـۆ نەبەتە سوننەتا من ئەو نە ژ منە ﴾ .

وئەوی ژ پیغەمبەری نەبت دی چاوا یی راستگۆ بت د ڤیانا خۆ دا بۆ وی ؟

صـەحابـی‌یـی پـیـغەمبەری (ئوبەیی کوری کەعبی) دبیژت : ((ل دویڤ ریکی وسوننەتی هەرن .. کارەکی کیم ئەگەر ل دویڤ سوننەتی بت چیتـرە ژ کارەکی گەلـەك یی نـە ل دویـڤ سـوننەتی بت)) .

٢ ـ نەقەبویلکرنا حەدیسین دورست :

وئەڤە ژی تشتەکی غەریبە .. دی بینی هندەك کـەس ب نـاڤی ڤیانا پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ دئاخڤن ، پاشی ب کـیـمتـرین هیجەت ئـەو گۆتنـا پیغەمبـەری ـ سـلاڤ لـــی بـن ـ وەرنـاگرن وقەبویل ناکەن ، ئەگەر خۆ ئەو گۆتن ب ریکین دورســت هاتبتـە ریوایەتکرن ژی ، یان دی بیژن : ئـەڤ حەدیسـە عـاقلی مـە تـی ناچت ، یان ئەو حەدیسەکە ب کیر ژیانا مە یا ئەڤرۆ نائیت ، یـان ما کی دبیژت ئەو حەدیس یا دورستە ، یــان هـەما ئـەم ل دویـڤ قورئانی ب تنـی دی چین .. وهـتـــد ، ژ ڤـان هیجـەتین پـویـــچ وپەلاچە !!

خودایی مەزن ئەمر دکەت : ﴿ وما آتاكم الرسول فخذوه وما نهاكم عنه فانتهوا ـ تشتی پیغەمبەر بۆ هـەوە پـی هـاتی هوین وی وەرگرن ، وتشتی وی هوین ژی داینە پاش هویـن خـۆ ژی بدەنـە پاش ﴾ (الحشر : ٧) .

ژ ئیمامی شافعی ـ خودی ژی رازی بـت ـ دئیتـە ڤەگوهاسـتن کو جارەکی زەلامەك هاتە نك پسیارا مەسەلەکی ژی کر ، ئیمامی گۆتی : پیغەمبەر ـ سلاڤ لـی بن ـ هۆ دبیژت ، ئینـا وی زەلامـی گۆتی : وتـو چ دبیژی ؟ ئیمامی شـافعی ب عیجـزی ڤـە گۆتـی : سبحان الله ! ما تو من د دیرەکی یان کنشتەکی ڤە دبینـی ؟ ئـەزی دبـیـژمـە تـە : پـیـغـەمـبـەر دبیژت تـو دبـیـژیـە مـن : وتـو چ دبیژی !

٣ ـ پیخستنا کەسەکی دی ل سەر پیغەمبەری :

گـەلـەك کـەسـان تـو دی بینی ب دەڤی دبیژت : ئەز حـەز ژ پـیـغـەمـبـەری ـ سلاڤ لـی بن ـ دکەم ، بەلـی بەری وی یـی ل هندەك کەسین دی ژ ناڤدارین رۆژهەلات ورۆژئاڤایی ، وان بـۆ خۆ دکەتە جهی چاڤلیکرنی ، وڤیانـا وان ب سـەر یـا پیغەمبـەری دئیخت ، بەلکی ب دەڤی وە نەبیژت ، بەلـی دەمی تو بەری خـۆ ددەیە کریارین وی ڤی چەندی ئاشکەرا دی بینی .

٤ ـ ترانەكرنا ب سوننەتی ووان كەسین كاری پی دكەن :

ترانەكرنا ب سوننەتا پیغەمبەری ـ سلاف لـی بن ـ ژ نیشـانین بەرچاڤە ل سەر هندی كـو ئـەڤ ترانەپیكـەرە د ڤیانـا خـۆ دا بـۆ پیغەمبەری ـ سلاف لـی بن ـ مرۆڤەكی نە یی راسـتگۆیە ، ژ بـەر كو مرۆڤی ئەگەر ئیك ڤیـا دی حـەز ژ سـوننەت وریبـازا وی ژی كەت ، ودی حەز ژ وان ژی كەت یین ل سەر ریبازا وی دچـن ، ژ بەر ڤی چەندی تو دی بینی هەر كەسەكی بیدعـەچی وخودانـی ئەهوائان بت كەرب ژ وان كەسان ڤەدبت یین ل دویڤ سـوننەتی دچن ، یان بەری خەلكی ددەنە سوونەتی ، وبەرچاڤـترین نیشـان ل سەر ڤی كەرب ژی ڤەبوونی ئەوە دی بینی ئەو ترانە وپاریـیـان بۆ خۆ ب وان كەسان دكـەن ، ونـاڤین كـریـت ددانتـە سـەر ، ولـی دگەرییت وان د چاڤین خەلكی دا كیم بكەت .

وتشتی غـەریـب د ژینـا مـــە یـا نـوكــە دا ئـەڤ دەردە ، دەردی ترانەپیكرنا ب سوننەتی ، نە ب تنی د ناڤ عامی ونـەزانان دا یا بـەلاڤە ، بەلكی گەلەك جاران دی بیـنـی مـــرۆڤەكی خـۆ ب زانا دزانت یان ژی خۆ ژ داعیان دهژمـیرت ژ بـەر ئەگـەرەكا بیخیر دی (ئستهزاء) وتـرانەیان بۆ خۆ ب سوننەتەكا پیغەمبەری ـ سلاف لـی بن ـ كەت ، وموصیبەتا مەزن د ڤیری دایە !

٥ ـ دویکەفتنا بیدعەیان وحەژیکرنا مرۆڤین بیدعەچی :

وبیدعە وەکی ئەم دزانین ئەوە خودان نــە ب تنـی ژ سـوننەتی دویر کەڤت ، بەلکی رابت تشتەکی نوی د دینی دا دەربیخت یـی خودی وپیغەمبەری ـ سلاڤ لــی بن ـ نەگۆتی ، وئەو ژ نــك خـوٚ وی تشتی بکەتە پشکەك ژ دینی وبەری خەلکی بدەتــی ، وفـەرق نینە مرۆڤ ب خوٚ بیدعەیەکی دەربیخت وکاری پی بکەت ، یــان ژی کــەیف ب بیدعەچیــەکی دی بیــت وحـــەژی بکـــەت وبەرەڤانی‌یی ژی بکەت وپشتا وی بگرت .

ئـەڤـە هــەمــی نیشانا نـە راستگۆیی‌یا خودانی‌یە د ڤیانــا وی دا بوٚ پیغەمبەری ـ سلاڤ لــی بــن ـ ، ژ بــەر کـو ئەگــەر تـو یـی راستــگــۆ بی د ڤیانا خوٚ دا بوٚ کەسەکی دڤیت ڤیانا وی کەســی د دلــی تە دا نەبت یی پی ل ریبازا وی ددانت یی تە دڤیت .

٦ ـ غولووا د دەر حەقا پیغەمبەری دا ـ سلاڤ لی بن ـ :

وئەڤە ژ وان کارانە یین پــیـغــەمبەری ـ سلاڤ لــی بـــن ـ پـی نەخوٚش ، ووی د ژینا خوٚ دا صەحابی‌یین خــوٚ گەلــەك ژی ددانـە پاش ، وگەلـەك کەس هزر دکەن ب ڤــی (غولــووا) خـوٚ دەمـی هندەك سالوٚخەتین خودی ددەنە پیغەمبەری ـ سلاڤ لــی بن ـ ئەو ڤیانا خــوٚ یا زیـدە بــوٚ پیغەمبەری بەرچاڤ دکــەن ، وئــەو ب خـوٚ ب ڤی کاری خوٚ ئەو پیغەمبەری ژ خوٚ عیجز دکەن .

سەرەدانەك بۆ
بازێڕیٚ پیٚغەمبەری

ـ ئـەریٚ چاوا دیٚ بـۆ مـن هەبت بازێڕەکیٚ هیٚشتا چـاڤێن مـن ب خۆ ب دیتنا وی روهـــن نـەبووین ئـەز ب هـەوە بدەمـە دیـتن ودیمەنیٚ وی د هزرا هەوە دا بنەخشینم ؟

ئەڤە پسیارا ئێکیٚ بوو یا من ژ خۆ کری دەمـــیٚ مـن ڤیـای ڤـی بابەتی بەرهەڤ بکەم .. بەلـیٚ پشتی من ل بیـرا خۆ ئینایەڤــە کـو من نە ل بەرە د بەحسکرنا ژ ڤی بازێڕی دا گۆتنەکا جوغرافی یـان حەتا گۆتنەکا دیرۆکی بێژم ، ئەڤ کارە ل بـەر مـن ب ساناهیتـــر لـیٚ هات ، پاشی هیٚشتا ل بەر من ب ساناهیتـر لـیٚ هات گاڤا من زانی بەری من شاعر وفەیلەسووفیٚ ئیسلامیٚ یـیٚ مـەزن (محەمـەد ئقبال) ژی ب خەیالا خۆ یا بەرفرەھ ڤە سەرەدانا حیجازیٚ کرییە و ل بازێڕیٚ پیٚغەمبەری ـ سلاف لـیٚ بن ـ بوویــە میٚڤـان بیٚـی کـو بەری هنگی وی ئەڤ بازێڕە دیت بت ، یان سەرەدانا وی کربت ، وڤیٚ سەرەدانا (خەیالی) ئەو دەرگەهێن (تەئەممول وهزریٚ) ل بەر وی ڤەکربوون یێن سەرەدانا (ژ ڕاسـتی) بـۆ ڤـی بـازێڕی ل بـەر گەلـەك کەسێن دی ڤەنەکرین ..

و .. بڕيار بۆ ئەو ئەز هەوە د گەل خـەيالا خـۆ ببەمـە بـاژێڕێ پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ بەلـێ وەكی بـــەری نوكـە ژی مـن گۆتی نەچوونەكا جوغرافی ونـەیا دیرۆكـی ، چونكـی ب ڕاسـتی زەمان د ڕێڤەچوونا خۆ یا دویر ودرێژ دا نە ژ بەر جوغرافیـیـا ڤـی باژێڕی ونە ژ بەر دیرۆكا وی ل وی نەزڤڕی بوو .. هنگی دیـرۆك ب ڤی باژێڕی ئاگەهدار بوو ودەرگەهێ خۆ بۆ ل تاق كر ڕۆژا ڤی باژێڕی دەرگەهێ خۆ بۆ پێغەمبەرێ خۆشتڤی ڤەكری و د ژینـا وی دا ئەو ل سەر ئاخا خۆ حەواندی وپشتی مرنا وی ئەو د ناڤ ئاخـا خۆ دا حەواندی ، وئەڤ هەردو حەواندنە ل ڕۆژەكا وەكی ئـەڤرۆ بوون ، ل (دووازدەی رەبیعولئەووەلـێ) !

ڤێجا كەرەم كەن دا پێكڤە قەستا باژێڕێ پێغەمبـــەری ـ سـلاڤ لـێ بن ـ بكەین ..

مرۆڤی ئەگەر ڤیانا كەسەكی ژ دل حەباند و ب كەسـینییا وی مەندەهووش وعەجێبگرتی بوو بـێ گومـان دێ حـەز كـەت جـە وواری وی ببینت ، د بـــەر خانـــیـــێ وی ڕا ببۆرت ، بێنـا وی ژ شـوینوارێن وی سـەح بكـەت ، وئەگـەر ئـەو پێخەمـەت ڤـێ ئارمانجێ چەند زەحمـەت ووەسـتیانێ ببینـت ژی ئـەو هەسـت پـێ ناكەت وئەڤ نەخۆشییە ل بەر وی دێ یا خۆش وشرین بت ، پـا هوین چ دبێژن ئەگەر ئەڤ خۆشتڤییە پێغەمبـــەرێ خـودێ بـت ؟

ئەگەر ئەڤ خۆشتڤیە ئەو رۆناهی بت یا دنیا تێكدا گـەش كـری وكەلـەخیٚ مراریٚ مرۆڤینییێ زێندی كری ؟

ئـەریٚ چاوا دل ژ شـەوقان دا بۆ وی باژێـرِی نەحەلیـێت ییٚ خۆشتڤییێ خودیٚ پیٚ ل ئاخا وی دانای ، و ژ ئاڤا وی ڤەخواری ، و ژ باییٚ وی هلكێشای ، وسەریٚ خۆ بۆ جارا دویماهییێ ل سـەر عەردیٚ ویٚ دانای ؟

چاوا هەستا مـرۆڤـی ژ شـەوقان دا نەفویـریـێـت ، ودلـیٚ وی ب چەنگ نەكەڤت و ژ خۆشـییان دا ژ سـنگی دەرنەكـەڤت دەمـیٚ بـۆ جارا ئێكیٚ چیاییٚ (ئوحودیٚ) ل بـەر چاڤـان ئاشـكەرا بت .. (ئوحود) ئەو چیاییٚ پێغەمبەری ـ سلاف لـیٚ بـن ـ د دەر حـەقـیٚ دا گۆتی : ﴿ أحد جبل يحبنا ونحبه ـ ئوحود چیایەكە حەز ژ مە كەت وئەم حەز ژ وی دكـەیـن ﴾ ، ئـەو چیایـیٚ گـەلـەك بیـرهاتنان د هزرا مرۆڤی دا ئامادە دكەت ، بیـرهاتنا ژ هـەمییان مەزنتـر بیـرهاتنا رِۆژا (حـەمزە) یـە ، ئـەو رِۆژا خـوە وخویـن ورِۆندك تێكەلی ئێك بووین ، بەری تو ب دورستی بگەهیە باژێرِی و ل بەر كێلەكا چیاییٚ ئوحودیٚ تو دیٚ د بەر كۆمەكا زیارەتـان رِا بـۆری ، زیـارەتیٚ حـەمزەی وهـەڤالێن وی ژ شەهیدێـن رِۆژا ئوحودیٚ ، ئەو زیارەتێن ب (تەواضوعا) خۆ ڤە بیـرا مـە ل ویٚ خویكا مەزن دئیننە ڤە یا موسلمان ددەن هەر جارەكا وان ئـەمریٚ

پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ ل عەردی دا ، ما نە دەرسەکا مەزنە ئەڤ بازێڕە هەر ژ دەسپێکێ نیشا مە ددەت ئەگەر ئەم خۆ تێ بگەهینین ؟

ڤێ دەرسێ دێ وەرگری پاشی دێ ژۆردا بەرێ خۆ دەی (گونبەدا کەسك) ل بەر چاڤێن تە دێ ئاشکەرا بت ، وهنگی ئەگەر (لەشکەرێ ڤیانێ) دلێ تە گڤاشت ، ڤێجا ئەزمانێ تە ڕاوەستیا ونەشیا ڤی (مەوقفی) سالۆخ بدەت .. عەجێبگرتی نەبە ، چونکی هەر ڤی (مەوقفی) بەری تە دلێن گەلەك شاعران گڤاشتینە وعەقلێن گەلەك هزرڤانان ڕاوەستاندینە و ب تنێ وان ڕۆندك د دەست دا ماینە تەعبیرێ پێ ژ یا دلێ خۆ بدەن !

دەمێ تو قەستا مزگەفتا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ دکەی ، وپشتی دو رکاعەتێن (تحيه المسجد) دکەی ، وقەست وێ مێرگێ دکەی یا پیرۆزترین لەش د ناڤ خۆ دا حەواندی دا سلاڤەکێ بدەیە سەر خۆشتڤییێ خۆ وهەردو هەڤالێن وی ، بینە هزرا خۆ نوکە تو یێ ل وی جهی یێ پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ ڕۆناهی لێ وەردگرت وسەرێ خۆ بۆ خودایێ خۆ چەماند ، ئەو جهێ پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ لێ ڕابووی وروینشتی ، هاتی وچووی ، خواری وڤەخواری ، ئەو جهێ پێغەمبەر حەواندی ڕۆژا

مرۆڤێن وی ئەو دەرێخستی ، وپشتەڤانییا وی کری ڕۆژا ئویجاخا وی ئەو مەجبووری مشەختبوونێ کری .

بیننە هزرا خۆ بازێڕەکێ بچویک یێ ئەگەر تو ل ڤی لایی ڕاوەستی ب ساناهی دێ لایێ دی بینی ، وئەگەر تو خۆ باش ڕاست کەی سەرێ تە دێ ب بانێن ئاڤاهییێن وی کەڤت ئەو ئاڤاهییێن ب لبنێن ئاخێ وگاریتێن دارقەسپان هاتینە ئاڤاکرن ، چاوا شیا بەرپەڕەکێ نوی د دیرۆکێ دا ڤەکەت پەیڤێن وی ب ڤیانێ هاتبنە نەخشاندن ؟ چاوا شیا جیلەکێ وەسا پەروەردە بکەت زمانێ دلی پێش هەر زمانەکێ دی بێخت ؟

ب سەربۆڕیا هاتییە زانین کو خۆشترین جه خودان لێ ڕادوەستت ئەوە یێ خۆشتڤییێ وی لێ ڕاوەستای ، بەرێ خۆ بدەتە وی جهی یێ وی بەرێ خۆ دایێ ، وتەخمین بکەت رحا وی یا خەیالا خۆشتڤییێ وی دئاخێڤت و ب دەنگەکێ وی ب تنێ گوه لێ دبت دان وستاندنێ د گەل دکەت ، ژ من وەربگرن هنگی ئەو دێ هەست ب خۆشییەکا وەسا کەت یا ئەسکەندەری پێ نەکری دەمێ هەردو شاخێن جیهانێ کەفتینە بن دەستان ، هنگی ئەو دێ هزر کەت دیرۆك بۆ وی یا ڕاوەستای وخەلکێ عەرد وعەسمانان یێن هاتین دا پشکدارییێ د شاهییا وی دا بکەن !

عەجێبگرتی نەبن ئەگەر هوین ببینن د ڤـــان دەلیڤـەیێن ب ڤــی رەنگی دا ئەزمانێ دلـی رێ ل ئەزمانێ دەڤی بگــرت ، ودل دلـــی باخێڤت ، ئاخری تشتێ مەزن یێ (عەصرێ علمی) ژ دەست مـە رەڤاندی وئەم ژێ خوسارەت کریــن ڤیانـا دلـــییە ، ومەزنتـــرین جینایەتا پێشکەفتنا نوی کری ئەوە دلێن مە ژ (ماددیێ ڤیانێ) ڤالا کرن ، ما نە تشتەکێ غەریبە علمێ مە یێ نوی ئـــەڤرۆ یــێ شـیای دلــی بکەلێشت و ب هەمی رێ وگەهـ وبۆرێکێـــن وی ئاگـەهدار ببت ، بەلــێ حەتا ئەڤرۆ نەشیابت بزانت کانێ جـهێ ڤیـانێ د دلی دا ل کیڤەیە ؟ ژین چەند دێ قـەدمـەکا بەیار بت ئەگەر (عەقل) ب تنێ یێ ل سەر دەسهەلاتـدار بت وهوینکە بـایــێ (ڤیانێ) چو جاران ب سەر دا نەئێتە خوارێ ؟

ل ڤی جهێ نوکـە خـەیالا مـە لـــێ راوەسـتای .. ل (رەوضـا شـــەریـف) د ناڤبەرا (قەبرێ پیــرۆز) و (منبەرێ) دا گەلـەك (وەفد) ل درێژییا سالان راوەستاینە ، ل ڤێرێ گەلـــەك مـەلکێن ب حوکم سەر چەماندینە ، وگەلـەك زانایێن ب ناڤ ودەنگ خــۆ کێم دیتییە ، وگەلـەك شاعر وخودان دلان رۆندك باراندینە وئاواز ژ دل شاراندینە ! ل ڤێرێ بۆ جارا ئێکـــێ رۆژا تـەوحیدێ تیشـکێن خۆ ب سەر جیهانا حێبەتی دا بەردایـنە وشەڤا وێ کرییە رۆژەکــا روهـن ومزگینییـا ئـەلندەکا گـەش پـێرا گەهاندییـــە ، ڤــێرێ

سەرەکانی‌یا رۆناهی‌یێ ووارێ ئێکێ یێ دادی‌یێ یە .. ل ڤێرێ وبۆ جارا ئێکێ دیرۆکا بوونا (مرۆڤێ کامل) ب چاڤ دیت ، ئەو مرۆڤێ د ناڤبەرا خەلکێ کوفرێ وگومانێ دا ب باوەری‌یا خۆ یا موکم هاتی‌یە ناسین ، و د ناڤبەرا ترسینۆك ونەوێرەکان دا ب زیرەکی وخۆگۆریکرنا خۆ هاتی‌یە ناسین ، و د ناڤبەرا ئویجاخپەرێس وملله‌تپەرێسان دا ب بلندی ومرۆڤپەروەری‌یا خۆ هاتی‌یە ناسین ، ئەو مرۆڤێ وەکی دارەکا ب بەرەکەت رەهێن وێ د ئاخەکا قەلەو را وچەقێن وێ ل عەسمانەکێ پاقژ وبژوین ، ئەو مرۆڤێ ل بەر چاڤێ خودێ و ب دەستێن پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ هاتی‌یە پێگەهاندن .

ل ڤێرێ مرۆڤێ خودان باوەر ب وێ خۆشی‌یێ دحەسییێت یا ئەو هەژارێ بەلەنگاز پێ دحەسییێت دەمێ دەستویری بۆ دئێتەدان کو قەستا دیوانا سولتانی بکەت و ب دیدارا وی شاد ببت و ب تێرك ودیاری ڤە بزڤرت .

ل ڤێرێ مرۆڤێ موسلمان ب دورستی ب جوداهی‌یێ دحەسییێت یا د ناڤبەرا دوهی وئەڤرۆ یا وی دا هەی .. دوهی‌یا گەش وئەڤرۆیا رەش ، دوهی دەمێ سەرکاروانی یا وی وئەڤرۆ یا کو دویڤەلانکی‌یا کاروانی ژی تێدا ب دەست نەکەڤت !

دوهى ڕۆژا موسلمانى ژينا خۆ هەمى ل سەر بناخەيێ باوەرىيێ ئاڤا دكر ، وجڤاكا خۆ ل سەر بير وباوەرێن قورئانێ ددانا ، وسەرێ خۆ بەس بۆ خودێ دچەماند ، و ب سەرفەرازىيێ دحەسيا .. وئەڤرۆ يا (كسرا) يێ ڕۆژهەلاتێ و (قەيصەر) ێ ڕۆژئاڤايێ دوبارە ـ بەلێ ڤێ جارێ ب كراسەكێ نوى ـ تەختێن خۆ ل سەر ئاخا ئيسلامێ دانابن و (ياسا) يێن خۆ بۆ مە كرينە (قورئانەكا پيرۆز) وئەم وە تێ گەهاندين كو خۆ ئەو ڕۆژا دوهى ل نك مە دهەلات ژى تێنا وێ يا سار بوو لەو دڤێت ژێ پەشێمان ببين وحاشاتىيێ ژێ بكەين !

دوهى ڕۆژا خەليفێ ئيسلامێ (هارون الرشيد) ى دگۆتە عەورى : تە كيڤە دڤێت ل وێرێ ببارە خەراجا تە دێ ئێتە بەر دەستێ من .. وئەڤرۆ دەمێ (خودانێن عەظمەتێ) باج وخەراجا گاز وخورما خۆ ژى ب سەرشۆڕى ڤە دهنێرنە (دەزگەهێن بازرگانىيا جيهانى) ل پشت دەريا وئەقيانۆسێن كوير ودوير بێى ل هيڤىيێ بن ڕۆژەكێ خۆ سەرمالێ وان ژى بۆ بزڤڕتەڤە !

دوهى دەمێ (خالد) ى و (طارق) ى و (صلاح الدين) ى و (محمد الفاتح) ى ب جيهادا خۆ يا پيرۆز دلێن خەلكى ڤەدكرن ، و ل بەر سيبەرا شيرێن خۆ مزگينىيا عەدالەتا ئيسلامێ بەلاڤ دكر ، وئەڤرۆ دەمێ (موجاهدێن خۆكوژ) ب هەر دەه

تبلان پێش نەیاران ڤە ل سەر وێ لیستەیا بێ بەخت ئیمـزا دکـەن ئەوا دبێژتە مە : هوینن سەرەکانیا ترسکاریێ !

ئەی پێغەمبەرێ خودێ .. ببۆرە ب ڕاستی مـرۆڤ ئـەڤرۆ خـۆ بەرانبەری تە خۆ شەرمزار دبینت ، ئەو ئوممەتا ڤیانا تـە ئێکـا هنـد ژێ چێکـری پـێ ل تاجـا کیسـرای بدانـت ، ودەسـت وپێـیێـن قەیصەری ببڕت ، ب تنێ هندا پێ مای ڕۆژەکێ ب تنێ ل سالـێ بۆ بیـرهاتنا تە دەست نیشان بکەن ، نە کو دا بکەنە دەلیڤـە کـو ڕاستیا وێ (رسالـەتێ) یا تو پـێ هـاتی د دلێـن خـۆ دا زێنـدی بکەنەڤە وسەرفەرازیا خۆ پێ بزڤڕیننەڤە ، بەلکێ بەس بۆ هنـدێ دا سەرێن خۆ د بەر مەدیحەیان ڕا بهژینن و ژ خۆشـیان دا پـتـر خۆ دخەو ببەن !

ببۆرە .. ئەو ئومـمـەتا سالـێ هەمیێ تـو ل بـیـرێ ، ئـەڤرۆ ڕۆژەکا ب تـنـێ بۆ تە یا داناى ورۆژێن دی یێن سالـێ هەمی بـۆ خۆ ، ڤێجا ئەو ئوممەتا ب ڤی ڕەنگی بت چ خـێر دێ د سـەری دا بت ؟!

د گەل پێغەمبەری
ل ڕۆژا حەمزەی

ژیانا پـێـغـەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ هەمی‌یێ ئەگـەر مـرۆڤ ب دورستی بـخـوینت وهزرێن خۆ تێدا بکەت دێ بینت یا تژی‌یە ژ دەرس وحیکمەتێن مەزن ، وئەڤ چەندە یا غەریب نینـە ئەگـەر ئەم ل بیـرا خۆ بینن کو ئەڤ مـرۆڤـێ پیـرۆز ئەو بوو یێ خـودێ د ناڤبەرا هەمی مرۆڤان دا بۆ خۆ هلبژارتی دا ببتە قاصدێ وی بـۆ مرۆڤینی‌یـێ هـەمی ، وچونکـی ژینـا وی هـەمی بـۆ مـە جـهێ چاڤلێکرنێ ودەرس ژێ وەرگرتنێ یە صـەحابـی‌یێن وی ـ خـودێ ژ هەمی‌یان ڕازی ببت ـ بەرگەڕیان کری‌یە کو سەرهاتی‌یێن ڕۆژێن ژی‌یێ وی یێ پیـرۆز ب بەرفرەهی بۆ مە ڤەگوهێزن ، دا ئەم مفای بۆ خۆ ژێ ببینین ، ونەهاتی‌یە زانـین د دیرۆکـا مرۆڤێـن مـەزن دا ڕۆژێن مەزنەکی وەسا ب بەرفرەهی هاتبنـە نڤیسـین وڤەگوهاسـتن وەکی ڕۆژێن ژی‌یێ پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ هاتینـە نڤیسـین وڤەگوهاستن ، ونێزیکە صەحابی‌یان هــەر پەیڤـەکا وی گۆتبـت ، وهەر پێگاڤەکا وی هاڤێت بت ، وهەر کارەکێ وی کربت بۆ مـە ڤەگوهاسـت بـت ، وئـەو هـــەمی ژی ب موکمتـــرین ڕەنگـێ

ڤەگوهاستنێ یێ دیرۆکێ نیاسی بۆ مە یێ هاتییە ڤەگوهاستن .. حەتا دەرەجەیەکێ دەمێ مرۆڤ ژینا وی دخوینت ئەوا سەرهاتییێن وێ بەری پتر ژ هزار وچارسەد سالان ڕوی داین مرۆڤ وە هزر دکەت هەر وەکی یێ ڤێ دیرۆکێ ب چاڤ دبینت ، نەکو دخوینت !

وجارەکا دی دێ بێژین : ئەڤە یا غەریب نینە ئەگەر ئەم ل بیرا خۆ بینین کو ئەڤ پێغەمبەرە ئەوە یێ خودێ هلبژارتی دا دەفتەرا پێغەمبەرینییێ پێ ب دویماهی بینت ، وژین وڕێبازا وی بۆ مرۆڤینییێ هەر وهەر بکەتە دەلیل وڕێنیشاندەر .

ونوکە کەرەم کەن دا پێکڤە دەفتەرا ڤێ ژینا هە یا پیرۆز ڤەکەین وڕۆژەکێ ژ ڕۆژێن ڤی پێغەمبەرێ مەزن هلبژێرین ، دا بزانین کانێ چ تێدا چێ بووبوو و چ ژێ دئێتە وەرگرتن ، ومەخسەدا مە ب وێ ڕۆژێ ئەو ڕۆژ بوو یا دویماهییا سوورەتا (النحل) تێدا هاتییە خوارێ : ﴿ أدعُ إلى سبيلِ ربِّكَ بالحكمةِ والمَوعظةِ الحسنةِ وجادلْهُمْ بالّتي هيَ أحسَنُ إنَّ ربَّكَ هوَ أعلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عنْ سبيلِهِ وهوَ أعلَمُ بالمُهتَدينَ . وَإنْ عاقَبْتُمْ فعاقِبوا بِمِثلِ ما عوقِبْتُمْ بِهِ ولَئِنْ صبَرتُم لَهُوَ خيْرٌ للصَّابرينَ . واصبِرْ وما صبْرُكَ إلا باللهِ ولا تحزَنْ عليهِمْ ولا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمكُرونَ . إنَّ اللهَ معَ الذينَ اتَّقَوا والذينَ هُمْ مُحسِنونَ ﴾ .

وبەری ئەم مەعنا ڤان ئایەتێن پیـــرۆز دیـار بکـەین مـە دڤێـت بەرپـەڕێ وێ ڕۆژێ ژ ژیـێ پێغەمبـەری ـ سـلاڤ لـــێ بـــن ـ ڤەکەین ، دا پتـر مەزنییا ڤی پێغەمبەری وپیـرۆزییا پەیاما وی بـۆ مە ئاشکەرا ببت .

ئەڤ ڕۆژە ڕۆژەکا گران نە ب تنێ ل بەر پێغەمبەری ـ ســلاڤ لــێ بن ـ بەلکی ل بەر هەمی صەحابییان ، چونکــی ل وێ ڕۆژێ برینەکا مەزن کەفتبوو لـەشــێ وان ، هــەمی کتێبێــن دیرۆکــێ ڤــێ ڕۆژێ ب ناڤێ ڕۆژا (ئوحودێ) ددەنــە نیاسـین ، چونکـی ئـەڤ برینا مەزن یا کو د لـەشێ جڤاکا موسلمان دا چێبووی ل سەر ئاخا ئوحودێ چێ بووبوو ، وهندەك دبێژنێ : ڕۆژا حەمزەی ، چونکــی شەهیدبوونا حەمزەی بوو بوویە ئەگەرا هاتنە خــوارا ڤـان ئایـەتێن دویماهییا سوورەتا (النحل) ، هەر چاوا بت مە ل بەرە بەرپــەڕێ ڕۆژا ئوحودێ ڤەکەین ، نـە دا سـەرهاتییا ڤـی شـەڕی بـۆ هـەوە ڤەگێڕین ، بەلکی دا بەرێ خۆ بدەینە مـەزنییا ئیسـلامێ بەرانبـەر نزمییا کوفرێ .

ل ڕۆژا ئوحودێ ـ وەکـی ئـەم هـەمی دزانـین ـ وبـەری شـەڕ دەست پــێ بکـەت پێغەمبـەری ـ سلاڤ لــێ بـن ـ لەشـکەرێ موسلمانان ئەوێ ژ حەفت سەد کەسان یێ پێکــهاتی ب ڕێزکـرن وپشتا وان دا چیایێ ئوحودێ ، وپێنجـی ڕمبـاز وتیــرهاڤێژ دانانـە

سـەر گرەكـی ل پشـت لـەشـكەری دا ئـەو پشـتا وان بپـارێزن ، گـۆتـیێ : نـــە وە بـت هوین جهێ خۆ بەردەن چ ئـەم سـەركەڤین چ ئەم بشكێین .

لـەشكەرێ كوفرێ ژی ئـەوێ ژ سـێ هـزار كەسـان پێكـهاتی جهێ خۆ بەرانبەر لـەشكەرێ ئیسلامێ گرت .. وچەند دەلیڤەیەك بوون وشەڕی دەست پێ كر .

لـەشـكەرێ كوفـرێ ب هژمـارا خـۆ یـا بـۆش ڤـە شكەسـت ودەست دا ڕەڤێ ، وموسلمانان دا ب دویـڤ وان ڤـــە ، بارا پتـر ژ ڕمـبـازێـن مـوسلمانان ئـەمـرێ پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بـن ـ ل عەردی دا وگر بەردا ، سەرۆكێ فێرسێن كوفرێ خالدێ كوڕێ وەلیدی (ئەوێ پشتی هنگی بوویە شیـــرێ خـودێ) د گـەل دو سەد فێـرسان دەلیڤە (ئستغلال) كـر ووەكـی برویسـییێ ل دۆر لـەشكەرێ موسلمانان زڤڕین و د گەلـی ڕا هاتن ، گاڤـا كـافران ب كارێ خالـدی زانی (مەعنەویاتێن) وان بلند بوون و ل مەیدانا شەڕی زڤڕین ، موسلمان كەفتنە د ناڤبەرا نال وبزماران دا ـ وەكی دبێژن ـ وئەنجامێ شەڕی هاتە گوهاڕتن .

هنگی شێرێ خودێ وپێغەمبەرێ وی حەمزە ل كیڤە بوو ؟

حەمزەی ژی وەكی هەمی صەحابییان ل وی شـــەڕەكێ وەسـا دكر كو ب كەسێ ڤە نەئێت بكەت ، وێ ڕۆژێ شیـرێ حەمزەی

د دەستان دا بوو و ل هـە چـار ڕەخان مـــرن ژیٚ دپـەشی ، پتـــر ژ جارەکیٚ حــەمزەی ئـالایێ کوفـریٚ ل عـەردی کـەڤازت پشـتی پەرداغیٚ مرنیٚ ب دەڤیٚ ئالاهلگری دادکر ، وکـولا قورەیشــییێن کافر ژ ئێکی نەبوو وەکی ژ حەمزەی ، ما نە ئەو بوو ییٚ ل بەدریٚ ب شیـــریٚ خـۆ پتـــرییا ســـەر وگرگریٚـن کوفـــریٚ هنارتینـــە جەهنەمیٚ ؟ ژ بەر ڤیٚ چەندیٚ هندەك د نــاڤ کـافران دا هــەبوون دگۆتن : بەس حەمزە نەمینت ئەو ئـــەم ب ســەرکەفتین، لــەو وان باش کاریٚ خۆ کربوو ، و ل بەر حەمزەی دانابوو .

د ناڤ گێلەشۆکا ڤی شەڕی دا ڕمبـازەکیٚ حەبەشـی هـەبوو ، خەما وی ئەو نەبوو ئەڤ لایە ب سەرکەڤت یان ییٚ دی ، ب تنـیٚ بەریٚ وی ل تشتەکی بوو : حەمزەی پیٚــش مـامیٚ سـەییدیٚ خۆڤـە بکوژت دا ژ عەبدینییێ ڕزگار ببت . لەو ژ حەمزەی پێڤەتر چاڤیٚ وی ل کەسیٚ نەبوو .

وشەڕ بەر ب دویـمـاهـییٚ ڤە چوو ، لەشـــکەریٚ ئیسـلامیٚ ب برینێن خۆڤە ب لاییٚ چیاییٚ ئوحودیٚ ڤە چـوو ، وکـافر بـەری خـــۆ ژ مەیدانا شـــەڕی ڤەکێشن و ب لایـــیٚ مـەکەهیٚ ڤە بچـــن ب کارەکی ڕابـــوون عـــەرەبان هەمییان ـ خـۆ ییٚـن کـافر ژی ـ ب عـەیب وفـهێتی دزانـی ، ئـــەو ژی یاریکرنــا ب کەلـــەخێن کوشتییێن موسلمانان بوو ، دا کو ئـــەو دلــیٚ خـۆ هوین کـەن

ڕابوون گوهێن کوشتی‌یان بڕین وسنگێن وان کەلاشـتن ومێلاکێـن وان ئینانە دەر ! قەصابخانەیەك بـوو عـەرەبان ب هـەمی جاهلیـەتا خۆڤە خۆ ل بەرانبەر شەرمزار ددیت ، لەو بـەری سەرلەشـکەریَ کوفریَ ئـەبوو سـوفیان مـەیدانا شـەڕی ب جھ بـهێلت ب نـك چیایـی ڤـە هات و ب دەنـگـەکـیَ بلند گازی موسلمانان کـر کو ژنك یێن ب هندەك تشتان ڕابووین وان پیَ نەخۆش بـوو چـیَ بوون بەلـیَ پا چیَ بوون .

مەیدان ڤـالا بـوو ، پیغەمبـەری ـ سـلاڤ لـی بـن ـ د گـەل صەحابی‌یین خۆ قەستا مەیدانا شـەری کـر ، دا بزانـن کـانی کـی شەهید بوویە ؟ پیغەمبەر ب خۆ یی بریندار بوو ، لـەو وی پالـی دابوو سەر ملین هندەك هەڤالین خۆ ، و ب دو چاڤین تژی رۆندك ڤە ئیك ئیکە د شەهیدان فوکری ، و ژ هەمی‌یان پتـر ئـەو ل نـك حەمزەی راوەستیا، چونکی بارا حەمزەی ژ یارپیپکرنا کافران ژ یـا هـەمی‌یان پـتـر بوو .. پیغەمبەر ـ سلاڤ لـی بـن ـ هیـدی بـەر ب .. وی لەشی کینا کافران پرت پرت کری ڤە چوو ، دیمەنەکی گەلەکی کریت بوو ، مرۆڤ چەند یی دل فرەھ ژی بت ل بەرانبەر خۆ دل تەنگ دبینت ، گوھ ودفن ژ سەری هاتبوونە ڤـەکرن ، زك لـی هاتبوو کەلاشتن ومیلاك هاتبوو ئینانەدەر وچوویـن ، رویڤیـك وەکی راستکان هاتبوونە لیکرن .

حەمزە نە ب تنی مامی پیغەمبــەری بـوو ـ سـلاڤ لـــی بـن ـ بەلکی بـرایـی وی یـی شیـری ژی بوو ، وهەڤالین ئیك بـــوون و د ئیك عەمر دابوون ، وحەمزە ئەو بـــوو یـی ل مەکـەهی خـۆ بـۆ پیغەمبەری وەکـــی مەتالەکی پیلایـی لـی کری . بیـرهاتن وەکـی شەریتەکی ل بەر چاڤین پیغەمبەری ـ ســلاڤ لـــی بـن ـ بۆریـن ، خەمی گاڤین وی گران کرن وکەربی دلـی وی تـژی کـر ، لــەو گۆت : چو جاران موصیبەتــەکا وەکـی ڤـی نائیتـە سـەری مـن ، وئەگەر ژ بەر هندی نەبا کـو صــەفییا دی عیجـز بـت ـ وصــەفییا خویشکا حەمزەی بوو ـ وپشتی من دی بتـە سـوننەت ئـەز دا وی هیلـم مـن نەڤەدشارت بلا دەهبەیان ئەو خواربا . پاشی پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ گۆت : بەس خودی ژ من بینـت وئـەز بشـیمە قورەیشییان ئەز ژی دی سیھ زەلامین وان هۆ لـی کەمە هە .

ل ڤیری ، ل وی دەمی کەربی دلـی پیغەمبەری ـ ســلاڤ لــی بن ـ ودلین صەحابییین وی داگـرتـی ، وەحـــی هــات ، جبـریل ـ ب لەز ـ ب چەند ئایەتەکان ڤە هاتە خواری ، دا بۆ پیغەمبــەری ـ سلاڤ لـی بن ـ وبۆ صــەحابی وئومـەتا وی هــەمییی ئاشـکەرا بکەت کو ئەڤ دینە ژ هنـدی مەزنتـــرە کـو ب گاڤـا مرۆڤـی یـا شـعـووری ڤــە بیتە گـریـدان ، ئایەت هاتنە خواری وپیغەمبــەری ـ سلاڤ لـی بن ـ ئیکسەر ئەو بۆ صەحابییین خۆ خواندن :

﴿ أدع إلى سبيل ربك بالحكمة والموعظة الحسنة وجادلهم بــالتي هي أحسن إن ربك هــو أعلــم بمــن ضــل عــن ســبيله وهــو أعلــم بالمهتدين . وإن عاقبتم فعاقبوا بمثل ما عوقبتم به ولئن صــبرتم لــهو خير للصابرين . واصبر وما صبرك إلا بالله ولا تحزن عليهم ولا تك فــي ضيــق ممــا يمكــرون . إن الله مــع الذيــن اتقــوا والذيــن هــم محسنون ﴾

ئەی موحەممەد ! نە وە بت وی بکەی یــا تــە ل دەمــی کــەربی گۆتی، چونکی بۆ تە دورست نینە تو وی کاری بکەی، تە ریکەکا جــودا هـــەیـــە ژ ڤی ریکا کافر ل سەر دچــن ، ب حیکمــەت و ب گۆتنا نەرم وتازە بۆ بەری وان بدە ریکــی ، وئەگــەر جارەکی تەعدایــیـــەك ل هــەوە هاتـــەکرن وهوین شیانە وی یی تــەعدایی ل هەوە کری هوین هندی د گـــەل وی بکــەن هنــدی وی د گــەل هەوە کری وزیدەتر نە ، و ژ خۆ ئەگەر هوین صەبری بکیشن ئەو هیشــتا بــۆ هــەوە چیتـــرە ، چونکــی خــودی یــی د گــەل مرۆڤــی صەبرکیش وقەنجیکار .

شەریعەتی خودی دڤیـــت د ســەر (ئنفیعــالاتین) مــە را بــن ، وئەگەر مە بڤیت ئەم موسلمانین ب دورستی بین دڤیت ئەم عاطفــا خۆ هەمییی ل دویڤ شـــریعەتی ببــەین نــەکو شــریعەتی ل دویــڤ عاطفا خۆ بینن ، دڤیت ئەم خۆ وە لـــی بکــەین وەکــی شــریعەتی

دڤیت نە کو ئەم شریعەتی وە لـی بکەین وەکی مە دڤیت .. ئەڤـە ئەو دەرسا مەزن بوو یا ڤان ئایەتان دڤیا نیشا ئوممەتی بدەت ، لـەو بەری هەمی‌یان پیغەمبەری ئوممەتی کینا خـۆ داکـر ومەسـەلا تـۆل ستاندنی ژ سەری ئینـا دەری وصەبرکیشـان بـۆ خـۆ هلبـژارت ، وصەبرکیشان ل رۆژا ئوحودی یان بلا بیژین ل رۆژا حەمزەی بـوو دوریشمی هەمی صەحابی‌یان ، کورمەتی پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ (الزبیر بن العوام) دبیژت:

دەمی ئەم د گـەل پیغەمبـەری ـ سـلاڤ لـی بـن ـ ل هنداڤـی جـەزنازەیـی حـەمـزەی دەنگی صەفییایی هات ، ئینا پیغەمبـەری ـ سلاڤ لـی بن ـ گۆتە من : هەرە بەراهی‌یا دەیکا خـۆ ونەهیلـە بیت دا ئەو حەمزەی ب ڤی رەنگی نـەبینت ، پیغەمبـەر ـ سـلاڤ لـی بن ـ ترسیا ئەگەر ئەو هات وبرایی خۆ ب ڤـی رەنگـی دیـت خەما وی ئیکا هند ژی چی بکەت کو تشتەکی بیژت یـان بکـەت خیرا خۆ پی پویچ بکەت ، گۆت : ئـەز چوومـە بـەراهی‌یی ومـن گۆتی : پیغەمبەر ـ سلاڤ لـی بن ـ یی دبیژت بـلا بزڤـرت . وی گۆت : بۆچی بزڤرم ، من یا زانی وان یا چ ل برایـی مـن کـری ، چو نینە ئەڤـە د ریکـا خـودی دا بیتـە سـەری مرۆڤـی ، ئـەز دی صەبری کیشم وبۆ خۆ ب خیر حسـیب کـەم ، گاڤـا دەنگـی وی

گەهشتی‌یە پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ، پیغەمبەری گۆت : ئەی زوبەیر ریکا وی بەردە بلا بیت .

ژنکا ب ڤی رەنگی بت چو ترس ل سەر نینە کـو شـەیتان وی بیختە داڤین خۆ وخیرا وی پویچ بکەت ، جیلی صـەحابی‌یان یـی ب ڤی رەنگی بوو ، دلـی خۆ ل دویڤ دینی خودی دبر ، ومخـابن پشتی وان هندەك جیل د ناڤ ئوممەتی دا دەرکەفتن لـی دگـەریین دینی خودی ل دویڤ دلـی خۆ ببەن !

د گەل پیغەمبەری
ل رۆژا حودەیبیەیی

سیزدە سالان پیغەمبەری ـ سلاڤ لی بن ـ ل مەکەهی گازی‌یا خۆ د ناڤ خەلکی دا بەلاڤ دکر ، پاشی کافرین مەکەهی ئیکا هند ژی چیکر ئەو هزرا دەرکەفتنا ژ مەکەهی بکەت ، وپشتی وی خۆ بۆ خەلکی گەلەك دەڤەران پیشکیش کری وژی خواستی هاریکاری‌یا وی بکەن ، خودی وەسا حەزکر خەلکی باژیری (یەثربی) پی بینەدەر ، وداخوازی ژی بکەن ئەو قەستا باژیری وان بکەت .. وئەمری خودی ژی ل سەر هات ئەو د گەل موسلمانان مشەخت بن .

ل مەدینی دەولەتا ئیسلامی هاتە دانان ، وپشتی شەش سال د سەر مشەختبوونا وان را بۆرین ، پیغەمبەری ـ سلاڤ لی بن ـ بریار دا ئەو د گەل هزار و پینج سەد صەحابی‌یین خۆ قەستا باژیری مەکەهی بکەت بۆ کرنا حەجی ، گاڤا کافرین مەکەهی ب ڤی دەرکەفتنی زانی گەلەك بۆ وان نەخۆش بوو ، وان هزرکر بەلکی ئەڤە حیلەك بت موسلمانان دڤیت بکەن ، ب هیجەتا حەجی بین مەکەهی بستینن ، لەو وان بریار دا بەر

سنگی موسلمانان بـگـرن ئەگەر خۆ ئەو نەچار بن شەری بیخنـــە د کۆلانین مەکەهی ژی دا .. پاشی مەزنیـــن مـەکـــەهی ل ســەر هندی کۆم بوون ئەو لـەشکەرەکی ب لـەز بەرهەڤ کەن وبهنیرنە د ریکا پیغەمبەری دا ـ سلاڤ لــی بن ـ ، وگاڤا دەنگ وباسین ڤی کریارا وان گــەهــشتینە پـیـغـەمـبـەری ، وی فـەرمان ل هــەڤالین خۆ کر ئەو ریکا خۆ وەرگـــیرن دا نەکەڤنــە بەرانبــەر لـەشـکەری قورەیشیێان ، ومەکەهی هند ب خۆ حەسیان کــو موســلمان یێــن گەهشتینە نهالا (حودەیبی) یی ل بنی مەکەهی ..

گاڤـا لـەشـکـەری قورەیشـیێان ئـەڤ چـەندە زانـی زڤرینـــە مەکەهی ، پیغەمبەری ـ سلاڤ لــی بــن ـ عوثمـان د گـەل هنـدەك زەلامان هنارتە مەکەهی دا بیژتە مەزنی قورەیشیێان : ئەم نەهاتینە شەری ، مە دڤیت عومری بکەین بزڤرینەڤە ، وسەروبەری مــە نــە یی شەرییە .. وچەند رۆژەکان دەنگ وباسین عوثمانی وهـــەڤالین وی هاتنە برین ، ودیعایەتـــەك گەهشــتە موسـلمانان کـو کـافرین مەکەهی ئەو یین کوشتین ومەعنا ڤی ئەوە وان دەســت ب شــەری کر ..

پیغەمبەری ـ سلاڤ لــی بـــن ـ بریـار دا شــەری وان بکــەت وصــەحابییان موبایـەعا وی ل ســەر ڤــی چـەندی کـر ، وئـــەڤ موبایەعەیە بوو یا دبیژنی : (بيعة الشجرة) یان (بيعة الرضــوان)

ئـەوا خودی د سوورەتا (الفتح) دا بەحس ژی کـری وگۆتـی : ﴿ لقد رضي الله عن المؤمنين إذ يبايعونك تحت الشجرة فعلم مـا في قلوبهم فأنزل السكينة عليهم وأثابهم فتحا قريبا ﴾ .

و ل ڤـی دەمـی وەسـا چیبـوو نـیزیکی حەشـتی چـــەکدارین قورەیشییان هاتنه وی جهی یی موسلمان لـی ، ب ئنیـەتا هنـدی کو هیرشی بکەنه موسلمانان ، بەلـی وەسا چیبوو ئەو هــەمی بـی شەر هاتنه گرتن .. سەروبەر تیکچوو وعەورین شــەری خـۆ دانـه ئیك ، بەلـی پشتی سەرهاتییەکا دریژ ـ کو نه بابەتی ئاخفتنا مه یا نوکەیه ـ صولحەك د ناڤبەرا موسلمان وکافران دا هاته مۆرکـرن ، ئـەو صـولـحـا د دیرۆکی دا ب ناڤی (صلح الحديبيـة) هاتییـه ب ناڤ کرن ، ورەشەکا شەری هاته دویر ئیخستن .

وسوورەتا (الفتح) ئەوا پشتی ڤی سەرهاتییی هاتییه خواری بەحسی ڤی رویدانی دکەت ودبیژت :

﴿ وهو الذي كف أيديهم عنكم وأيديكم عنهم ببطن مكة مـن بعد أن أظفركم عليهم وكان الله بما تعملـون بصـيرا ـ وئـەوە یـی دەستین کافران ژ هەوە گـــرتـیـن ، ودەستین هەوە ژ وان گرتـین ل نیزیکی مەکەهی پشتی کو هوین شیاینه وان وهەوە ئـــەو گرتـین وکەفتینه بن دەسهەلاتا هەوە ، وخودی ب کریارین هەوە یی بینەر بوویه ، تشتەك ل وی بەرزە نابت ﴾ (الفتح : ٢٤) .

یەعنی خودێ نعمەت ب ئاشتی وتەناهی‌یێ د گەل هەوە کر وشەڕ ژ هەوە دویر ئێخست ل وی دەمێ کو یا هەوە ب سەر یا وان کەفتی ، وئەو کەفتینە دەستێن هەوە .. و ب حسێبا عەسکەری وماددی ئەگەر شەڕ د ناڤبەرا موسلمان وخەلکێ مەکەهێ دا چێ ببا موسلمان دا شکێن ، چونکی وان ئەو هێز نەبوو بشێن خۆ ل بەرانبەر هێزا کافران بگرن ، نەخاسم ئەو د چەکدار نەبوون وبۆ کرنا شەڕی نەهاتبوون .

پاشی ئایەتا د دویڤ دا دبێژت :

﴿ هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيَ مَعْكُوفاً أَنْ يَبْلُغَ مَحِلَّهُ وَلَوْلا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطَأُوهُمْ فَتُصِيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ لِيُدْخِلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَاباً أَلِيماً ﴾ (الفتح : ٢٥) .

یەعنی : کافرێن قورەیشی‌یانە یێن باوەری ب تەوحیدا خودێ نەئینای ، ونەهێلای ل ڕۆژا (حودەیبی‌یێ) هوین بچنە مزگەفتا حەرام بۆ کرنا عومرێ ، ووان ڕێ ل هەوە گرتی ونەهێلای هوین قوربانێن خۆ ببەنە وی جهی یێ کو دڤیا ئەو لێ بێتە ڤەکوشتن ، کو حەرەمە .

پاشی خودایــێ مــەزن گــەفێ ل کــافرێن مــەکـــەهێ دکــەت ودبێژت : ئەگەر نە ژ بـــەر هنـدەك زەلامێــن خــودان بــاوەر بــا ، وهندەك ژنێن خودان باوەر یێن کو چو دەسهەلات نەهــەی ، لــەو ماینە ل مەکەهێ د ناڤ کافران دا ، و ژ ترســان دا باوەرییــا خــۆ ڤەدشێرن وئاشکەرا ناکەن ، هوین وان نا نیاسن .. ئــەم دنیاســین ، ئەگەر ژ ترسێن هندێ دا نەبا کو هوین ب لـەشکەرێ خۆ پێ لـــێ بدانن ووان بکوژن ، ڤێجا ژ نــەزانین و ژ بــەر وێ کوشــتنا هویــن دکەن گونەهـ وفهێتی وخەرامەت بکەفتە سەر هەوە ، ئەگەر ژ بەر هندێ نەبا ئــەم دا هــەوە ل ســەر وان زال کــەین ، دا خــودێ وی بێختە ژێر رەحما خۆ یێ بڤێت ومنەت ب بــاوەرییێ لـــێ کــری ، ئەگەر ئەڤ خودان باوەرە د ناڤ بوتپەرێسێن مەکەهێ دا نەبانــە ، ئەم دا ئەوێن کافر بووین ب عەزابەکا ب ئێش عەزاب دەین .

و ژ ڤێ ئایەتا بۆری فقهزانێن موسلمان دەرســەکا فــقـــهی یــا مەزن وەردگرن و د کتێبێن خۆ دا بــەحس ژێ دکــەن ، وپێتڤییــە موسلمانێ ئـــەڤـــرۆ یـــێ پێ ئاگەهدار بت دا پاراستی بــمــیـــنـــت ژ (ضەلالـەتا) وان کەسێن ئەڤرۆ ئومــمــەت پــێ موبتەلا بــووی ، ژ وان یێن کو کوشتنا بــێ گونــەهان وخرابکرنــا مالـــێ خــەلکی وبەلاڤکرنا ترسێ ب جیهاد نیشا خەلکی ددەن .

(ئەبوو نوعــەیم) ژ (ئــەبوو جومعــەیێ کــوڕێ جونــەیدی) ڤەدگوهێزت ، دبێژت : نەھ مرۆڤێن موســلمان حــەفت زەلام ودو ژن ل مەکــەهێ هـــەبوون . یـــەعنی : ل وی دەمـــێ پێغەمبـــەری وصــەحابیێن وی مشــەخت بوویــن وچووینــە مـــەدینێ حـــەفت موســلمان ژ وان مشــەخت نــەبوون ومالـــە ل مەکـــەهێ ، ووان موسلمانەتی‌یا خــۆ ڤەدشــارت ، دا کــافر پــێ نەحەســیێن ، وخــۆ پێغەمبەری وهەڤالێن وی ژی ئەو مرۆڤ نەدنیاسین ، گاڤــا نــێزیك بــووی شــەڕ د ناڤبەرا موســلمانان وکــافرێن مــەکــەهـــێ دا چــێ ببت ، خودێ دبێژت : مە دەستویری ب کرنا شەڕی نەدا هەوە ، هەر چەندە د ناڤ هەوە دا هندەك کەس هەبوون دلــێ وان دچوو کرنا شەڕی ، ومە فەرمان ب صولحێ ل هەوە کر ..

ـ بۆچی ؟

ـ خودێ دبێژت : چونکی د ناڤ خــەلکێ مەکــەهێ دا هنــد کەسێن خودان باوەر ژ زەلام و ژنکان هەنە ، هوین وان نانیاسن ، چونکی ئەو ژ ترسێن کافران دا موسلمانەتی‌یا خــۆ ڤــەدشــێـــرن ، نەکو هەوە ئـــەو ژی کوشــتبان دەمــێ هــەوە ب ســەر بــاژێڕی دا دگرت ، ڤــێـجــا ژ بەر ڤێ کوشتنا هە ـ ئەوا بێ دەستی دا ژ هەوە چێ بت ـ خــرابــی ونــەخــۆشــی دا گــەهــتـــە هـــەوە وهویـــن دا ژ گونــەهکاران ئێنــە هژمــارتن ، وخــودێ دبێــژت : ئەگــەر ئــەو

موسلمانێن هویــن نانیاسـن د نـاڤ وان كـافران دا نـەبان ئـەم دا عەزابەكا ب ئێش ب دەستێن هەوە دەینە وان كافران .

وباش هزرا خۆ د ڤێ مەسەلــێ دا بكەن : ئەگەر صــەحابیيان دوژمنێن خۆ يـێــن كـافــر ژ خـەلكێ مەكـەهێ يێـن تەعداكـەر كوشتبان ، و ب خەلـەتێ وبێ قــەصد ڤـە وان موسـلمانەكێ ئـەو نزانن موســلمانە د گـەل وان كوشـتبا دا شـەرمزار بـن وگونـەها كوشتنا وان كەفتە ستويێ وان .. ئەڤە گۆتنا خودێيــە : ﴿ وَلَـوْلا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ لَـمْ تَعْلَمُوهُـمْ أَنْ تَطَـأُوهُمْ فَتُصِيبَكُـمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ .. ﴾ ئـەگـەر مـەسـەلـە يا ب ڤی ڕەنگی بت ئەرێ هوین بۆ وان كەسان چ دبێژن ئەوێن ب دەهان موســلمانێن ئاشكەرا يێن ئەو دنياســن دكـوژن ، ومـال وملكـەتێ وان خـراب دكەن وپـويـچ دكـەن ژ بـەر هـنـدێ كو بەلكی كافرەك د گــەل وان بێتە كوشتن ، شەرمزاری وگونەهان ڤان دێ چەند بت ؟!

ئحتــرام بۆ خوينا نەهـ موسلمانێن ڤەشارتی ونەنياس كو بەلكی هاتبانە كوشتن خـودێ دەستويری نەدا پـێـغـەمـبـەرێ خۆ هێرشێ بكەتە ســەر كـافــران ل جـهێ وان ، و (موجـاهدێن دويماهیيـا زەمانی !) ل بەر دەرێ مزگەفتان كەربا خۆ دادرێژن و ب دەهــان نـڤـێـژكـەران دكـوژن ، دبــێـژن : بەلكی كـافرەك د وێـرێ دا ببۆرت وبێتە كوشتن .. ئەڤ ضەلالـەتە وان ژ كيڤە ئينايە ؟

ئیمامێ قورطوبی د تەفسیرا خۆ دا ریوایەتەکێ ژ ئیمام مالکی ڤەدگوهێزت دبێژت : هندەك موجاهدان پسیار ژێ کر گۆتن : ئەگەر د شەڕی دا هندەك کافر کەفتنە بەر ئاگرێ مەنجەنیقێن مە وئەم بزانین کو بەلکی هندەك ئێخسیرێن موسلمان د گەل وان بن ئەرێ ئەم ئاگری بهاڤێینە وان ؟ ئیمام مالکی گۆت : نە ! ئەز دبێژم وە نەکەن ، چونکی خودێ دبێژت : ﴿ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَاباً أَلِيماً ﴾ .

یەعنی : دەلیلێ وی ئەڤ ئایەتا بۆری بوو .

وهەر وەسا فقهزان دبێژن : ئەگەر شەڕکەرەکێ کافر موسلمانەك گرت وبۆ خۆ کرە (درعەکێ بەشەری) - وەکی نوکە دبێژنێ - چێ نابت ستێرك ل وی بێتەگرتن وئەو بێتە کوشتن ، چونکی نەکو ئەو موسلمان بێتە کوشتن ..

جارەکا دی دێ بێژین : پا هوین بۆ وان (ئیرهابیان) چ دبێژن ئەوێن کوشتنا موسلمانان ب خۆ بۆ خۆ ب جیهاد حسێب دکەن ، چونکی پشکدارییا وان د ئنحرافا وان دا ناکەن ؟ کارێ وان ل بن چ ناڤی دێ ئێتە تەصنیفکرن ؟

پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ دەمێ دکرە گری

دەسپێك :

گری بەرسڤدانەکا سورشـتی‌یە ژ لایـێ مرۆڤـی ڤـە بەرانبـەر هندەك کارتێکرنێن جودا جودا ، وئەگەر گـری ـ بدیتنـا گەلـەك کەسان ـ تشتەکێ عەدەتی بت ل نك زارۆکی ورەنگەکێ دەربرینێ بت ، گەلـەك کەس هـەنـە هزر دکەن گری بۆ ژنێ ژی تشـتەکێ ب شەرم نینە ، بەلکی د کەڤن دا هزر بۆ هندێ چوویە کو چەکێ ژنێ یێ کارتێکەر وهەردەم ئامادە رۆندکە ، وچونکی ئەڤ چەکـە د پتـرین دەلیڤەیان دا ژ لایێ وێ ڤـە دئێتـە ب کارئینـان گەلـەك بسپۆر پەیوەندیدار شیـرەتێ ب نەباوەری ئینانا ب رۆندکێـن ژنـێ دکەن ..!

هەر چاوا بت گری بۆ زەلامی ـ ژ لایێ گەلـەك کەسان ڤـە ـ ب تشتەکێ نەعەدەتی دئێتە دەسنیشانکرن ، هنـدەك گری‌یـێ بـۆ زەلامی ب لاوازی حسێب دکەن ، وهندەك هزر دکەن گـری نـە تشتەکێ هەژی زەلامی‌یە ، لـەو دێ بینی گەلـەك زەلام هەنە دەمـێ کەلا گری‌یێ لـێ ددەت کوتەکی‌یێ ل خۆ دکـەن دا خـۆ زەبـت

بکەن ونەکەنە گری ، وئەگەر نەشیان خۆ زەبت بکەن دێ چن خۆ ڤەشێرن و ل جهەکێ نە بەرچاڤ کەنە گری ..

- بۆچی ؟

- دا کەس وان نەبینت دەمێ ئەو ڤی کارێ نە ژ هەژی دکەن !!

وهەر چەندە گری - وەکی مە گۆتی - تشتەکێ سروشتی‌یە ل نك مرۆڤی ، چ ژن بت چ مێر ، ل هندەك جهان ئەو - یەعنی : گری - کارەکێ ژێهاتی‌یە وپێکێن خودانی د چاڤێن خودێ دا بلند دکەت ، ودەمێ مرۆڤ ئایەتێن قورئانێ یان حەدیسێن پێغەمبەری - سلاڤ لێ بن - دخوینت مرۆڤ تێ دئینتە دەر کو گەلەك کەس هەنە ب ڕۆندکێن خۆ خۆ هێژای هندێ دکەن خودێ ب هەمی مەزنی‌یا خۆ ڤە یان پێغەمبەرێ وی - سلاڤ لێ بن - مەدحێن وی بکەت .

و ل ڤێرێ مە نە ل بەرە بەحسێ وان جهان بکەین یێن گری تێدا - بۆ زەلامی وەکی کو بۆ ژنێ - یا باش و ب خێر ، بەلکی مە دڤێت چەندەکێ د گەل پێغەمبەرێ خودێ - سلاڤ لێ بن - بژین دەمێ وی دکرە گری .. بەلێ دەمێ پێغەمبەری - و ل پێش چاڤێن خەلکی - دکرە گری دا بزانین کانێ گری‌یا وی ژ بەر چ بوو وبۆ چ بوو ؟ دیسا دا بزانین کانێ چ دەرس بۆ مە تێدا هەنە ؟ چونکی

ئاشكەرا كو پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ د هەمی كاران دا جهێ چاڤلێكرنێ‌یە ، وەكی د ئایەتەكێ دا هاتی : ﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيراً ـ گەلی خودان باوەران ، ب ڕاستی بۆ هەوە د گۆتن وكریار وسەروبەرێ پێغەمبەرێ خودێ دا سلاڤ لێ بن چاڤلێكرنەكا باش هەبوویە هوین چاڤ لێ بكەن ، وپێگیریێ ب ڕێبازا وی بكەن ، وهەما ئەو كەس پێگیریێ ب سوننەتا پێغەمبەری دكەت یێ ژ خودێ وڕۆژا دویماهیێ یێ ب هیڤی بت ، وگەلەك زكرێ خودێ كربت ، وداخوازا ژێبرنا گونەهان ژێ كربت ، وشوكرا وی ل سەر هەمی حالان كربت ﴾ (الأحزاب : ٢١) .

پێغەمبەر .. وئەگەرێن گریێ :

وبەری ئەم وان حەدیسان ڤەگێڕین یێن كو بەحسێ گریا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ تێدا هاتی ، مە دڤێت دبێژین : گریا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ وەكی هەمی ڕەفتارێ وی یێ دی تشتەكێ هەڤدژ نەبوو بۆ حەقیێ ، ونیشانا خۆ نەرازیكرنا ل سەر ئەمرێ خودێ ژی نەبوو ، وەكی گریا گەلەك ژ خەلكێ زەمانێ مە نەبوو ، نە گریا ل سەر ژ دەستدانا پشك وبارێن دنیایێ بوو ، لەو دا بینی ل دەمێ گریێ ژی ـ وەكی دەمێ

کەیفیٚ وکەنیییٚ ـ وی ئاخفتنەکا وەسا نەدگۆت تامـا بیٚنتـەنگییٚ یان نەرازیبوونیٚ ژیٚ بیٚتە سەحکرن .. کەرەم دا دا پیٚکڤـە هنـدەك دەمیٚن گرییٚ ژ ژینا پیٚغەمبەریٚ خۆ ـ سلاڤ لـیٚ بن ـ هلبژیٚریـن وهندەك دەسان بۆ خۆ ژیٚ وەرگریـن . دژوارتریـن وتەنگاڤتـرین دەم رح تیڕا دبۆرت ئەو دەمیٚ گاڤـا شـالۆکا مرنـیٚ داڤـا ژییـیٚ خـۆشـتـڤییەکیٚ مرۆڤی ددوریـت ، وبـەریٚ وی ددەتـە وەغـەرا دویـماهییا یا بیٚ زڤڕین ، هنگی دنیا هەمی ئەگەر یا مرۆڤی بـت و ژ مرۆڤی بیٚتە خواستـن مرۆڤ دیٚ دەت بەس دەردیٚ مرنـیٚ ژ وی خۆشتڤییٚ مرۆڤی بیٚتە لادان ، بەلـیٚ گرفتارییا مرنـیٚ یـا مـەزن ئەڤەیە ئـەو چـو بەدەلان ژ کەسیٚ قەبویل ناکەت ! ودربیٚ مرنـیٚ ل سەر نەفسیٚ دژوارتر لـیٚ دئیٚت ئەگەر هـات ونیٚزیکییـا ئـەویٚ دمرت بۆ مرۆڤی دەرەجەیەك بت ، وەکی دەیکیٚ یان بـابی ، یـان کچی وکوڕی .. پیٚغەمبەریٚ مە ـ سلاڤ لـیٚ بن ـ هەلویستیٚ وی ژ ڤی ڕەنگیٚ مرنیٚ چ بوو ؟

مرنا بابیٚ وی .. ژ ســەرهاتییێن ژینـا وی نائیٚتـە هژمـارتن ، چونکـی بـەری بوونـا وی بـوو ! بـەلـیٚ وی ومـرنا دەیکـیٚ سـەرهاتـییـەکا تەعل د گەل ئیٚك هەبوو ، پشتی پـتـر ژ پیٚنجـی سالان ژی د سەر ڕا بۆرین هیٚشتا دلـیٚ وی دگڤاشـت !! دەمـیٚ پیٚغەمبەری چـاڤیٚن خـۆ ل دنیایـیٚ ڤـەکریـن ژ دەیکـیٚ پیٚڤـەتر

نەدیت ، بەلێ دیتنەکا درێژ نەبوو .. ل شەش سالێیێ دەمێ زارۆك ژ هەمی دەمان پتر ب دەیکێ ڤە دئێتە گرێدان ، مرنێ دەیکا وی ژێ ستاند ، ئەم بەحسێ حالێ وی هنگی ناکەین ، بەلکی دێ وێ حەدیسێ ڤەگوهێزین یا (ئیمام موسلم) ژ (ئەبوو هورەیرەی) ڤەدگوهێزت ، دبێژت : جارەکێ پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ سەرا قەبرێ دەیکا خۆ دا ، وبۆ زانین ئەڤ سەرەدانە پشتی مشەختبوونێ بوو ، یەعنی : پشتی مرنا دەیکا وی ب نێزیکی پێنجی سالان ، ئینا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ هند کرە گری حەتا ئەو کەسێن ل دۆر ورەخێن وی ژی کرییە گری ، پاشی گۆت :

﴿ استأذنت ربي في أن أستغفر لها فلم يؤذن لي ، واستأذنته في أن أزور قبرها فأذن لي ، فزوروا القبور فإنها تذكر الموت ـ من دەستویری ژ خودایێ خۆ خواست کو ئەو داخوازا گونەهـ ژێبرنێ بۆ وێ بکەم وی دەستویری نەدا من ، ومن دەستویری ژێ خواست کو سەرا قەبرێ وێ بدەم وی دەستویری دا من ، ڤێجا هوین سەرا قەبرا بدەن چونکی ئەو مرنێ ل بیرا مرۆڤی دئینتەڤە ﴾ .

و ژبلی وێ ئەگەرا مە ئەڤ حەدیسە ژ بەر ئینا ، ژ ڤێ حەدیسێ ئاشکەرا دبت کو دورستە مرۆڤ سەرا قەبرێ کافری

ژی بـــدەت ئـەگـەر هات وئەڤ سەرەدانە بۆ هندێ بت کو مرن ل بیرا مرۆڤی بێتەڤە .

ئـــەڤـــە ب نسبەت مرنا دەیکێ ، ومرنا عەیالـی پێغەمبــەری ـ سلاڤ لـــێ بن ـ شەش عەیالێن وی د ژیێ وی دا مر بـــوون ، سێ کورِ وســێ کـچ ، و ژ عەیالـــێ یێـن کـو کتێبێـن حەدیســێ سەرهاتییا مرنا وی بۆ مە ڤەگوهاســتین ، ئیـبراهیم بـوو ، کـورِێ مارییا قبطی ، ئیبراهیم کورِێ پێغەمبەری یێ ئێکانە بــوو ل دەمــێ پێغەمبەرینییا وی مــری ، کورەکـێ فامـا بـوو ب سـەر پـێیـــان کەفتبوو ، ونێزیك بوو خۆ ل سەر پشتا هەسپی بگـــرت ، ئەنەســێ کـــورِێ مالکی ـ وەکی بوخاری ژێ ڤەدگوهێزت ـ دبێژت : ئەم د گەل پێغەمبەری ـ سلاڤ لـــێ بن ـ چووینە جهێ ئیبراهیم لـــێ ، ئینا پێغەمبەری ئەم دا بەر سنگێ خۆ بێن کرێ وپێڤە مــاچی کـر ، پاشی پشتی هنگی ئەم چووین دەمێ ئیبراهیم کەفتییە بەر مرنـــێ ، ئینا پێغەمبەری ـ ســلاڤ لـــێ بـن ـ کـرە گـری ، عـەبدررەحمانێ کـورِێ عـەوفی گۆتـێ : وتـو ژی ئـــەی پێغەمبــەرێ خـــودێ ؟ پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ گۆت : ﴿ ئەی کورِێ عەوفی ئەڤــە رەحمە ﴾ پاشی گۆت : ﴿ إن العين تدمــع ، والقلــب يحـزن ، ولا نقول إلا ما يرضي ربنا ، وإنا بفراقك يا إبراهيم لمحزونــون ـ هنـدی چاڤە رِۆندکان دکەت ، و دل ب خەم دکـەڤت ، وئـەم بـەس دێ

وێ بێژین یا خودێ مە پێ خۆش بت ، وهندی ئەمین ئـــەم ل ســەر چوونا تە ب خەمین ئەی ئیــبراهیم ﴾ . ژ ڤـێ حەدیسـێ ئاشـكەرا دبت كو دورستە بۆ مرۆڤێن مری ل سەر مرییێ خۆ بكەنە گری ، بەلـێ ب وی شەرتی دەنگێ خۆ بلند نەكـەن ، وگۆتنـەكا وەسـا نەبێژن خودێ پێ خۆش نەبت ، وەكی هندەك دەمێ ـ ژ نـەزانین ـ دبێژن : هێشتا زوی بوو بۆ تە ، یان وەختێ تە نەبوو ، وهتد .

و د حەدیسەكا دی دا یا بوخاری ژ خزمەتكارێ پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ ئەنەسی ڤەدگوهێزت ، هاتییە : ئەنەس دبێژت : دەمێ كچەكا پێغەمبەری ـ سلاڤ لـــێ بـن ـ مـری ومـە بـری دا ڤەشـێرین پێغەمبـەر ـ سـلاڤ لـــێ بـن ـ ل هنداڤـی قـــەبرێ وێ راوەستیا ومن دیت دكرە گری ..

وبوخاری ژ ئوسامەیێ كورێ زەیدی ڤەدگوهێزت كو كچەكا پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ جارەكێ هنارتە ب دویڤ پێغەمبەری را كو كورەكێ وێ یێ كەفتییە بەر مرنێ ، وداخواز ژێ كر كــو ئەو بچتە وێرێ ، ئینا پێغەمبــەری ـ سـلاڤ لـــێ بـن ـ فـەرمان ل هنارتییێ وێ كر كو سلاڤان لـــێ بكـەت وبێژتـێ : ﴿ إن لله مـا أخذ ولـه ما أعطى ، وكل عنده بأجل مسمى ، فلتصبر ولتحتســب ـ تشتێ خودێ دای یێ وییە ، وتشتێ ستاندی ژی یێ وێیــە ، و ل نك وی هەر تشتەكی ئەجەلەك بـۆ هەیـە ، ڤێجـا بـلا صـەبرێ

بکێشت وبۆ خۆ ب خێر حسێب بکـەت ﴾ ئینـا وێ جارەکـا دی هنارتە د دویـڤ ڕا وئــەو دا سـویـنـدێ کو بچت ، ئینا پێغەمبەر و د گـەل دا هنـدەك زەلام ژی چـوون ، وان بچویـك ئینـا نـــك پێغەمبــەری ـ سـلاڤ لـــێ بـن ـ وخرخـرا رحـا وی بـوو ، ئینــا پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ کرە گری وچاڤێن وی تژی ڕۆنــدك بوون ، سەعدێ کوڕێ عوبادەی گۆتێ : ئەڤە چیە ئەی پێغەمبەرێ خودێ ؟

پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ گۆتێ : ﴿ هذه رحمة جعلها الله في قلوب عباده ، وإنما يرحم الله من عبــاده الرحمـاء ـ ئەڤـە رەحمـە خودێ کرییە د دلێن بەنییێن خۆ دا ، وهەما خــودێ ژ بـەنییێن خۆ رەحمێ ب وان دبەت یێن ب رەحم بن ﴾ . و ژ ڤـێ حەدیســێ ئەو گۆتن بۆ مە ئاشکەرا دبت یا کـو سـوننەتە مـرۆڤ بێژتـە وی کەسی یێ مرۆڤەکێ وی دمرت .. وئەڤ سەعدە ب خۆ ژی دەمێ جارەکێ نساخ بووی پێغەمبەری ـ سلاڤ لـــێ بــن ـ وهـنــدەك صەحابییان سـەرا دا ، گاڤا دیـتـی مرۆڤێــن وی یێـن لـــێ کـۆم بووین ، گۆت : دیارە نەمایە ؟ وان گۆت : نە ، ئـەی پێغەمبـەرێ خـودێ ، عــەبـدللاهێ کوڕێ عومەری دبێژت : ئینا پێغەمبــەری ـ سلاڤ لـێ بـن ـ هنـد کـرە گـری حـەتا صـەحابییێن وی ژی کرییە گری ، پاشی پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ گـۆت : ﴿ ألا

تسمعون ؟ إن الله لا يعذب بدمع العين ولا بحزن القلب ، ولكن يعذب بهذا ـ وأشار إلى لسانه ـ أو يرحم ، وإن الميت يعذب ببكاء أهله ـ ما هەوە گوهـ لـێ نەبوويە وهوين نزانن كو خودێ مرۆڤـى ب رۆندكا چاڤى وخەما دلـى عەزاب نادەت ، بەلكى ب ڤـى ـ وئیشارەت كرە ئەزمانێ خۆ ـ ئەو مرۆڤـى عەزاب دەت يان رەحمێ پێ دبەت ، وهندى مرىيە ب گرىيا مرۆڤێن خۆ دئێتە عەزابدان ﴾ يەعنى : بۆ وى نەخۆش دبت وەكى هندەك زانا دبێژن ، وهندەك دبێژن : ئەو ب دورستى دئيتە عەزابدان ئەگەر وى ب كارى وان خۆش بت ، وئاشكەرايە كو مەخسەد ب ڤـى گرىيى گرىيا ب دەنگە ، يا كو ڤيژى وهەوار د گەل دا بن . و ژ بەر ڤـى چەندى گاڤا ئیمامى عومەر ديتبا ئيك ب ڤى رەنگى ل سەر مرىيەكى يى دكەتە گرى ، ب شفكى ئەو دقوتا ، وەكى بوخارى ژى ڤەدگوهيزت .

هندەك ئەگەرين دى :

ئەڤـە گرىيا ژ بەر مرنـى ، و ژ وان ئەگەرين دى يين پيغەمبەرى ـ سلاڤ لـى بن ـ ژ بەر دكرە گرى گوهدانا قورئانى بوو ، وئاشكەرايە كو گرىيا ژ ترسين خودى دا ل دەمى گوهدانا قورئانى ئيك ژ سالۆخەتين زانايين خودايىيە ، وەكى د قورئانى ب خۆ دا هاتى : ﴿ قل آمنوا به أو لا تؤمنوا إن الذين أوتوا العلم

من قبله إذا يتلى عليهم يخرون للأذقان سجدا . ويقولـون سـبحان ربنا إن كان وعد ربنا لمفعولا . ويخرون للأذقان يبكون ويزيدهـم خشوعا ـ تو ئەی موحەمـمەد ، بيـــژە وان : هـــويـن بـاوەرىيى ب قورئانى بينن يان باوەرىيى نەئينن ، چونكى باوەرىيا هەوە وى كاملتـر لـــى ناكـــەت ، ونـــەباوەرى ئينانـا هـەوە ژى وى كيـم ناكەت . هندى ئەو زانانە يين كيتابين بـەرى قورئـانى بـۆ هـاتى ، ووان راستىيا وەحىيى زانى ، ئەگەر قورئان بۆ وان هاتە خوانـدن ئەو ژ خودى دترسن ، ودچنە سوجدى . وئەڤين هە يين زانـين بـۆ هاتىيە دان دەمى گوه ل قورئانى دبت دبيژن : يى پاك بت خودايى مە ژ وان گۆتنين بوتپەريس د دەرحەقى دا دبيژن ، سۆزا خودايـى داى ب جـزادان وخەلاتكرنى راسـتىيەك بـوو هـەر دى ب جـە ئيت . وئـــەو روىيـــى خـــۆ ب ســوجـدە ڤە ددانـنـە عـەردى ، و ژ كارتيكرنا قورئانى ل سەر وان ئەو دكەنـە گـرى ، وگوهدانـا قـورئانـى تـرسـى وخۆشكاندنا بـۆ فـەرمانا خـودى ل وان زيـدە دكەت ﴾ (الإسراء : ١٠٧-١٠٩) .

وچونكى پيغەمبەر ـ سلاڤ لـى بن ـ ژ هەمى كەسـان پـتـر خـــودايى خۆ دنياسى ترسا وى ژى ژ يا هەمى كەسان پتـر بوو ، (ئيمـــام موســـلم) ژ (عـــەبدللاهى كـــورى مەســـعوودى) ڤەدگوهيزت ، دبيژت : پيغەمبەرى ـ سلاڤ لـى بـن ـ گۆتە من :

﴿ قورئانى بۆ من بخوینه ﴾ گۆت : من گۆتی : بۆ ته بخوینم وئـەو بۆ ته یا هاتىیه خوارى ؟ گۆت : ﴿ من دڤین من ئەو ژ کەسـەکی دی گوه لـی ببت ﴾ ئینا من سوورەتا (النسـاء) خوانـد ، حـەتا دەمی ئەز گەهشتیمه ڤی ئایەتی : ﴿ فكيف إذا جئنا مـن كـل أمـة بشهيد وجئنا بك على هؤلاء شهيدا ﴾ (النساء : ٤١) گـۆت : مـن سەری خۆ بلند کر ، یان مرۆڤەکی ب رەخ من ڤە ئیشـارەت دا من ، ڤیجا من سەری خۆ بلند کر من دیت رۆندکیـن وی ییـن دبارن .

مەعنا : گرىیا وی گرىیەکا وەسا رحەت وبی دەنـگ بـوو عەبدللا پی نەحەسیا حـەتـا بەری خۆ دایی ، وگرىیا دورست یـا ب ڤی رەنگىیه ، نه وەکی یا هندەك کەسـان دەمـی گوهـی خـۆ ددەنه قورئانی ـ ل نك خەلکی ، یـان دەمـی د نڤیـژی دا ـ وەسـا دەنگی خۆ ب گرىیی بلند دکەن ، هەر وەکی وان دڤیـت بیژنـه خەلکی : بەری خۆ بدەنی ئەم چەند ب تەقواینه !

(ئـەبوو داوود) ژ (عـەبدللاهی کـوری شـخخیری) ڤـەدگـوهیزت ، دبیژت : ئەز هاتمه نك پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ ووی نڤیژ دکر ، ژ بـەر گرىیه دەنگەکی وەسا ژ سنگی وی دهات وەکی دەنگی کەلینا مەنجەلـی . ئەڤ حەدیسـه ژی هنـدی

دگەهینت کو گرییا وی گرییەکا رحەت وبی دەنگ بوو ، وهەما دەنگ ژ سنگی وی دهات .

وئەگەرەکی دی ژی هەبوو پیغەمبەر ـ سلاڤ لی بن ـ دگراند ، ئەو ژی ئەو بوو دەمی گرفتاری وموصیبەتەك د سەر ئوممەتی دا دهات ، وەکی وی تەنگاڤییا ل رۆژا شەری (موئتە) ب سەر لەشکەری موسلمانان دا هاتی ، دەمی ئەو بەرانبەر لەشکەری رۆمی راوەستاین ، و د دەسپیکا ڤی شەری دا ـ وەکی دیرۆك ڤەدگیرت ـ لەشکەری ئیسلامی کەفتە دەراڤەکی تەنگ ، ب تایبەتی پشتی ئەو هەر سی سەرلەشکەر یین پیغەمبەری ـ سلاڤ لی بن ـ دەسنیشان کرین شەهید بووین ، (بوخاری) ژ (ئەنەسی کوری مالکی) ڤەدگوهیزت کو پیغەمبەری ـ سلاڤ لی بن ـ بەحسی مرنا زەیدی وجەعفەری وعەبدللاهی کوری رەواحەی بۆ خەلکی کر بەری دەنگ وباسین شەهیدبوونا وان بگەهنە مەدینی ، گۆت : پیغەمبەری ـ سلاڤ لی بن ـ گۆت : ﴿ زەیدی ئالا هلگرت حەتا هاتییە کوشتن ، پاشی جەعفەری ئالا هلگرت حەتا هاتییە کوشتن ، پاشی کوری رەواحەی ئالا هلگرت حەتا ئەو ژی هاتییە کوشتن ـ وچاڤین وی رۆندك دباراندن ـ حەتا شیرەکی ژ شیرین خودی ئەو هلگرتی وخودی ل سەر ڤەکری ﴾ ومەخسەدا وی ب شیری خودی خالدی

کوری وەلیدی بوو ئـەوی موسـلمان ژ ڤـی تـەنگاڤی‌یی دەربـاس کرین .

ژ ڤـــی حـــەدیسی ئاشکەرا دبت کو ژ سوننەتا پیغەمبەری‌یـە ـ سلاڤ لـی بن ـ کو مـرۆڤ ب خـەم بـکـەڤـت وبکەتە گــری دەمی گوه لـــی دبـت یـان دبینـت موصیبەتـەك ب سـەر ئوممـەتا ئیسلامی دا دئیت ، یان زانایەك ژ (ئەهلی سـوننەتی وجیـهادی) دمرت ، چونکی ب راستی مرنا زانایەکی ب ڤـی رەنگـی زیانـەکا مەزنە ب ئوممەتی دکەڤت زوی ب زوی نائیتە بەدل ڤەکرن ، وپـی نەڤیت بیژین : ئوممەتا ئیسلامی هەمی دڤیت د گەل ئیك ودو وەکی ئیك لەشی بن ، ئـەگـەر جـهـەك ژی ئیشـا لـەش هـەمی ژ بـەر رحەت نابت ، نە وەکی مە موسلمانین ئەڤرۆ رۆژانە ل سەر جامین تەلەفزیوونان ئەم وان موصیبەت وگرفتاری‌یان دبینین یین ب سـەر ئوممەتا ئیسلامی دا دئیـت ل هـەمی لا وکنـارین جیـهانی بیـی ئـەم مویەکی ژ خۆ شاش بکەین !

وخۆ دەمی کەفەك ب نەخۆشی‌یا دنیایی یان عەزابا ئاخرەتی ، یان حەتا رویدانا ئاتافەکا سورشتی ب سەر موسـلمانان دا دهـات پیغەمبەری دلۆڤان ـ سلاڤ لـی بن ـ نەدشـیا چـاڤین خـۆ زەبـت کەت لـەو رۆندك دبـاراندن .. رۆژا شـەری بـەدری ب دویمـاهی هاتی ، وهنـدەك مالـــی کـافران کەفتی‌یـە دەسـتی موسـلمانان ،

وموسلمانان نیزیکی حەفتی کەسان ژ کافران گرتین وئیخسیر کرین ، پیغەمبەری ـ سلاڤ لی بن ـ وصەحابی‌یین وی نەزانی دی چ ل ڤی مالی وڤان ئیخسیران کەن ، چونکی ئەڤ ئیکەمین رویدانا ب ڤی رەنگی بوو ب سەر وان دا هاتی وچو ئایەت هیشتا د ڤی مەسەلی دا نەهاتبوون ، پیغەمبەری ـ سلاڤ لی بن ـ پسیارا خۆ ب هندەك صەحابی‌یین مەزن کر ، وئەبوو بەکر وعومەر ژ وان بوون .

ئەبوو بەکری گۆت : ئەز دبیژم ئەم (فدیی) ژ ئیخسیران وەر بگرین باشترە ، ژ لایەکی ڤە ئەم دی مفای ژ وی مالی بینین ، و ژ لایەکی دی ڤە بەلکی خودی بەری وان بدەتە ئیسلامی ، عومەری گۆت : ئەڤە سەرین کوفرینە وبۆ شەری مە هاتبوون (یەعنی : موجرم حەربن وەکی ئەم نوکە دبیژین) ڤیجا هەر ئیك ژ مە بلا مرۆڤی خۆ بکوژت ، دا ئەو بزانن ڤیانا کوفری د دلین مە دا نینە !! وچونکی هژمارا پتر یا صەحابی‌یان ل سەر گۆتنا ئەبوو بەکری بوون ، دلی پیغەمبەری ـ سلاڤ لی بن ـ چوو گۆتنا وی و ب یا وی کر ، ئینا پشتی هنگی خودی جبریل هنارت ووی گەفەکا دژوار ل پیغەمبەری ـ سلاڤ لی بن ـ ووان صەحابی‌یان کر یین گۆتنا ئەبوو بەکری هلبژارتی ، ئیمامی عومەر دبیژت : رۆژا د دویڤ دا ئەز هاتم من دیت پیغەمبەر ـ سلاڤ لی

بن ـ وئەبوو بەکر هەردو دروینشتینه یین دکەنه گـری ، گۆت : من پسیارا ئەگەرا ڤی گرییی ژ وان کر .

ئینا پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بـن ـ گـۆت : ﴿ أبكـي للـذي عرض على أصحابك من أخذهم الفداء ، لقد عرض علـي عذابـهم أدنى من هذه الشجرة ـ ئەز بۆ وی عـەزابی دکەمـه گـری یـا بـۆ هەڤالین ته هاتییه دانان ، ئەو عەزاب بـۆ مـن هاتـه پیـش چـاڤ کرن ژ ڤی داری یا نیزیکـتـره ﴾ پاشی خـودی رەحـم ب وان بـر وئەڤ ئایەته ئینانه خواری : ﴿ ما كان لنبـي أن يكـون لـه أسـرى حتى يثخن في الأرض تريدون عرض الدنيا والله يريد الآخرة والله عزيز حكيم . لولا كتاب من الله سبق لمسكم فيما أخذتم عـذاب عظيم . فكلوا مما غنمتم حلالا طيبا واتقوا الله إن الله غفور رحيم ـ نەبوویه بـۆ پیغەمبەرەکی کو وی ئیخسیـر هـەبن حـەتا گەلـەك کوشتنی بکەت ، دا تـرسی بیخته دلین نـەیاران وسـتوینین دینـی مـوکـم بـدانـت ، هەوە گەلـی موسلمانان ب وەرگـرتنا فدیی ژ ئیخسیـرین بەدری پەرتالـی دنیایی دڤیت ، وخودی دڤیت دینـی خـۆ یی کو مرۆڤ پی دگەهته ئاخرەتی ئاشکەرا بکەت . وخودی یی زالـه کەس نەشـیتی ، و د شـریعەتی خـۆ دا یـی کاربنەجهـه . ئەگەر نــه ژ بەر نڤیسینەکا بـۆری با ژ خودی کو وەرگرتنا فدیی ژ ئیخسیـران بـۆ ڤی ئوممەتی دورسته عەزابــەکا مـەزن دا گەهتـه

هەوە ژ بەر ڕازیبوونا هەوە ب وەرگرتنا فدییّ ژ ئێخسیـران بـەری شریعەتیّ دورستکرنا ویّ بێتە خواریّ . ڤێجا هوین ژ دەسکەفتی‌یان و ژ فدیا ئێخسیـران بخـۆن ئـەو یـیّ حـەلال وپـاقژە ، وهویـن ئەحکامێن دینیّ خودیّ وشریعەتیّ وی بپـارێزن . هنـدی خودیّیـە باش گونەهـ ژێبریّ بەنی‌یێن خـۆیە ، وییّ دلوڤانکارە ب وان ﴾ .

و د حەدیسـەکیّ دا یـا (نەسـائی) ژ (عـەبدللاهیّ کـوڕیّ عەمری) ڤـەدگوهێزت ، هاتی‌یـە : کـو جـارەکیّ ل سـەر دەمـیّ پێغەمبەری ـ سلاڤ لـیّ بن ـ ڕۆژ غـەیـری ، ئـینـا پێغەمبەری ـ سلاڤ لـیّ بن ـ صەحابی کۆمکرن ونڤێژا ڕۆژ غـەیرینیّ ل بـەرا وان کر .. وپیّدا دچت حەتا دبێژت : پاشی وی سەریّ خۆ ڕاکـر و ب گری ڤە دوعا دکرن .

وڕۆژ غەیرین هەر چەندە ڕۆیدانەکە پـەیوەندی ب سورشـتی ڤە هەیە ، بەلـیّ چونکی ئەو ڕویدانەکا نە یا عەدەتی‌یە ، وئحتمالا پەیدابوونا هندەك ڕویدانێن خراب یێن گرێدایی ب ڤیّ ڕویدانیّ ڤـە هـەیــە ، پێغەمبەر ـ ســلاڤ لـیّ بن ـ دترسیا خـودیّ ئاتافـەکیّ ب سەر ئوممەتیّ دا بینت ، لەو وی ب گری ڤــە دوعـا ژ خـودیّ دکر کو ئەو ئوممەتیّ بپارێزت .

پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ
دەمێ دکرە کەنی

د پەیڤا بۆری دا چەندەکێ ئەم د گـەل پێغەمبـەری ـ سـلاڤ لـێ بن ـ ژیاین دەمێ وی دکرە گری ، وبۆ مە ئاشکەرا بوو کانێ ئەو چ تشت بوون ئەو دگراند ، وپشتی ڤێ چەندێ و د پەیڤا خـۆ یا ڤێ جارێ دا مە ل بەرە بەرێ خۆ بدەینە لایێ بەرانبەر دا دیمـەن پتـر ل بەر چاڤێن مە ئاشکەرا ببت .. د گەل پێغەمبـەری ـ سـلاڤ لـێ بن ـ دەمێ دکرە کەنی ، بەرێخۆدانا وی بۆ کەنییێ یا چـاوا بوو ، وئەو چ کار بوون ئەو دکەناند ، دیسا دێ بێژین بـۆ هنـدێ دا ئەم هندەك دەرسان بۆ خۆ ژ ڤێ چەندێ ببینین .

ل سەری دێ بێژین : هەر کەسێ پێغەمبەر ـ سلاڤ لـێ بن ـ دیتـی ، وتێکەلـــییا وی کــری ، وســالۆخەتێن وی بــۆ مــە ڤەگوهاستیـن ، ل سەر هندێ کۆمبووینـە کـو پێغەمبـەر ـ سـلاڤ لـێ بن ـ مرۆڤەکێ ناڤچاڤ گرێ نەبوو ، و ب ڕەنگـەکێ وەسـا یێ گرتی نەبوو کو هەڤالێن وی نەخۆشییا خۆ ژێ ببینن ، بەلکی ئەو مرۆڤەکێ سوحبەتچی وناڤچاڤ ڤەکری بوو ، هەمی گاڤان یێ ب گرنژین بوو ، پشکدارییا هەڤالێن خۆ د سـوحبەت وترانـەیان

دا دکر ، نه وەکی هندەك دیندارێن مە ئەوێن هزر دکەن ناڤچاڤ گرێی وخۆ بێ تبعەتکرن پشکەك ژ تەقوایی‌یە ، لەو دێ بینی ئێك ژ وان جارەکێ د ڕوویێ هەڤالێ خۆ دا ناگرنژت ، وئەگەر ئێکی سوحبەتەك ل نك کر ب عێجزی ڤە ڕادبت دێ بێژی کوفری‌یەك ل نك هاتەکرن !

پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ مرۆڤەك بوو کەیف وکەنی‌یێ پشکەکا مەزن ژ پەیوەندی‌یا وی د گەل خەلکی ڤەدگرت ، کانێ چاوا ترسێ وگری‌یێ پشکا مەزنتر ژ پەیوەندی‌یا وی د گەل خودێ ڤەدگرت ، د گەل هەڤالان یێ رح سڤك بوو ، هەردەم یێ ب کەیف وگرنژین بوو ، لەو هەر کەسەکێ تێکەلی‌یا وی دکر ، هەست ب هەبوونا چو ئاستەنگان د ناڤبەرا خۆ ووی دا نەدکر ، وگەلەك ژ وان کەسان یێن گوه ل ناڤێ وی بووی پاشی ژ نێزیك هەڤالینی‌یا وی کری دبێژن : مە باوەر نەدکر ئەو هندە یێ رح سڤك وناڤچاڤ ڤەکری‌یە ! گاڤا بۆ جارا ئێکێ ددیت ژ هەیبەتێن وی دا ڤەدلەرزی ، وپشتی بێنەکێ ل نك دروینشتە خوارێ هزر دکر ئەڤە دەه سالە تێکەلێ وی ، ژ بەر وێ مەیانێ یا کو وی د گەل ددیت .. بەلێ د گەل هندێ ژی دڤێت نەئێتە هزرکرن کو کەنی وسوحبەتا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ وەکی یا گەلەك ژ خەلکێ زەمانێ مە بۆ نەحەقی‌یێ و

ل سەر نەحیقی‌یێ بوو ، و ژ ڤێ پەیڤێ دێ بـۆ مـە ئاشـکەرا بـت کانێ سەرهاتی‌یا پێغەمبەرێ مە ـ سلاڤ لـێ بن ـ د گەل کـەنی‌یێ چ بوو .

پێغەمبەر د ناڤبەرا کەنی‌یێ وگرنژینێ دا :

دەسپێکا کـەنی‌یێ گرنژینـە .. ئەگـەر هـات وکەیفـەك یـان خۆشی‌یەك بۆ مرۆڤی چێبوو نیشانێن ڤـێ خۆشـی‌یێ ل سـەر دێمـێ وی ئاشکەرا دبــن ، دێمــێ وی ڤەدبت وگەش دبت وگرنژیــن ل سەر دئێتە نەخشاندن ، تشتێ هندێ دگەهینت کو ئـەڤ کەسـە ب ڤی تشتێ هاتی‌یە بەراهی‌یێ یـێ دلـخۆشە ، وئەو مرۆڤــێ تـو ببینی دگرنژت ئێکسەر دێ ئێتە سەر هزرا تە کو ئەو د ژینا خۆ دا مرۆڤەکێ دلـخۆشە ..

وگرنژینێ ئەگەر وەرار کر ، ونیشــانێن بـەرچاڤ پتــر لــێ دیاربـوون وەکـی دەنگی ـ بۆ نـموونە ـ ئـەڤ گرنژینـە دێ بتـە کەنی ، وئەڤە دێ نیشانا هندێ بت کو دلـخۆشی‌یا وی زێدەترە ، وکەنی ب خۆ ژی هەمی وەکی ئێـك نینـە ، هنـدەك جـاران ئـەو دگــەهــتــە رێزا حیلحیلێ ، وەکی ئەم ب کوردی دبێژینێ ، یان (قەهقهە) وەکی ب عـەرەبی دبـێـژنـێ ، وئەڤە ئەو کەنی‌یە یــا ب دەنگەکێ هندێ بلند بت کو ب سەر دیوانــێ بکـەڤت ، یـان دەڤێ مرۆڤی وەسا ڤەببت کو پشتا دەڤی بێتە دیـتـن .

وپسیار ل ڤێرێ ئەڤەیە :

ئەرێ کەنیـا پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ یا ب چ رەنـگ بــوو ؟ وحالــێ وی د گـــەل صەحابـیێن وی چ بوو دەمێ ئــەو د گەل وان ؟

بۆ بەرسڤ دێ بێژین : پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ گرنژینا د رویێ هەڤالان دا ژ وان کاران دهـژمارت یـێـن بـۆ خـودانـی ب خـێـر دئێنە نڤیسین ، (ئیمـامێ ترمـذی) ژ (ئـەبوو ذەرری) ڤـەدگـوهـێـزت ، دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ گۆت : ﴿ تبسمك فی وجه أخیك لـك صدقة ـ گرنژینا تە د رویێ برایـێ تە دا بۆ تە خێرە ﴾ .

وچونکی دبت هندەك کەس هەبن ب چاڤەکێ کێم بەرێ خۆ بدەنە ڤی کاری وحسێب بکەن ئـەڤ خـێرە نـە یـا بەرکەفتیـیە ، پێغەمبەر ـ سلاڤ لـێ بن ـ د حەدیسەکا خۆ دا یا (ئــەبوو داوود وترمذی ونەسائی) ژێ ڤەدگوهێزن ، دبێــژت : ﴿ لا تحقـرن مـن المعروف شیئاً ، ولو أن تفرغ من دلـوك في إنـاء المستقي ، ولـو أن تكلم أخاك ووجهك إليه منبسط ، وإيـاك وإسـبال الإزار فإنـه مـن المخيلة ولا يحبها الله ، وإن امرؤ شتمك بما يعلم فيك فلا تشتمه بمـا تعلم فيه فإن أجرة لك ووباله على مـن قالـه ـ تـو چ خـێران کێـم نەبینە ، ئەگەر خـۆ تـو ژ سەتلا خۆ ئـاڤێ بکەینـە ئامـانێ وی یـێ

ئاڤیٚ دخـــوازت ، وئەگەر خـــۆ تو ب ڕوی‌یەکیٚ گەش وڤـەبووی د گەل برایێ خۆ باخڤی ، وهشیار بی جلکیٚ خۆ هند شۆڕ نەکەیە بێتە د بن گۆزەکان دا چونکی ئـــەو ژ خۆمەزنکرنیێـیــە ، وخـودیٚ ئەو نەڤێت ، وئەگەر ئێکیٚ خەبەرك ب وی تشتی گۆتە تە ییٚ ئــەو ژ تە دزانت ، تو خەبەران ب وی تشتی نەبێژیٚ ییٚ تو ژ وی دزانی خێرا وی دیٚ بۆ تە بت وگونەها وی دیٚ ل سەر وی بت یــیٚ ئــەو ئاخفتن گۆتی ﴾ .

مەعنا : نە چیٚ دبت مرۆڤ ب چاڤەکیٚ کێم بەریٚ خۆ بدەتە خێران ، ونە ژی گونەهیٚ ب چو حسێب نەکەت ، ئەگەر خۆ ئەو خێر یان ئەو گونەه د چاڤێن خەلکی دا دبچویك ژی بن .

وپێغەمبەری ب خۆ ـ سلاف لـیٚ بن ـ ئەڤ چەندا هە د ژینا خۆ دا ب کاردئینا صـــەحابی‌ییٚ پێغەمبـەری (عـەبدللاهیٚ کـوڕیٚ حارثی) دبێژت : ((پێغەمبەر ـ سلاف لـیٚ بن ـ ژ هەمی کەســان پتــر د ڕوی‌ییٚ هەڤالێن خۆ دا دگرنژی ودکەنی ، ووی ژ هەمی‌یان پتــر کەیف ب ســوحبەتێن وان دهــات وتێکەلـــی وان دبــوو)) ، یەعنی : ئەو ییٚ نێزیکە وان وکـــەیف ب کــەیفا وان دهــات ، نــە وەکی هندەك دیندارێن مە ئـەڤـرۆ دەمـیٚ دبیـــنن دو هـــەڤالێن وان ب ســوحبەتەکیٚ دکەنــە کــەنی خـۆ ژیٚ ددەنـــە پــاش ، دا تەقواداری‌یا وان کێم نەبت وەکی ئەو هزر دکەن !

(موسلم) ژ (جابری) ڤەدگوهێزت ، دبێژت : ((صەحابی‌یان بەحسێ خۆ وجاهلییەتێ دکر وکره کەنی ، وپێغەمبەر - سلاڤ لێ بن - ل نك وان یێ ڕوینشتی بوو دگرنژی)) یەعنی : کەنی‌یا وی یا نزمتر بوو ژ یا وان .. ئەڤە ل سەر ئاستێ کۆمێ ، و ل سەر ئاستێ کتێ (بوخاری) ژ صەحابی‌یێ پێغەمبەری (جەریرێ کوڕێ عەبدللاهێ بەجەلی) ڤەدگوهێزت ، دبێژت : ((ئەڤە ژ وێ ڕۆژێ وەره یا ئەز تێدا موسلمان بوویم جارەکێ پێغەمبەری - سلاڤ لێ بن - خۆ ژ من نەڤەشارتی‌یە ، وچی گاڤا وی ئەز دیتبم ئەو یێ کەنی یان گرنژی)) ، ڤێجا هزر بکەن ئەو چەند مرۆڤەکێ خۆش وناڤچاف ڤەکری بوو .

و ل دۆر ڕەنگێ کەنی‌یا پێغەمبەری - سلاڤ لێ بن - کابانی‌یا وی عائیشا (وەکی بوخاری ژێ ڤەدگوهێزت) دبێژت : ((من نەدیتبوو جارەکێ پێغەمبەر - سلاڤ لێ بن - وەسا بکەتە کەنی حەتا ئەز پاشی‌یا دەڤێ وی ببینم ، بەلکی هەما ئەو دگرنژی)) .

و د هژمارەکا حەدیسێن دورست دا هاتی‌یە کو هندەك جاران دەمێ پێغەمبەری - سلاڤ لێ بن - دکره کەنی ددانێن وی

یێن پێشیێ دهاتنه دیتن ، یەعنی : کەنیەکا ژ گرنژینێ بلندتر بوو ..

پێغەمبەر .. وئەگەرێن کەنیێ :

وەکی مە گۆتی : کەنی ، نیشانەکە ژ نیشانێن دلخۆشی ورازیبوونێ ، وئەگەر مە بڤێت بزانین کانێ پێغەمبەرێ مە ـ سلاڤ لێ بن ـ ب چ تشتی کەیفخۆش دبوو ، یان چ ئەگەر هەبوون دلێ وی خۆش دکر وگرنژین ل سەر دێمێ وی یێ پیرۆز دنەخشاند دڤێت ئەم ل وان حەدیسان بزڤرین یێن بەحسێ کەنی وگرنژینا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ دکەن ، دا ئەم کەنیا خۆ وئەگەرێن وێ د گەل کەنیا پێغەمبەری وئەگەرێن وێ هەڤبەر بکەین ، وبزانین دەرەجا دویری ونێزیکیا مە ژ پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ چەندە .. ڤێجا ژ وان ئەگەران یێن پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ دکەناند :

١ ـ دەمێ وی ددیت مرۆڤەکی ژ صەحابییێن وی زانینەك ب دەست خۆ دئێخست ، (بوخاری) ژ (ئەبوو سەعیدێ خودری) ڤەدگوهێزت کو چەند مرۆڤەك ژ صەحابییێن پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ جارەکێ دەرکەتبوونە وەغەرەکێ ، ودەمێ ئەو هاتینە تاخەکی ژ تاخێن عەرەبان ، وان داخوازا مێڤانداریێ ژ وان کر ، بەلێ وان ئەو نەحەواندن ، و ل وی

دەمــی مـاری ب مـەزنـیێ خــەلکیێ وی تاخی ڤەدا ، ئینا هنـدەك ژ خەلکیێ وی تاخی هاتنە نك وان صەحابییان ، وگۆتنیێ : ئــەرێ کەسەك د گەل هەوە نینە دەرمانەکی یان پێڤەخواندنەکیێ بزانــت ، حال ومەسەلێن مەزنیێ مە ئەڤەنە ؟

وان گۆت : ئەم تشتەکی دزانین ئەگەر ئەم ب ویڤـە بخوینـین ئەو دێ ساخ بت ، بەلــێ چەنکی هەوە ئەم نەحەواندینە ئــەم وێ ب هــەروە پـێـڤـە ناخوینین ، تشتەکی بدەنــە مـە ئـەم دێ پێڤـە خوینــین .. وان گـۆت : ئەگـەر مـەزنیێ مـە سـاخ ببـت ئـەم دێ کەرەکیێ پەزی دێ دەینە هەوە ، ئێك ژ وان هاتە نـك وی مـەزنی یێ ماری پێڤەدای ، و (فاتحە) خـوانـد وتفا خــۆ د وی جـهی دا یێ ماری پێڤەدای ، وپشتی دەمەکی ئەو مرۆڤ ساخ بوو ئینـا وان کەرەکیێ پەزی دا صەحابییان ، وان صەحابییان گۆتە ئێك ودو : ئــەم دەست ناکەینە ڤی کەری پەزی حەتا نەئێینە نك پێغەمبــەری ـ سلاڤ لــێ بن ـ وپسیارا ڤیێ چــەندیێ ژێ نەکــەین .. گاڤـا وان سـوحبەتا خـۆ بـۆ پێغەمبـەری ـ سـلاڤ لــێ بـن ـ ڤـــەگێڕای ، پێغەمبەری کرە کەنی وگۆتە وی یـێ پـێـڤـە خواندی : ﴿ وتو تە چ دزانـی کـو ئـەو یـا پێڤەخواندنیێـە ؟ وی پـەزی وەرگـــرن ، وپشکەك بلا بۆ من ژی بت ﴾ .

و ژ ڤــێ حــەدیــسێ ئاشکــەرا دبت کو کەیفا پێغەمبەری ـ سـلاڤ لـــێ بـن ـ ب هنـدێ هـات کـــو صەحابیـیـــەکێ وی گەهشتییە ڤێ زانینێ لەو پێ کــرە کــەنی ، و ژ لایــەکێ دی ڤــە چەند دەرسەك ژ ڤێ حەدیسێ دئێنە وەرگرتن :

ئێك : کو سوورەتا (فاتحێ) بۆ پێڤەخواندنێ ب کـێر دئێـت ودەرمانە ، ئەگەر مرۆڤی باوەری پـێ هـەبت و ژ دلــەکێ صـافی بخوینت .

دو : دورستە بـــۆ دختۆری بەرانبەر دختۆرییا خۆ تشـتەکی ژ نساخی وەرگرت .

سێ : و ژ ڤێ سەرهاتییێ دئێتە زانین کو صەحابییان تشتەك نەدکر حەتا پسیارا وی ژ پێغەمبەری ـ سـلاڤ لـــێ بـن ـ نـەکربا کانێ ئەو تشت یێ دورستە یان نە .

٢ ـ کارێ دی یێ دلــێ پێغەمبەری ـ سلاڤ لــێ بــن ـ هنـد پێ خۆش دبوو حەتا کەنی ل سەر دێمێ وی دهاتە نەخشاندن ئــەو بوو دەمێ وی دزانی سـەرکــەفـتـنــەك دێ ب دەست ئومــمـــەتێ ڤە ئێت ، ئەگەر خۆ ئەو سەرکەفـتـن پشتی زەمانێ وی ژی بت ، (بوخاری) ژ (ئەنەسێ کورێ مالکی) ڤەدگوهێزت ، دبێـژت : عەدەتێ پێغەمبەری بوو ـ سلاڤ لــێ بـن ـ دهاتە مالا (عوبـادەیێ کورێ صامتی) ، ژنکا عــوبادەی ئــەوا دگۆتنــێ : (أم حـرام)

خوارن بۆ وی چێ دکــر ، جــارەکێ پشــتی وی خــوارن خــواری نڤست ، گاڤا ژ خەو ڕابووی وی دکــرە کــەنی ، ژنکــا عوبــادەی پسیار ژێ کر : ئەی پێغەمبەرێ خودێ تو ب چ دکەیە کەنی ؟

گۆت : ﴿ هندەك مرۆڤ ژ ئوممەتا بــۆ مــن هاتنــە پێشــچاڤ کرن غەزاییێ د ڕێکا خودێ دا دکەن ، مــەلکن ل ســەر تــەختان ، یان وەکی مەلکانە ل سەر تەختان ، ل ڤێ دەریاییێ سویار دبن ﴾ .

وێ گــۆت : ئــەی پــێغەمبەرێ خودێ : دوعایەکێ بۆ من ژ خودێ بکە کو ئەز ژ وان بم ، ئینا پێغەمبەری ـ سلاڤ لــێ بن ـ دوعا بۆ وێ کرن .

پاشی پێغەمبەری ـ ســلاڤ لـــێ بــن ـ ســەرێ خــۆ داناڤــە ، وپشتی هشیار بووی ، جارەکا دی کرە کەنی ، ژنکێ گۆتێ : ئەی پێغەمبەرێ خودێ تو ب چ دکەیە کەنی ؟

پێغەمبەری ـ ســـلاڤ لــێ بـــن ـ گۆت : ﴿ هندەك مــرۆڤ ژ ئوممەتا بۆ من هاتنە پێشــچاڤ کــرن غــەزاییێ د ڕێکــا خــودێ دا دکەن ﴾ ووەکی جارا ئێکێ گۆت .. ژنکێ جارەکــا دی گۆتــێ : دوعایەکێ بۆ من ژ خودێ بکە ئەز ژ وان بم .

گۆتێ : ﴿ تو ژ یێن ئێکێ یی ﴾ .

ئەنەس دبێژت : ل سەر دەمێ موعاوییێ کوڕێ ئەبوو سوفیانی (أم حرام) د گەل وی لەشکەری دەرکەفت یێ ل دەریاییێ ســویار

بووی ، وپشتی ئەو ژ دەریایێ دەرباس بـووی ، ئـەو د دەوارێ دا کەفت ومر .

ژ ڤێ حەدیسێ ژی چەند مەسەلـەك بۆ مە ئاشکەرا دبت :

ئێك : دڤێت کـەیفا مرۆڤـی ب وان پێشـکەفتن وسـەرکەفتنا بێت یـێـن ئـومـمـەت ب دەست خـۆ ڤـە دئینـت ، ئەگـەر خـۆ مرۆڤ بزانت مرۆڤ وێ سەرکەفتنێ ب چاڤ نابینت ژی .

دو : ئەگەر مرۆڤی خەونەکا خۆش دیـت یـا سـوننەت ئـەوە مرۆڤ بۆ وان کەسان بێژت یێن حەز ژ مرۆڤی دکەن .

سێ : ژ ڤێ حەدیسێ خێر وبـــهایێ موعاویـەی ـ خـودێ ژێ ڕازی بت ـ ولـەشکەرێ وی ئاشکەرا دبت ، چونکی پێغەمبەری ـ سـلاڤ لــێ بـن ـ کـەیف ب وان وکـــارێ وان هـــات ، کـــو دەربازبوونا ل دەریایێ بوو د ڕێکا خودێ دا .

٣ ـ وهندەك جاران کەنییا وی ژ بەر هندەك کار وکریـارێن صەحابیێن وی بـوو ، و ل ڤـێرێ بـۆ نموونـە ئـەم هنـدەك ژ وان حەدیسان ڤەگوهێزین یێن هندێ دگەهینن کـو پێغەمبـەر ـ سـلاڤ لـێ بن ـ د گەل صەحابیێن خۆ مرۆڤەکێ ناڤچاڤ ڤەکری بوو .

ـ (بـوخـــاری) ژ (عــەبدللاهێ کــــوڕێ عومـــەری) ڤـەدگوهێزت ، دبێژت : دەمێ پـێـغـەمـبـەر ـ سـلاڤ لـێ بـن ـ ل طائفێ (دەمێ چوویە شەڕێ خەلکێ وێ) گۆت : ﴿ سـوباهی

ئەگەر خودێ حەز کەت ئـەم دێ زڤڕیـن ﴾ هنـدەك صـەحابىیان گۆت : ئەم ناچین حەتا طائفێ ڤەنەکەین ، ئینا پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ گۆت : ﴿ یا دێ هەڕنە شـەڕی ﴾ عـەبدللاه دبێـژت : ئینا وان قەستا شەڕی کر ، وپشتی گەلـەك برین کەفتینـە لەشـێ وان ئەو زڤڕین ونەشیان باژێڕی ڤەکەن ، پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ جارەکا دی گۆت : ﴿ سوباهی ئەگەر خودێ حەز کەت ئەم دێ زڤڕین ﴾ وان هـەمـىیان خـۆ بێ دەنگ کر ، ئینا پێغەمبـەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ کرە کەنی .

ـ (بوخـاری) ژ (سـەعدێ کـوڕێ ئـەبوو وەققـاصی) ڤەدگوهێزت ، دبێژت : عومەری جارەکێ دەستویری خواست بێتە نـك پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ ، هندەك ژنکێن قورەیشـىیان ل نك پێغەمبەری بوون د گەل دئاخفتن وهندەك جاران وان دەنگێ خۆ هند بلند دکر حەتا ب سەر دەنگێ پێغەمبەری ـ سـلاڤ لـێ بن ـ دکەفت ، گاڤا عومەری دەستویری خواسـتی ، وپێغەمبـەری دەستویری دایێ ، وژنکان گوه لـێ بووی عومەر ب ژۆر کەفتی ، ئەو هـەمـی ڕابـوون خـۆ ژ بـەر وی ڤـەشارتـن وچوونـە پشـت پەردەی ، ئینا پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بـن ـ کـرە کـەنی ، گاڤـا عومەری ئەو دیتـی پسـیار ژێ کـر کـانێ ئـەو بۆچـی دکـەنت ، پێغەمبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ گۆت : ﴿ عجبت من هؤلاء اللاتـي

كن عندي ، فلما سمعن صوتك ابتدرن الحجاب ـ ئەز ژ ڤان عەجێبگرتی بووم ئەوێن ل نك من ، گاڤا وان گوهـ ل دەنگێ تە بووی وان خۆ ب پەردەی ڕا گەهاند ﴾ ، عومەری گۆت : تو حەقتری ئەو ژ تە بترسن ئەی پێغەمبەرێ خودێ ، پاشی عومەر ل وان ژنكان زڤڕی وگۆت : ئەی دوژمنێن خۆ ! هوین ژ من دترسن و ژ پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ ناترسن ؟ وان گۆت : بەلێ تو ژ پێغەمبەری دژوارتر وزڤرتری ، ئینا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ إيها يابن الخطاب ، والذي نفسي بيده ما لقيك الشيطان سالكاً فجاً قط إلا سلك فجاً غيره ـ ئێ كوڕێ خەططابی ! ئەز ب وی كەمە یێ نەفسا من ب دەستێ وی ، شەیطان تە نابینت تو ل ڕێكەكێ دچی ئەگەر ئەو ڕێكەكا دی نەگرت ﴾ .

ـ و (بوخاری) ژ (عومەری) ڤەدگوهێزت كو ڕۆژا سەرۆكێ منافقان (عەبدللاهێ كوڕێ ئوبەیی) مری وپێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ ڕابووی دا نڤێژێ ل سەر بكەت ئەز چوومێ ومن گۆتێ : تو دێ نڤێژێ ل سەر كوڕێ ئوبەیی كەی ؟ وئەو ئەو بوو یێ فلان ڕۆژێ هۆ گۆتی وفلان ڕۆژێ هۆ گۆتی ؟! گۆت : پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ گرنژی وگۆت : ﴿ ئەی عومەر خۆ بدە پاش ﴾ گاڤا من گەلەك درێژ كری گۆت : ﴿ ئەگەر من زانیبا

کو ب حەفتێ نڤێژان پتر گونەهێن وی دێ بۆ ئێنە ژێبرن ئەز دا ژ حەفتێ نڤێژان پتر ل سەر وی کەم ﴾ وئەو بوو پشتی هنگی ئەڤ ئایەتە سوورەتا (براءة) ێ هاتنە خوارێ : ﴿ وَلا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَداً وَلا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا وَهُمْ فَاسِقُونَ ﴾ .

ژ ڤان هەردو حەدیسان ئاشکەرا دبت کو پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن کەیف ب دژواریا عومەری ل سەر حەقییێ دهات .

ـ (ئیمام ئەحمەد) ژ (عائیشایێ) ڤەدگوهێزت ، دبێژت : جارەکێ ئەز د گەل پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ دەرکەفتمە سەفەرەکێ ، وهنگی ئەز هێشتا یا جحێل وزەعیف بووم ، ئینا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆتە وی خەلکێ د گەل دا : ﴿ پێشڤە هەرن ﴾ ، گاڤا ئەو چووین پێغەمبەری گۆتە من : ﴿ وەرە دا غاردانێ بکەین ﴾ ڤێجا من وی غاردان کر من بەری وی ڕاکر ، ئینا وی خۆ بێ دەنگ کر ، پشتی هنگی ئەز قەلەو بووم ، ومن ئەو مەسەلە ژ بیر کر ، حەتا جارەکێ ئەز د گەل دەرکەفتیمە سەفەرەکێ ، دەمەکی وی گۆتە وی خەلکێ د گەل دا : ﴿ پێشڤە هەرن ﴾ گاڤا ئەو چووین پێغەمبەری گۆتە من : ﴿ وەرە دا غاردانێ بکەین ﴾ ڤێجا من وی غاردان کر وی بەری

من ڕاکر ، ئینا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ کرە کەنی وگۆت :
﴿ ئەڤە ب یا دی ﴾ .

ئەڤ حەدیسە ژی هندێ دگەهینت کو پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ د گەل خەلکێ مالا خۆ ، و ب تایبەتی د گەل ژنکێن خۆ ، مرۆڤەکێ ڤەکری وسوحبەتچی بوو ، نەکو یێ گرتی وناڤچاڤ گرێ بوو .

٤ ـ وهندەك جاران پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ هندەك سەرهاتییێن (غەیبی) بۆ هەڤالێن خۆ ڤەدگێڕان ، ووەك کەیف پێ هاتن ب وان سەرهاتییان وی دکرە کەنی ، ژ وان سەرهاتییان بۆ نموونە :

ـ (ترمذی) ژ (ئەبوو ذەرری) ڤەدگوهێزت ، دبێژت : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆت : ﴿ ئەز دزانم کیژ جەهنەمی پشتی هەمییان ژ ئاگری دەردکەڤت ، وکیژ بەحەشتی پشتی هەمییان دچتە بەحەشتێ ، زەلامەکی دێ ئینن ودێ بێژن : پسیارا گونەهێن وی یێن بچویك ژێ بکەن وگونەهێن وی یێن مەزن ڤەشێرن ، ڤێجا دێ بۆ وی ئێتە گۆتن : فلان ڕۆژێ تە فلان کار کربوو ، وفلان ڕۆژێ تە فلان کار کربوو ، ڤێجا ل شوینا هەر خرابییەکێ خێرەك بۆ تە هەیە ، ئەو دێ بێژت : یا ڕەببی هندەك تشت من کربوون ئەز ل ڤێرێ نابینم ﴾ ئەبوو ژەر دبێژت : من

دیت پێغەمبەری ـ سلاڤ لــێ بن ـ وەسا کرە کەنی حــەتا ددانێــن وی یێن سنگی ئاشکەرا بووین .

٥ ـ وبەسە بێژین خاترخواستنا پێغەمبەری ـ سلاڤ لــێ بن ـ بۆ صەحابییێن وی ب گرنژینێ بــوو .. (بوخــاری) ژ (ئەنەســێ کورێ مالکی) ڤــەدگوهێزت ، دەمــێ بەحســێ ســەرهاتییا مرنــا پێغەمبەری ـ سلاڤ لــێ بن ـ دکەت ، دبێژت : ((رۆژا دوشەنبێ دەمــێ مــوسلمان د نڤــێـژا سپێدێ دا و ئەبوو بەکری نڤێژ ل بەرا وان دکر ، خافلەتی ب وان کەفت دەمێ وان پێغەمبــەر ـ ســلاڤ لــێ بن ـ دیتی پەردێ مەزەلکا عائیشا راکــری وبــەرێ خــۆ دایــە وان دەمــێ وان نڤێژ دکر ، پاشــی پــێــغەمبەر ـ سلاڤ لــــێ بــن ـ ب گرنژین ڤە کەنی ، ئەبوو بەکر پاشپاشکی زڤری دا بچتــە نــاڤ ریزێ وی هزر دکر پــێــغــەمــبــەر ـ ســلاڤ لــێ بــن ـ دێ ئــێــتــە جهێ خۆ نڤێژێ کەت .. ئەنەس دبێژت : و ژ کـــەیفان دا نــێزیك بوو موسلمان نڤێژا خۆ بەگال کەن ، ئینا پــێــغـــەمبەری ـ ســلاڤ لــێ بن ـ ب دەستێ خۆ ئیشارەت کــرە وان کــو نڤێــژا خــۆ تمــام بکەن ، پاشی پەردە بەردا وچوو ژۆر)) .

وئەو بوو وان پشـــتی هنگــی پێغەمبــەر ـ ســلاڤ لــــێ بــن ـ نەدیتەڤە ، وخاترخواستنا وی بۆ وان ب گرنژینێ بوو .

فەقیری د فەرهەنگا پێغەمبەری دا ـ سلاڤ لێ بن ـ

دەرگەهەك بۆ بابەتی :

پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ وەكی دیرۆك بۆ مە ڤەدگێڕت ، مرۆڤەكێ فەقیر وبەردەست تەنگ بوو ، بەلێ ئەو ب طەبیعەتێ خۆ د سەر خۆزەنگینكرن وبێ منەتكرنێ ڕا بوو ، فەقیرەك بوو نابت ب فەقیرییێ بێتە سالۆخدان ، وئەو مەعناییێن نەفسی یێن كو ب پەرتالەكی ژ پەرتالێن دنیایێ خودانێ خۆ بلند دكەن یان نزم دكەن ژ وی ناگرن ، چونكی خەسلەتەكا وەسا ل نك وی نەبوو هەرِفینەكێ د ژیانێ دا بكەت دا كو مالێ دنیایێ بێت وێ ب سەروبەر بكەت ، ووی بزاڤەكا وەسا نەدكر كو هندەكێ ژ نەفسا خۆ یا مەزن زەعێ بكەت دا هندەكێ ژ دنیایێ پێ كۆم بكەت ، ووی هاتن وچوون د ناڤبەرا ئەگەرین دویر ونیزیك نەدكر ، دا تشتەكی ب دەست خۆ بیخت یان نە ، ووی بۆ خۆ تكبیر وهزرین وەسا نەدكرن دا زیر وزیڤان ژ ژیارا خۆ بدۆشت ، وئەو د دلی وی دا ئاكنجی نەبووبوو یا مەعنایا دیناری بدەتە

دیناری ، یان مەعنایا دەرهەمی بدەتــە دەرهــەمی ، چونكــی رامانــا زیندی یا ڤی مالــی ئەوە مرۆڤ نەفسا خۆ وەسا دیــار بكــەت كــو ئەو هندی بەرفرەهیی یا مەزنە ، ورامانـــا زینــدی یــا فەقیـــرییی ئەوە نەفس هندی بەرتەنگییی تیك بچت وتەنگ ببت .

فـــەقیــرییا پیغەمبەری ـ سلاڤ لــی بن ـ دئیتە هژمارتن ئیــك ژ مەزنتــرین موعجزەیین وی یــین كــو حەتا نوكە كەسی خۆ لــی هشیار نەكری ، وئەڤە تشتەكی تایبەتە ب وی ڤە ، ژ هەر لایــەكی ڤە تو بەری خۆ بدەیی دی بینی موعجزەیەكە ناڤی خۆ یی گوهارتی ، موعجزەیەكە راستییین نەفسی وجڤاكی یین مەزن تیــدا هەنــە ، هزار وچارسەد سالان بــەری زەمانــی خــۆ راكــری ، وئەو ئەڤرۆ ب دەلیلین ئاشكەرا وی گــۆتنا پیغەمبــەری ـ ســلاڤ لـــی بــن ـ شــرۆڤــە دكــەت ئــەوا وی د دەر حــەقا خــۆ دا گـــۆتی ، دەمـی دبیژت : ﴿ إنـمـا أنا رحمة مهداة ـ هەما ئەز دلــۆڤانییەكم هاتیمـــە دان ﴾ .

ئــەم ئەڤرۆ ل زەمانەكی دژین نیزیكە قەنــجــی وجامیرینی تیـــدا ژ پــەیــڤــیــن دیـــرۆكـــی یــین كەڤن بینە هژمارتن ، نیزیكە بچنە د فەرهەنگا وان پەیڤین شاعری دا یین وەكی هوینـــەبایان دئیــن دا خەیالا مرۆڤی یا پەنگیای بشلقینت ولڤینەكی بیختی .

مـخـابن شارستانی ومەدەنییەتا مە یا ئەڤرۆ رەنگی شاعری یـێ مرۆڤی خۆ یـێ نـمـوونە وەسـا یـێ نیشـا دای کـو د خۆشـیێی وبەرفرەهی دا یێ نقۆکری بت .. ولایێ بەرانبەر یێ دیـمـەنی لایێ زرباری‌یا ژ خۆشی‌یێن دنیایێ وبەرفرەهی‌یێ وەسا یێ نیشا دای کـو هۆڤاتی‌یە ! لـەو ژ یارییپیکرنا ژینێ ب خەلکی ئەوە فەقیـر د سـەر فەقیـری‌یا خۆ را هزر بکەت کاری وی د ڤێ مەدەنییـەتێ دا ئـەوە زەنگینی‌یێ ل زەنگینان زیدە بکەت ، وزەنگـین د سـەر زەنگینی‌یـا خـۆ را هـزر بکەت کاری وی د مەدەنییەتێ دا ئەوە فەقیــری‌یێ ل وژدانا خۆ زیدە بکەت !

مرۆڤینی‌یـا ئـەڤــرۆ ئـەگــەر ل دیرۆکـێ بزڤـرت دا بـۆ خــۆ داخوازا دەرسەکێ ژ کەمالا مرۆڤینی‌یێ وەرگرت وحینجی‌یا خۆ یا نـوی پـێ دەرمـان بکـەت ، دێ زانـت کـو دەرسـا ئیکانـە بــۆ چارەسەری‌یا گرفتاری‌یێن وێ یێن ئەڤرۆ مـوحـەمـمـەدە ـ سـلاڤ لـێ بن ـ ئەوێ د دەر حەقا خۆ دا گـۆتی : ﴿ إنما أنا رحمة مهداة ـ هەما ئەز دلـۆڤانییەکم هاتیمە دان ﴾ .

دەرسەك د فەقیـری‌یێ دا :

فەقیـری‌یا ڤێ پیغەمبەری مەزن مەزنتـرین دەرسە بۆ دنیایا مە یا ئەڤرۆ ، دەرسەکە ئەو ب ئەخلاقێ خۆ ـ نەکو ژ چو کتیـب وچـو فەلسەفەیان ـ ددەتـە مــە چـونـکـی (موصلحی) دورست نـە

ب کتیب ووەعظ وخوتبانە ، بەلکی ئەو ئەوە یی هزرا مەزن لـــی دگەرییت دا ل سەر ئەزمانی وی بگەرییت ، ودا ژیـیــەکی وەسـا بدەتی نە ب سال ورۆژان بیتە هژمــارتن ، بــەلکی ب وان هزریـن زیندی یین ژی هاتینە وەرگرتن .

ژینا موحەمــمــەدی ـ سلاڤ لــی بن ـ ژ هەر لایەکی ڤە یی تو بــەری خــۆ بدەیی دی بینی کۆمەکا دەرسین تژی رامانن مرۆڤــی ل هەمی دەم و ل هەمی جهان دئاخیڤن کو :

((ئەی مرۆڤی زیندی ، ئەگەر ژین ل ڤیری بت تو نەچــە ویــرا هە ..)) .

تشتی مەزن یی کو ل نك پیغەمبەران هەی ئەو بوو وان هیشــتا ل سەری دویماهی ددیت ، لەو (ماددەی) نەدشیا وان بـخـاپینت و ژ راستییی لادەت .. بەریخۆدانا پیغەمبەری مـە ـ سـلاڤ لـــی بن ـ بۆ ڤی هــەبــوونــی بــەریخۆدانەکا هەمی لایی بــوو ، وی ل دەسپیکا هەر تشتەکی ماددی ئیکسەر دویـماهییا وی ددیــت ، ژ بەر ڤی چەندی کارتیکرنا تشتین ماددی هەر زوی بەگال دبوو .

ئەڤ دنیایا خۆ ب خەلکی را دگــەهینت ، د خـۆ را نـەددیت خــۆ نیزیکی وی بکەت ، دنیا ژ لایی خۆ یی ماددی ڤە رادوەستیا ل وی دەمی وی ژ لایی خۆ یی رووحـی ڤـە زیـدە دکــر ، تـو دا بیژی ئادەمەکی دییە هاتییە سەر دنیایی نە دا ب دووندەهــا خـۆ

عـەردی تـژی مرۆڤ بکەت ، بەلکی دا ب قەنجییین خـــۆ دلیــن مرۆڤان تژی راستی بکەت .

مەزنە فەلسەفەیا ئەخلاقی یا پیغەمبەرینی‌یی چ ژی دئیتە زانین ؟ ژی دئیتە زانین کو :

ـ ئـەو (شــەهەواتین) د گـەل مرۆڤـی هاتینــە دورســتکرن دا مرۆڤی ب ریڤە ببەن ، دڤیت بینە وەرگیران ومرۆڤ وان ب ریڤــە ببەت ..

ـ وئـەو مرۆڤـی رحـا وی یـا بـی توخویـب د چارچووڤـــەیی لـەشەکی توخوییدای دا هاتی‌یە گرتن دڤیت نەبتــە ئیخسـیری ڤـی لـەشی ، لـەش بۆ وی یی هاتی‌یە دان دا ئەو پی بژیت نە دا ئەو بــۆ بژیت ..

ئەگەر تە ئەڤە زانی دی زانـی کـو فەقـیـری یان بــلا بیژیــن : خۆ دویرکرنا ژ شەهوەتا زەنگینی‌یی زڤریـنا نەفسا بلندە ل راستی‌یا خـــۆ یا نـوورانی ، چونکی ماددە ئەگەر ب راستی‌یا خۆ یا ترســی ل بەر چاڤین تە ئاشکەرا بوو ، تــو بهایـەکی زیدەتـر ژ بـهایی وی نادەیی ، وهنگی کـۆمکرنا ماددی ـ ب دیتنا تە ـ نابتە ئەو تەرازی یا سەنگی خودانی پی دئیتە کیشــان .. وئەڤـە مەزنتــرین دەرســە پیغەمبەر ـ سلاڤ لـــی بن ـ ددەتە مە .

فەقیری‌یا پیغەمبەری وهزرەکا بی بناخە :

ودەمی بەحسی فەقیری‌یا پیغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ دئیتـه کـرن هنـدەك وەسـا هـزر دکـەن ئـەڤ فەقیـری‌یە ئـەنجامی دەسـتکورتی‌یی بـوو .. یـەعنی : وە تـی دگـەهن کـو دەسـتین پـیـغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ ژ مالـی دنیایی د ڤالا بوون ، وچو ب دەسـت وی نەکـەفت لـەو ئـەو یـی فەقیـر بـوو .. بەلـی خواندنەکا ب لەز د ژینا پیغەمبەری دا ـ سلاڤ لـی بـن ـ هنـدی دگەهینت کـو ئـەڤ هزرە یا بـی بـناخـەیـە ، وئـەڤ چـەنـدە ب گەلەك ریکان بۆ مە ئاشکەرا دبت .

جاری دیرۆکا پـیـغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ رادگەهینت کو گەلەك جاران مال دکەفتە دەستین پـیـغەمبەری ـ سلاڤ لـی بن ـ بـەلـی تشتی بـەرچـاڤ ل نـك وی ئەو بوو وی مال هند نـەدهیلا د دەستین خۆ دا حەتا ل نك وی زیدە ببت ، چـاوا دهـات وەسـا دچوو .

پشتی هنگی : گەلەك کەسان مرۆڤ دبینت بەردەستی وان یی تەنگە بەلـی هیڤی‌یا وان یا مـەزن ئـەوە رۆژەك ب سـەر وان دا بیت ئەو زەنگین بن ، لەو سـتیـرکـا خـۆ ل دەلیڤەیان دگـرن دا ئەگەر دەلیڤەیـەك بـۆ وان هـلکـەفـت ئـەو وی ژ دەسـت خـۆ نەکەن ..

پـيـغـەمبەر ـ سلاڤ لـی بن ـ ژ ڤان رەنـــگـه مرۆڤان نەبوو ، د حەدیسەکی دا پـیـغەمبەر ـ سلاڤ لـی بـن ـ ئاشـکەرا دکـەت کو خودی گـۆته وی : ئەگەر ته بڤیت هندی چیایی (ئوحودی) مالـی دی دەمه تـه ، وی گــۆت : ﴿ لا یـا رب ، أجـوع یومـا فأدعوك ، وأشبع یوما فأحمدك ـ نه ئەی خودا ، بلا ئەز رۆژەکی یی برسی بم دا دوعایان ژ ته بکەم ، ورۆژەکی یی تیربم دا حـەمدا تـه بکەم ﴾ .

نەبەس هنده ، بەلکی وی گەلـــەك جـاران د دوعـایین خـۆ دا دگـۆت : ﴿ اللهم احيیني مســكينا وأمتـني مسـكينا واحشـرني في زمرة المساكین ـ یا رەببی من فەقیـــر بهیلـه سـاخ ، ومـن فەقیـــر بـمـرینه ، وحەشرا من د گەل یا فەقیـران بکه ﴾ .

ودویر نینه هندەك كەس ژ ڤی چەندی حیبەتی بـمـینن وپسـیار كەن : ئەری بۆچی ؟

د بـەرسـڤـا ڤان كەسان دا دی بیژین : هلبژارتنا فـەقـیـرىیی ژ لایی پیغەمبەری مه ڤه ـ سلاڤ لـی بن ـ بۆ هندی بوو دا ئەو بۆ دنیایی بەرچاڤ بکەت کـو ئـەو یـی هاتیـه ڤـی دنیـایی دا ببتـه دەرسەکا بەرچاڤ د چارەکرنا گرفتارییین جڤاکی دا .. وی دڤیـا خەلکی فـیـر بـکـەت کو گرفتارییین جڤـاکی نـه ب طەبیعـەتی

خـۆ ئالـۆز دبـن ، بەلكی مرۆڤـن ب طەبیعـەتی خـۆ وان ئالـــۆز دكەن .

بۆ نمـوونه : فەقیـری ئەوا ئەم حسیب دكەین ئیك ژ مەزنتـرین گرفتاریێین جڤاكی ، ب دیـتـنـا مـه برســه .. دەسـتكورتیيه .. هەوجەییيه ، وخۆترساندنا مه ژ ڤان هەمی دەردان ئیكا هند ژ مــه چی دكەت كو ئەم هزر بكەین دەرمانی مه یی مەزن زەنگینیيـــه ، چونكی زەنگینیيــه دشـیت مـه ب سـەر ڤـان هـەمی ئاسـتەنگان بـیـخـت ، بـەلـی ئـەگـەر تـو هـزرا خـــۆ د وی فەقیـــرییی دا بكـەی یـا پیغەمبـەری ـ سلاڤ لـــی بـــن ـ د دوعـاپین خـــۆ دا دخواسـت دی ب رەنگـەكی دی یـی جـودا بینـــی .. دی بینـــی فەقیـری ل نك وی شریعەتەكی جڤاكییه .

شریعەتەكی جڤاكی :

فەقیری ب دیتنا پیغەمبەری ـ ســلاڤ لـــی بـن ـ شـریعەتەكی جڤاكیيـه ، ل دویــڤ طــەبیعەتی نەفسـا مرۆڤـــی یـــی هاتییـــه فەصالكرن .. وژینا كاریگەر وخودان بەرهەم نه ئەو ژینـه یـا تـیر خۆشی وبەرفرەهی ، ئەڤ ژینا ب ڤی رەنگی بت ل سـەر نعمـەتان دئیته ئاڤـاكرن ، و (كـەمالییات) وخـەملا زیـدە جـهـی خــــۆ تـیـدا دبـیـنـن ، ونەفسا مرۆڤی ب طەبیعەتی خۆ یا وەسـایه گاڤـا

فێری خۆشی‌یا خەمل وخێزێ بوو دێ بەرێ وێ کەفتە دنیایێ ، وئەوێ بەرێ وی بکەفتە دنیایێ ب سلامەتی ژێ خلاس نابت .

مەعنا وێ چی‌یە پێغەمبەر ـ سلاڤ لێ بن ـ دەمێ مری ئەرزاقێ مالا وی هەمی مستەکا جەهی بت ، وکومزری‌یێ وی ل نك مرۆڤەکی رەهینە بت بەرانبەر هندەك جەهێ وی بۆ خۆ ژێ وەرگرتی ؟

مەعنا وێ ئەوە دا ئەو بێژتە مە : سەرکەفتن د شەڕێ ژینێ دا ب مالێ وزەنگینی‌یێ ڤە ب دەست ڤە نائێت ، بەلکی ب صەبرا ل سەر نەخۆشی‌یێ ڤە دئێت ، وبهایێ مرۆڤی یێ دورست د دانێ دایە نەکو د ستاندنێ دا ، وچەند حال ل تە تەنگ ببت تو وەکی وێ دارا پیرۆز بە ئەوا ئاخێ دستینت وشرینی‌یێ ددەت .

پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ ب کریارا خۆ بەری گۆتنێ مرۆڤینی فێری وی شریعەتێ جڤاکی کر ئەوێ دبێژت : زەلامێ نەفس مەزن ئەوە یێ د ڤێ ژینێ دا مێڤانێ خۆ بت !

خوارنا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ وبنەمالا وی بۆ نانێ جەهی ، ل وی دەمێ ئەو دشیان خۆشترین ڕەنگێن خوارنێ بخۆن ، نیشانەکە ل سەر هندێ کو مەزنی ئەوە خودان بشێت خۆ ژ داڤێن بێ نەفسی‌یێ ڕزگار بکەت ، ودانانا وی بۆ کومزری‌یێ خۆ رەهینە ل نك مرۆڤەکی نیشانەکا دی‌یە کو

سەرفەرازی ئەوە خودان خـوٚ ژ طـەماعی‌یێ وخوٚمـەزنکرنێ بدەتـە پاش .. وئەڤ هەردووە پێکڤە نیـشـانـەکـە کـو دڤـێـت لایـێ نەفسی یێ ئومـمـەتێ یێ هشـیار بـت وبـهایێ خـوٚ ب تـەرازی‌یا خوٚراگرتنا ل بەرانبەر نەخوٚشی‌یان بکێشت ، وئومـمـەت ئەگەر یا ب ڤی رەنگی بت دێ شێت سەرکێشی‌یا مروٚڤینی‌یێ کەت .

داخوازکرنا بەرفرەهی‌یێ :

د سـەر ڤـێ هـەمی‌یێ را ژی دڤـێـت ژ بـیـر نـەکـەین کـو پـێـغـەمـبەری ـ سلاڤ لـێ بن ـ بەرێ دویکەفتی‌یێن خوٚ یێ دایـە خوٚزەنگینکرنا ب رێکێن حـەلال وکـارێ شـەریف ، و د گەلـەك گـوٚتنێن خوٚ دا ئاشکەراکری‌یە کو ئەگەر تو عەیالـێ خـوٚ پشـتی خـوٚ بـهـێـلـی زەنگـیـن وبێ منەت چێتـرە ژ هندێ کـو تـو وان ب هیڤی‌یا خەلکی ڤـە بهێلی ، وگەلەك جاران پێغەمبەری ب خوٚ ـ سلاڤ لـێ بن ـ د دوعایێن خوٚ دا داخواز ژ خودایێ خـوٚ دکـر کو ئەو هندێ بدەتە وی ئەو بێ منەت ببت ، وهەوجـەیی کەسـێ نـەبت ، ووی دوعـا دکـرن کـو خـودێ وی ژ وێ فەقیـری‌یێ بپـارێزت یـا کـو وی دئێختـە بـن بـارێ دەینداری‌یـێ .. تشـتـێ پسیارەکێ د سەرێ مروٚڤی دا هل دئێخت : ئەرێ پا ئەڤە چاوا دێ چێ بت ، پـێـغـەمبەر ـ سلاڤ لـێ بن ـ دوعـا ژ خـودێ بکـەت کو ئەو وی فەقیـر بهێلتە ساخ وفەقیـری بـمرینت ، وهـەر ئـەو

ب خۆ دوعایێ بکەت کو خودێ وی زەنگین بکەت دا ژ خەلکی بێ منەت ببت ؟

بۆ بەرسڤ دێ بێژین : ئەگەر مەعنا زەنگینی‌یێ ل نک گەلەك کەسان ئەو بت هەر تشتەکێ مرۆڤی بڤێت ل بەر دەستێ وی بت وچو یێ ژێ کێم نەبت ، دا ئەو ب ڤێ چەندێ خۆ د سەر خەلکی ڕا ببینت ویێ ژ خۆ فەقیرتر ژ خۆ کێمتر ببینت ، وئەگەر مەعنا فەقیری‌یێ ل نک وان ئەو بت مرۆڤ ژ ڤێ خۆشی‌یا گۆتی یێ زڕبار بت ، ل نک پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ نە زەنگینی‌یێ ئەڤ مەعنایە هەبوو ، نە فەقیری‌یێ ، ئەو زەنگینی‌یا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ بۆ خۆ دخواست بەری هەر تشتەکی زەنگینی‌یا دلی بوو ، ئەو قەناعەت بوو یا ئێکا هند ژ خودانێ خۆ چێ دکەت ئەو باوەری‌یێ بینت کو ئەگەر مالێ دنیایێ هەمی یێ مرۆڤی بت مرۆڤ دێ یێ فەقیر بت ئەگەر وی دلەکێ تێر نەبت ، وئەگەر دەستێن مرۆڤی ژ مالێ دنیایێ دڤالا ژی بن ، دێ ژ زەنگینان ئێتە هژمارتن هندی دلەکێ برسی وی هەبت ، چەند مرۆڤ هەوە دیتینە ل سەر پاران نڤستینە بەلێ ژ ترسێن فەقیری‌یا نەکو بێت دا پاری ب سەحەتی نەخواری‌یە ، ئەرێ بۆچی ئەو ژ زەنگینان بێنە هژمارتن ؟

وئەو فەقیـرىیا پێغەمبەرى ـ سلاڤ لـىَ بن ـ بۆ خۆ ژ خـودىَ دخواست ئەو شەریعەتىَ جڤاكى بوو یىَ نەفسىَ فێرى تـەواضوعىَ دكەت ، فێرى هندىَ بكەت كو بهایىَ مـرۆڤـى ب هـنـدىَ نینـه كانىَ چەند هەیه ، بەلكى ب هندىَیە كانىَ چەندىَ دئینت .. ودا پـتـر بۆ مه ئاشـكەرا ببت كو ئەو زەنگینىیا پێغەمبەرى ـ سـلاڤ لـىَ بن ـ د دوعایێن خۆ دا دخواست نه ئەو زەنگینىیە یا گەلـەك ژ مه تىَ دگەهن دا بەرىَ خۆ بدەینه ڤىَ نـمـوونەیا كـورت ژ ژینـا وى ـ سلاڤ لـىَ بن ـ .

سەرهاتىیا هلبژارتنىَ :

ل دویـماهـىیا سالا پێنجىَ مشەختى دەمىَ خـودىَ پێغەمبـەرىَ خـۆ ودویكـەفتىیێن وى ژ خـودان بـاوەران ژ هێرشـا كـۆم ودەستەكێن كافران رزگـاركرین ، وبـىَ شـەڕكرن ئـەو ب سـەر نەیاران ئێخستین ، و ژ بەر وىَ خیانەتا مەزن یا جوهىیێن مـەدینى ل موسلمانان كرى ، پێغەمبەرى ـ ب فـەرمانا خودایـىَ خـۆ ـ ڤیـا دەرسەكىَ نیشا ڤان بىَ سـۆزان بـدەت دا چـو جـارێن دى كـەس چاڤ ل وان نـەكـەت ، ئەو بوو موسلمانان هێرش دا سەر تـاخىَ (بەنوو قـورەیظه) و (بەنوو ئەلنەظیر) وئەو ئینا سەرى یا ئـەو ژ هەژى ، وپشـتى مالـەك مـەزن ب دەسـت موسـلمانان كـەفتى ڕەنگە بەرفرەهىیەك ب سـەر خەلكىَ مەدینىَ دا هات ، وچو مـال

ژ ڤیٚ بەرفرەهی‌ییٚ بیٚ بار نەمان مالا پیٚغەمبەری ـ سلاڤ لـیٚ بـن ـ تیٚ نـەبـت ، ئەو هەر وەکی خۆ ما وچو لـیٚ زیٚدە نەبوو ، ژنکیٚـن پیٚغەمبەری ـ سلاڤ لـیٚ بن ـ چەندەکیٚ خۆ گرت وان وە هزر کر پیٚغەمبەر ـ سلاڤ لـیٚ بن ـ وان ژ ڤـی مالـــی بـیٚ بـار ناکـەت ، وچـەندەکیٚ ژینـا وان ژی دیٚ خـۆش کـەت ، دا ئـەو ژ ڤـیٚ بـیٚ حالـی‌ییٚ دەرکەڤن ، بەلـیٚ نیٚزیك بوو ئەو مالـیٚ خیٚریٚ هەمی بیٚتە بەلاڤکرن بیٚی تشتەك بگەهتە وان ، ئەو ڕابوون تکبیـــرا خـۆ کـر وگـۆتن : هۆسا چیٚ نابت ، ئەڤـە مالـەکیٚ مـەزن کەفتـە دەسـتیٚ پیٚغەمبەری وئەو ییٚ وی مالـی ل سەر خـــەلکی بـەلاڤ دکـەت ، هـەمـا بـــلا مـە ژی وەکـی هـەر مالـەکیٚ ژ مـالیٚن موسـلمانان بهژمیٚرت !

پاشـی وان وەفـدەك ب سەرۆکاتی‌یا عائیشاییٚ ژ خـــۆ پـیٚـك ئـینا دا ڤیٚ داخـوازا وان بـگـەهـیـنـتە پیٚغەمبەری ـ سلاڤ لـــیٚ بـن ـ ، وەفـدیٚ گـــۆتە پیٚغەمبـەری ـ سـلاڤ لــیٚ بـن ـ : ئـەی پیٚغەمبەریٚ خودیٚ ، کچیٚن کیسرای وقەیصەری ب زیٚڕ وزینەتن ، وخدام وخولام ل بەر دەستان کار دکەن ، وئەم ب ڤی حالینە یـیٚ تو دبینی !

پاشی داخواز ژ وان کر ئەو حالـــیٚ وان بـەرفرەهـ بکـەت ، دا ئەو ژە وەکی مالیٚن مەزن بژین ، پیٚغەمبەر ـ سلاڤ لـیٚ بن ـ ژ ڤیٚ

داخوازا وان تەنگاڤ بوو ، چاوا مەسەلە بگەهتە هندێ ڤیانا دنیایێ د دلێن ژنکێن وی دا ئێکا هند ژ وان چێ بکەت ئەو وەکی مرۆڤێن دنیایێ داخوازا بەرفرەهییێ بکەن ؟ پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ بەرسڤا وان نەدا ، بەلێ ژ عێجزییان دا ئەو هەیڤەکێ ژ مال دەرکەفت و ب سەر وان ڤە نەچوو ، حەتا ئەو ئایەتێن قورئانێ بۆ هاتینە خوارێ ئەوێن ب ناڤێ (آيات الخيرة ـ ئایەتێن هلبژارتنێ) هاتینە نیاسین ، ئەو ژی ئەڤەنە :

﴿ يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لأَزْوَاجِكَ إِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلاً . وَإِنْ كُنْتُنَّ تُرِدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الآخِرَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنْكُنَّ أَجْراً عَظِيماً ـ ئەی پێغەمبەر تو بێژە وان ژنکێن خۆ یێن ل تە کۆمبووین ، وداخوازا زێدەکرنا نەفەقێ ژ تە دکەن : ئەگەر هەوە ژینا دنیایێ وخەملا وێ دڤێت وەرن دا ئەز هندەکێ ژ وی مالێ دنیایێ یێ ل نك من هەی بدەمە هەوە ، وبێ زیانەك بگەهتە هەوە ئەز دێ هەوە بەردەم . وئەگەر هەوە ڕازیبوونا خودێ وپێغەمبەرێ وی دڤێت وئەو تشتێ خودێ ل ئاخرەتێ بۆ هەوە ئامادەکری ، هوین صەبرێ ل سەر حالێ خۆ بکێشن ، وگوهدارییا خودێ وپێغەمبەرێ وی بکەن ، هندی خودێیە بۆ یێن قەنج ژ هەوە خێرەکا مەزن ئامادەکرییە ﴾ (الأحزاب : ٢٨-٢٩) .

وپیٚغەمبەری ـ سلاف لـیٚ بن ـ فەرمانا خودایێ خـۆ ب جـە ئینا ، وئیٚك ئیٚکە ئەڤ ئایەتە بۆ ژنکیٚن خـۆ خوانـد ، ژ عائیشـاییٚ دەست پیٚ کر ، گـۆتیٚ : ئەز دیٚ تشتەکی بۆ تە بیٚژم ومن نـەڤیٚت تو لـەزیٚ د بەرسڤیٚ دا بکەی حەتا رەئیا دەیبابیٚن خـۆ وەرگـری ، پاشـی ئـەڤ ئایەتـە بـۆ ویٚ خوانـد .. عائیشـاییٚ گـۆت : ئـەی پیٚغەمبەریٚ خودیٚ رەئیا دەیبابیٚن خۆ د دەر حەقا تە دا وەرگرم ؟ نە ب خودیٚ ئەز خودیٚ وپیٚغەمبەریٚ وی هل دبژیٚرم !

وژنکیٚن وی ییٚن دی ژی هەمی‌یان ئەڤ بەرسڤە داییٚ ، ژ بـەر هندیٚ ، ووەك قەدرگرتن بۆ وان سەرا ڤی هەلویستیٚ وان خـودیٚ ناسناڤیٚ : (أمهات المؤمنين ـ دەیکیٚن خودان باوەران) دانـا سـەر وان .

ئەڤە سەرهاتی وەکی دیرۆك ڤـەدگیٚرت ، ومـرۆڤ دەمـیٚ ڤـیٚ سەرهاتی‌ییٚ دخوینت هژمارەکا دەرسیٚن مەزن ژیٚ وەردگرت :

یا ئیٚکیٚ : هنـدی موحەممـەد بـوو ـ سـلاف لـیٚ بـن ـ ژ وی رەنگیٚ مەزنان بوو ییٚن نوکە دبیٚژنیٚ : مرۆڤیٚـن شـەعبی ، غـەریزا بابینی‌ییٚ د دەر حەقا مللەتی دا د دلـی دا هـەبوو ، کا چاوا بابیٚ پیٚ خۆش نینە تامیٚ ژ وی تشتی ببیت ییٚ چاڤیٚ بچویکـیٚ وی لـیٚ بت بەری بچویکیٚ وی تـامیٚ ژیٚ ببینـت ، وەسـا وی پـیٚ خـۆش نەبوو ئەو وبنەمالا وی ب رەنگەکیٚ وەسا د بەرفرەهی‌ییٚ دا بژیـن

کو یێ فەقیرێن مللەتی چاڤ لێ و ب دەست نەکەڤت ، رۆژەکێ کچا وی (فاطمایێ) داخواز ژێ کر ئەو هندەك مالی بدەتێ دا ئەو خدامەکێ بۆ خۆ بگرت پێش وێ ڤە شۆلێ مالێ بکەت دا ئەو بشێت هەردو کورێن خۆ ب خودان بکەت ، پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ گۆتێ : ب خودێ ئەز نادەمە وخەلکێ (صوففە) قورقورا زکێ وان بت ژ برسان دا .

یا دووێ : پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ دڤیا ژنکێن وی خۆ ب کچێن کیسرای وقەیصەری قیاس نەکەن ، وباش بزانن کو ئەو وەکی هەر ژنکەکا دینە ژ ژنکێن موسلمانان یێن کو زەحمەتێ دبینن وصەبرێ ل سەر نەخۆشییا ژینێ دکەن ، بەلکی وی دڤیا ئەو د ڤێ چەندێ دا ژ وان زێدە کەن ژی دا بۆ وان ببنە جهێ چاڤلێکرنێ ، کانێ چاوا وی ژ هەمی زەلامێن موسلمان زێدە کربوو د مەجالێ صەبرکێشانا ل سەر نەخۆشییا فەقیرییێ ، رۆژەکێ عومەر هاتە مالا پێغەمبەری ـ سلاڤ لێ بن ـ بەرێ خۆ دایێ پێغەمبەری خۆ ل سەر حێسیلکەکێ یێ درێژکری ، ودیارە ناڤ ملێن وی درویس بووینە لەو عومەری دیت شوینا حێسیلکێ یا د ناڤ ملێن وی چێبووی ، وعومەری بەرێ خۆ دایێ کولمەکا جەهی یا د ئامانەکی وقویتێ وی هەمی ئەو بوو ، ئینا چاڤێن عومەری تژی رۆندك بوون ، پێغەمبەر ـ سلاڤ

لــی بن ـ لــی زڤری وگـــۆتی : کـوری خــەططابـ‌ی تــە خــیره ؟ عومەری گـۆتی : کیسرا وقەیصەر یین د خۆشی‌یان دا دژین ، وتو پیغەمبەری خودی‌یی وئەڤە حالــی تە بت ؟! پیغەمبــەری ـ ســلاڤ لــی بــن ـ گـۆتی : ما تە نەڤیت دنیا یا وان بت وئاخرەت یــا مــە بت ؟

ونــە وە بــت ئیك هزر کەت بیژت : مانی وی چو نەبوو لـــەو حالــی وی ئەڤە بوو ، ئەگەر وەسا با عومەری ئـــەڤ گـازنده ژی نـەدکـر ، بـــەلـــی وی ب ڤی کاری خۆ دڤیا بـــۆ ئومـــەتـــی ـ و ب تایبەتی بۆ مـــەزن وکاربدەســتان ـ ببتــە جــهی چـاڤلیکرنی بـۆ صەبرا ل سەر نەخۆشی‌یا ژینی ، دا نقۆبوونــا د نــاڤ خۆشـی‌یی دا وان ژ کـارین مـەزن نەدەتـە پـاش ، وئیکـا هــنــد ژ وان چــــی نــەکــەت ئەو پیخەمەت مانا د ناڤ خۆشی‌یان دا قــەزی‌یا خــۆ یــا مەزن ژ دەست بدەن .

یا سی‌یی : ئەو کەسی ب ڤی رەنگی بت ، مال د دەستان دا یی مشه بت ، ولــی نەگەرییت ژنکی د ژینا خــۆ دا ل دەرەجـا ئیکـی بدانت ، خەیالا وی باخـیـڤـت ، وجیهانەکا تـژی خـەون وهیڤـی وبەرفرەهی بۆ ئاڤا بکەت ، مەعنا وی ئەو نە مرۆڤەکی دنیایی‌یــە ، ونە پالــی خۆشی‌یا بەروەختە ، وهەما ئەڤــە ب تنی بەســە هنـدی بگەهینت کو ئینانا پیغەمبەری ـ سلاڤ لــی بن ـ بۆ پتـر ژ ژنەکی

ئارمانج ژی خۆشی پی برنا دنیایی نەبوو ، وەکی هندەك کیم باوەر ونەزان هزر دکەن ، ئەوی ل خۆشی وشەهەواتان بگەرییت ژنکــی د ژیـنــا خــۆ دا د نـاڤ کراســی فەقیــری‌یی ودەســتکورتی‌یی دا ناپیچت .

یا چاری : چەند تەعبیــرەکا بنەجهە دەمی قورئــانی پشــتی ڤــی سەرهاتی‌یی ، یان ڤی سەرکەفتنی یــا ژنکیــن پیغەمبــەری ـ ســلاڤ لــی بن ـ ب دەست خۆ ڤە ئینای ، نــاڤی وان کری‌یــە : دەیکیــن خودان باوەران ! ئەڤ ناڤلیکرنا هندی دگەهینت ژنا کامل ژین پی کــامل نــابت حــەتا سالــۆخەتی وی د گــەل زەلامــی وی وەکــی سالــۆخەتی دەیکی لــی نەئیت ئەوا ب دلــی ورامانین وی نە کــو ب خۆشی ومفای زارۆکی دبینت ، وژن گاڤا یا ب ڤی رەنگی بوو ژیــان دی د گــەل ب ریڤــە چــت ، چونکــی ل دەمــی خۆشـــی‌یی ونەخۆشی‌یی دی یا ب صەبر وڤیان بــت ، ومــال ئەگــەر ل ســەر ڤــیانی نەکو مەصلحەتی ومفا ژی وەرگــرتنـــــی هاتــە ئاڤاکــرن مرۆڤ دەمی خۆ د ناڤ دا دبینت دی ئحساسی ب راستی‌یا نەفسا خۆ یا پــاقژ کــەت ، بــلا قــەت ئحساســی ب راســتی‌یا کیســرای وقەیصەری نەکەت ! [1]

(١) پتــری‌یا ڤی بابــەتی یــی وەرگرتی‌یــە ژ گۆتــارا (سمو الفقر فی المصلح الاجتماعی الأعظم) و (درس من النبوة) یا (مصطفی صادق الرافعی) .

ناڤەرۆك

بەرپەر	بابەت
٥	دەسپیك
٩	پیغەمبەر وڤەكرنا ریكی بۆ پەیڤی
١٣	گرنگی‌یا دویكەفتنا پیغەمبەری
٢٥	رەحم ریبازا وی بوو
٣٦	عەدالـەت شریعەتی وی بوو
٤٩	ڤیان تبیعەتی وی بوو
٦٤	بلندی وخیرخوازی كاری وی بوو
٧٦	راستی‌یا ڤیانا مە بۆ پیغەمبەری
٨٥	سەرەدانەك بۆ باژیری پیغەمبەری
٩٤	د گەل پیغەمبەری ل رۆژا حەمزەی
١٠٤	د گەل پیغەمبەری ل رۆژا حودەیبی‌یی
١١٢	پیغەمبەر ـ سلاف لـی بن ـ دەمی دكرە گری
١٢٨	پیغەمبەر ـ سلاف لـی بن ـ دەمی دكرە كەنی
١٤٤	فەقیری د فەرهەنگا پیغەمبەری دا